

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

V. évf. 3. szám
1994. június
50,— Ft

*Keresztény
politizálás?*

*Papok
a hadseregben*

*Interjú
a véradásról*

*Pax Romana
Kongresszus*

Moha-mese

*Család
és apostolkodás*

Olvasói levelek

*Az utolsó
zöld sziget*

A szerző előzetes megjegyzései:

Mint az „Érted vagyok”-ban első ízben publikáló szerző, szükségesnek tartom jelezni az alábbiakat:

Nem vagyok a Bokor-közösség tagja. A Bokorral együtt vallom, hogy a jézusi élet hármassarokköve az adás-szolgálat-szeltség (szegénység-társadalmi kicsiség-erőszakmentesség) s hogy a „csúcérték” a szeretet. Ugyanakkor sok mindennel nem értek egyet a Bokor elméletében és gyakorlatában.

Tisztelem az „Érted vagyok” elkötelezettségét Jézus iránt, az evangélium iránt, a szegények-elynomottak-kirekesztettek iránt, a közösségi egyházi megújulás-, a környezetvédelem-, a béke-, a társadalmi igazságosság iránt stb. Ugyanakkor a folyóiratban megjelenő sok írás szellemiségével nem tudok azonosulni — például a számomra gyakran egyoldalúnak vagy túlzónak tűnő egyházkritikája miatt.

Az alábbi írást nem újságban való megjelentetés céljával írtam, hanem barátaim számára foglaltam össze — nagyrészt velük együtt szerzett — politikával kapcsolatos tapasztalataimat. Az „Érted vagyok” szerkesztőinek megjelentetési javaslatára azért mondtam igent, mert lehetségesnek tartom, hogy tapasztalataim mások számára segítséget jelenthetnek a kérdésben való eligazodásban.

Gromon István

Politizáljon-e a keresztény ember?

(Négyéves, hitbéli indíttatású gyakorlati politizálásom tapasztalatai és erkölcsi-teológiai tanulságai)

Az 1980-as évtizedben (kb. 20-tól 30 éves koromig) könnyen válaszoltam a címben szereplő kérdésre. Az egypártrendszerű kommunista diktatúra idején a politizálás csak úgy lett volna lehetséges, hogy csatlakozom egy képmutató, hazug, romlott, a társadalom többségét elnyomó, sötét múltú és sötét jelenű, többségében kiábrándult, cinikus érdekemberekből álló szervezethez. Nem környékezett meg a kísértés, hogy ezt bármilyen megfontolásból megtegyem.

Az 1989-es évtől kezdve azonban rabul ejtett a következő, egyszerű gondolatmenet: – Kívánom-e és elvileg is ki-

vánatosnak tartom-e, hogy a közélet tisztább legyen? – Igen. – De hogyan legyen tisztább a közélet, ha a keresztények, a tisztességes emberek visszahúzódnak tőle, s a közélet irányítását átengedik a tisztességtelen szándékú embereknek?

„Mit kell tennem?” — kérdeztem önmagamtól. Mit kell tennem nekem, „krisztushívó laikus”-nak¹ Kelet-Közép-Európában, Magyarországon az 1990-es években — a társadalmi rendszerváltozás, az erkölcsi-, anyagi-, társadalmi-, gazdasági-, politikai válságból való kiutkeresés éveiben?

—*Megmaradhatunk-e tisztán?* Egy bizonyos ideig egyértelműen igen. (Nálam ez pontosan négy évig tartott.) Hosszú távon viszont szerintem kétséges, valószínűnek tartom, hogy nem. Persze, attól is függ: mi fér bele szerintünk a tisztaságba. A legkevésbé, amit előbb-utóbb el kell követnünk: a közvetett hazugság és a megalkuvás lelkiismeretünk, ill. az igazság rovására.

—*A keresztény ember mindig gyengébb, mint a gonosztevők, ezért a politikai küzdelemben közép- és hosszú távon esélytelen.* (Nincs annyi ideje, pénze és energiája a politikára, s főként nem használhatja azokat az eszközöket, mint azok, akik önző egyéni vagy csoportérdekből csinálják a politizálást.) Ezért a valóban keresztény életet élő és keresztény eszközökkel politizáló ember előbb-utóbb minden szinten mindig kisebbségbe kerül, ill. vereséget szenved. (Igaz, hogy ez a vereség még nem feltétlenül teszi értelmetlenné a küzdelmet.) Ugy tűnik tehát számomra, hogy a direkt hatalmi politikai harcra rá kell hagyni azokra, akiknek nincsenek a miénkhez hasonló lelkiismereti aggályaik. Mi ne morzsoljuk föl magunkat a tisztességtelen emberekkel szembeni reménytelen harcban. Maradjunk jó sók, ne veszítsük füzünket.

—*A politikai szervezetekben a kisebb-nagyobb vezető tisztségeket előbb vagy utóbb mindig az erkölcsileg rosszabb s legtöbbször minden szempontból tehetségtelegebb személyek foglalják el.* A döntéseket szintén mindig ezek az emberek határozzák meg. A tagság nagyobbik része lustaságból, butaságból vagy számításból kifolyólag ezt nem akadályozza meg. *A keresztény ember így — az őt kötő pozitív erkölcsi korlátok miatt — igen kissé mértékben*

1. Saját tapasztalataim

A magam részéről 1989-ben úgy döntöttem, hogy vállalom a politizálást mint keresztény szolgálatot. Pártot választottam magamnak, pártom belüli tisztségeket vállaltam, önkormányzati képviselő s kis híján polgármester lettem. Az évek folyamán azonban egyre inkább kikristályosodtak bennem a következő gondolatok, tapasztalatok.

—*A politika, pontosabban a politizáló emberek többsége* valóban „piszkos”: önző egyéni anyagi és hatalmi célokért küzd, tisztességtelen módszerekkel. (Akkor is, ha esetenként ennek maga sincs tudatában.) Ezért a politikai életre általában valóban jellemző „minden” rossz: a bizalmatlanság, a gyanakvás, a kétszínűség, a félrevezetés, a hazudozás, a korrupció, a cselszövés, az árulás, a megalkuvás, a megvesztegetések, a viszálykodás, a kíméletlen hatalmi harc, az erőszak, tehát mindaz, amiért a köznyelv a politikát „piszkos dolog”-nak mondja. A fenti jellemzés —

mevlátásom szerint — minden pártra és a demokratikus jogállam minden hatalmi ágára (törvényhozó hatalom, végrehajtó hatalom stb.) érvényes.

—*Az emberiség mai erkölcsi állapotában a politika törvényszerűségei, sajátos logikája* bizonyos szinten és helyzetekben eleve nem engedik meg az őszinte, nyílt párbeszédet — esetenként még az ember saját barátaival, küzdőtársaival szemben sem. Megfosztanak az őszinte viselkedés, az igazság egyenes kimondásának lehetőségétől, a próféta szerep betöltésétől. Másfelől pedig — legalábbis bizonyos körülmények között — a politika törvényszerűségei nem engedik meg a megbocsátást sem. (Legalábbis a közösségi szintű megbocsátást: pl. áruló tag megtűrése, visszavétele, vele az őszinte párbeszéd és a bizalom helyreállítása stb.) —*A politika így megmérgezi az emberi kapcsolatokat és lehetetlenné teszi az igazi keresztény tanúságtételt.*

(1) A „Christifideles laici” kezdetű enciklika által használt szak kifejezés.

ban van-e a befektetett idővel és energiával.

—Az emberek (a választópolgárok) túlnyomó többsége sajnos a politikustól nem a széleskörű társadalmi igazságság és a közjó szolgálatait, nem a szellem, az ízlés, az ésszerűség, az erkölcs, a felelős élet kibontakozásának segítségét várja el, hanem pillanatnyi, vélt vagy valós egyéni érdekeinek — legtöbbször egyoldalú, másokra nem tekintő — védelmét. A keresztény ember — mint politikus — ennek az elvárásnak nem tehet eleget. A választók viszont ebből a szemszögből értékelik és ítélik meg tevékenységét, s ez alapján szavaznak vagy nem szavaznak rá legközelebb. A negatív értékelést csak demagógiával és félrevezetéssel lehet elkerülni. A keresztény ember ezt nem alkalmazhatja, mert sérti az emberi személy méltóságát és szemben áll az igazmondás követelményével.

—A politikában az energia többségét anyagi kérdésekről folytatott vitára, *materiális dolgok körüli harcra* kell fordítani, holott a keresztény ember számára ezek másodlagosak, mert csak egy fontos: az Isten országa és annak igazsága. — Egy életünk van...Szabad-e időnket és energiánkat elpazarolni olyan dolgokra, amik nem tartoznak a „csak egy fontos” kategóriájába?

2. Szentírásra alapozott érvek a politizálás ellen

„Ne aggodalmaskodjatok hát, és ne kérdezzétek: *Mit eszünk, mit iszunk? Vagy: mit veszünk fel?* Ezeket a pogányok keresik. Mennyei Atyátok tudja, hogy ezekre szükségetek van. Ezért *ti elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek, s ezeket mind megkapjátok hozzá.*” (Mt 6,31–33)

—A politika viszont döntően a „mit eszünk, mit iszunk, mit veszünk fel” témával foglalkozik — igaz: társadalmi szinten! Tehát: amit nem keresünk a magunk számára, azt keressük mások számára, a társadalom számára?! Esetleg igen. De meddig, milyen áron? Nem fogja-e a só ízét veszíteni közben? — Nem az következnek-e a fenti idézetből, hogy a politika: a szociális, a kulturális, az egészségügyi stb. kérdés megoldása csak másodlagos, csak közvetett, másodlagos cél lehet a keresztény ember számára a fő célra (a saját és a felebarát üdvösségére) való törekvés közben?!

„Márta, Márta, *sok mindenre gondolt van és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges.*” (Lk 11,41–42)

—Azt hiszem, a politika ugyanazt teszi, mint Márta: felőrli magát a sok kevésbé fontos probléma kezelésével, s nem marad ideje, kedve, energiája, hite és szeretete a lényeges dolgokra.

„Az én országom nem e világból való. Ha ebből a világból volna országom, harcra kelnék szolgáim, hogy ne kerüljek a zsidók kezére. De az én országom nem innen való. Pilátus közbeszólt:

Vagy pontosabban H. Büchele szavai-val: „A felelős cselekvés nem követeli meg egyszerre mind a *hatékonyság* mérlegelését is, pontosabban fogalmazva esetünkben: az *elenyésző* mértékű hatékonyságát, sőt... a *hatástalanságát*...”²

—A politizálás az emberben *rossz tulajdonságokat és rossz indulatokat gerjeszt*, úgymint: hamisság, kétszínűség, önhittség, túlzott magabiztosság, elfogultság, egyoldalúság, részrehajlás, elvakultság, gyanakvás, ítélkezés, megszállás, haragtartás, gyűlölködés stb. Ezek egyrészt megakadályozzák a helyzetek objektív megítélésében, másrészt aláássák emberi kapcsolatait, lelki békéjét, szeretetre való képességét. Túlterhelik idegrendszerét, kikezdi fizikai egészségét.

—A keresztény politizálás (saját definícióim szerint): törekvés a hatalom (egy részének) megszerzésére a közjó érdekében. Csakhogy én, mint a hatalom — kisebb vagy nagyobb részének — birtokosa az általam birtokolt hatalom miatt fenyegetettségérzést keltek azokban, akik az általam birtokolt hatalomból nem részesednek. (Félnék attól, hogy rájuk kényszerítem világnézeteimet, viselkedési normáimat, korlátozom őket — akár tiszta, akár bűnös — szándékaik, anyagi céljaik és érdekeik

érvényesítésében stb.) Ez a fenyegetettségérzés félelmet kelt bennük. A félelem ellenszenvet, gyűlöletet, a gyűlölet erőszakot... Ezt az erőszakot azzal váltom ki, hogy legalábbis el akarom foglalni előlük a hatalom egy részét, tehát nem az utolsó helyet elfoglalva, hanem kisebb-nagyobb hatalmi pozícióból akarok szolgálni. — Mi keresztények tehát *politikai küzdelmünkkel (=a hatalom egy részének elfoglalásáért, ill. megtartásáért vívott harcunkkal) szándékunk ellenére nem a békét szolgáljuk, hanem — mint potenciális vagy tényleges hatalomgyakorlók — egyrészt irigységet, félelmet keltünk, másrészt viszálykodást, gyűlöletet szítunk.* Tehát békességteremtés helyett még mi is olajat öntünk a tűzre, tovább növelve a viszálykodást, ellenségeskedést, háborúskodást.

A gyakorlati politizálás során szerzett tapasztalataim tehát súlyos kérdést vetettek fel bennem: ha így áll a helyzet, hogyan teljesítem az Egyház aktív politizálásra felszólító „parancsait”³? Kérdéseimre a Szentírás segítségével próbáltam válaszokat találni, s úgy találtam: a Szentírásban sokkal inkább a direkt, hatalmi politizálás ellen lehet érveket találni, mint mellette.

—Tehát király vagy? —Te mondd, hogy király vagyok — mondta Jézus. Arra születtem, s azért jöttem a világba, *hogy tanúságot tegyek az igazságról.* Aki az igazságból való, hallgat szavamra.” (Jn 18,36–37)

—Tehát *tanúságot* kell tennünk az igazságról. De vajon ebbe beletartozik-e az is, hogy nekiállunk ennek az országnak a gondjait, problémáit megoldani?! Mert a politika — legjobb esetben — alapvetően erre irányul.

„Ti vagytok a föld sója. Ha a só ízét veszti, ugyan mivel sózzák meg? Nem való egyébre, mint hogy kidobják, s az emberek eltapossák.” (Mt 5,13)

—„Éppen azért, mert az Egyház nem magáért, hanem egészen és kizárólag a világegyetértézet, mint szabad világgá válnia, hanem meg kell őriznie saját arcát.”⁴

„Erre a Sátán fölvezette (Jézust) egy magas hegyre, és egy szempillantás alatt felvonultatta szeme előtt a földkerekség minden országát. Minden hatalmat és dicsőséget neked adok — mondta —, mert hisz én kaptam meg és annak adom, akinek akarom. Ha leborulva hódolsz előttem, az mind a tied lesz.” (Lk 4,5–7)

—Tehát ez a világ a Sátán hatalmában van. A keresztény politika a közjó érdekében szembe akar szállni e világ hatalmasságaival, tehát a Sátánnal is. Csakhogy a Szentírás szerint a gonosszal nem szabad szembeszállni...

„Én pedig azt mondom nektek: *ne szálljatok szembe a gonosszal.* Aki megüti a jobb arcodat, annak tartsd oda a másikat is. *Aki perbe fog, hogy elvegye a ruhádat, annak add oda a köntösödöt is. S ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, menj vele kétannyira.*” (Mt 5,39–41)

—A keresztény politika lényege viszont — ha jól látom — éppen az, hogy bár nem erőszakkal, de kisebb-nagyobb hatalom birtokában, törvényes „politikai” eszközökkel, taktikával, okossággal stb. megpróbál szembeszállni a gonosszal.

„*Ha valamelyik városban majd üldöznek benneteket, meneküljétek a másikba...*” (Mt 10,23)

—Az előbbi gondolat folytatása is lehet szerintem. Úgy értelmezem, hogy nekünk nem szabad leragadni hatalmi harcokban, hanem tanúságot kell tennünk az igazságról. S ha valamilyen területen megrögzött ellenállásba ütközünk, „nem kell végsőkig feszíteni a húrt”: ki kell térni a hatalmi harc elől, s akár veszni hagyni bizonyos pozíciókat. Persze nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy:

„Még abban az órában felkereste néhány farizeus. Figyelmeztették: *Menj el innen, ne maradj itt tovább.* Heródes meg akar ölni. Ezt válaszolta nekik: *Menjétek, mondjátok meg annak a róknának: Lám, ma és holnap ördögöt üzök és gyógyítok, csak harmadnap leszek*

(2) Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész, 78. o.

(3) V.ö. Apostolicam actuositatem 14., Ad gentes 12., Gaudium et spes 75. és Christifideles laici 42. pont.

(4) Herwig Büchele idézi Gerhard Lohfinkot. In: Keresztény hit és politikai ész, 93. o.

készen. Mégis, ma, holnap és holnapután folytatnom kell utamat, mert nem lehet, hogy próféta Jeruzsálemben kívül vesszen el.” (Lk 13,31–33)

— Tehát Jézus az adott szituációban nem állt félre. Szemben az előző saját általános tanácsával: „Ha üldöznek titeket az egyik városban, menjetek a másikba...”

„Ne mondjatok ítéletet senki fölött, s akkor fölöttetek sem ítéeljenek! Ne ítéeljétek el senkit, s akkor benneteket sem ítéeljenek el. Bocsássatok meg, és nektek is megbocsátanak.” (Lk 6,37–37)

— Lehetetlen jól és következetesen politizálni úgy, hogy ne mondjunk ítéletet — sokszor még konkrét bizonyítékok híján is — a sötét szándékú ellenfelekről. Ez viszont tilos...

„Így beszéljétek inkább: *az igen, igen, a nem, nem. Ami ezen felül van, a gonosztól való.*” (Mt 5,37)

— A politikában az okosság erénye szembekerül ezzel a követelménnyel. Ott időnként a dolgok logikája és a józan ész kötelezővé teszi a taktikázást, valódi szándékaink elleplezését, a megtévesztést, a kétszínűséget stb. Csak-hogy ez számunkra szintén tilos.

„Tudjátok, hogy *akiket a világ urainak tartanak, azok zsarnokoskodnak a népeken*, s vezető embereik éreztetik velük hatalmukat. De a ti körötökben ne így legyen! Ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkiné a szolgálója.” (Mk 10,42–44)

— Eredményesen politizálni csak a betöltött vezető pozíciók arányában lehet. Vezető pozíciók nélkül a politizálás sziszifuszi küzdelem, elfecsérelt idő. Úgy tűnik viszont, hogy Jézus szerint a világ vezetői mind zsarnokok. Talán azért, mert a világban a vezető pozíciókat csak zsarnoki módon lehet betölteni?

„Tedd vissza hüvelyébe kardodat. *Aki kardot ragad, az kard által vész el.*” (Mt 26,52)

— Más dolog „csupán” prédikálni a hatalmasok erkölcsstelenségei ellen, és más dolog akcióba lépni vagyunk vagy hatalmuk elvevéseért. Ebben az értelemben gondolom, hogy aki beszéll az erősekkel, az magának köszönheti, ha az erősek eltapossák, tönkreteszik. (Más dolog azért elveszni, mert hirdetem az igazságot, és más dolog azért bűnhődni, mert tevőlegesen is akcióba léptem a hatalmasok érdekei ellen.) A közjóért folytatott becsületes keresztény politika viszont mire törekedjen, ha nem éppen arra, hogy szembe szálljon a hatalmasok erkölcsstelenségeivel?! Ha nem száll szembe, akkor viszont már nem politika...

„...Jaj nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigaszotokat. Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert majd éhezni fogtok. Jaj nektek, akik most nevettek, mert majd sírni és jajgatni fogtok! Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek! Hisz atyáik is így tettek a hamis prófétákkal.” (Lk 6,24–26)

— Jézus is fellépett, méghozzá nyilvánosan, a gazdagok ellen, de nem látott hozzá, hogy politikai eszközökkel korlátozza a hatalmukat...

3. Mások véleménye

A hivatalos egyházi dokumentumok és a Szentírás mellett igyekeztem a számomra elérhető szakirodalomban is tájékozódni, vagyis hívő keresztény kortársaim véleményét is megismerni. A legnagyobb hatást Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész c. könyve tette rám, valamint a Kereszténység és közélet c. dokumentumkötet egynemely írása. Az alábbiakban ezekből idézek néhány, szerintem jelentős gondolatot.

a) *Herwig Büchele* (az innsbrucki egyetem szociáletika professzora):

„A nyugati ipari államok demokratikus társadalmában a kapcsolatok alapvetően hatalmi-konkurencia viszonyok. Mindenki függ a többiek cselekvésétől — ami persze bármely társadalomban így van —, csakhogy itt eközben senki sem tudja biztosan, hogy miként fog cselekedni a másik. Az ilyen rendszerben csak akkor maradhat fenn bármely hatalmi versenytárs, ha erősebbnek bizonyul, mint ellenfele(i). Ennél fogva mint rivális arra kényszerül, hogy hatalmi eszközöket halmozzon föl, jól

tudván, hogy mindenki más így tesz, és pedig azért, hogy a hatalmi, versenyviszonyok közepette tönkre ne menjen, hanem lehetőleg fölényesen helytálljon a riválisok harcában. Mindenki arra »kényszerül«, hogy gyarapítsa eszközeit, és ez a kényszerűség sajátos dinamikát vált ki, miként azt a mezőgazdasági túltermelés vagy a fegyverkezési verseny és annak nap mint nap tapasztalható káros következményei tanúsítják.

A versenytársak visszaszorítására irányuló kényszer, valamint egymástól való szisztematikus elkülönítésük meg-hökkentően irracionális jelleget kölcsönöz e társadalmi rendszer egészének. Bármi is jelentkezzék zavar, ill. kár formájában, igazolást nyer, mint e *versenyre és egymás lehetőség szerinti visszaszorítására* épülő társadalom működésének szükségszerű föltétele. A társadalmi nyilvánosság, de alkalmanként a kormány és a parlament is csupán szelektív módon észleli a torzulásokat, azaz csakis olyan módosításokat kezdeményez, melyek mit sem változtatnak a vezérlési rendszer egészén, és érintetlenül hagyják a kölcsönös visszaszorítás gyakorlatát. Az uralkodó magatartás

Májusi közhelyünk

„Az idő pénz”

Ez egyike azoknak a közhelyeknek, melyek nem takargatják mondanivalójukat, hanem világosan közlik a szavak mögött rejlő mentalitást (máshol pedig egyike azoknak a közhelyeknek, melyek a legközvetlenebbül fejezik ki a közhely-mentalitást).

Az idő voltaképpen egész életünknek a szimbóluma, hiszen az életünk bizonyos értelemben azt jelenti, hogy egy meghatározott időponttól egy másikig itt tartózkodunk a világban. Amire felhasználjuk a rendelkezésünkre álló időt, az az életünk. Mondd meg, mire gondold felhasználandónak az időt, és megmondom ki vagy! Még inkább: Mondd meg, mire használod fel az idődet, és megmondom, ki vagy! *Az időnk értelme az életünk értelme!* Akinek „az idő pénz” annak az élete értelme a pénz. Nem a család, nem a barátok, nem a tudomány vagy a művészet (a rászoruló embertársakról nem is szólva), mégcsak nem is a munka vagy a szórakozás, hanem a pénz. S talán jó okkal feltételezzük, hogy még a pénz sem döntően azért, hogy ezt vagy azt vásárolhasson, vagy utazhasson, hanem magáért a pénzért, a pénz birtoklásának tudatáért.

Minden korban voltak és lesznek ilyen emberek, és érdemes eltöprengeni azon, hogyan lesz valaki ilyenné, ill. hogyan képes így élni, ezzel a mentalitással és a belőle fakadó magatartásmóddal? Hogy lehet az, hogy valaki az egész életét mélyen az ember alatti szinten éli le, s úgy hal meg, hogy fogalma vagy sejtelme sem volt arról, mit jelent embernek lenni? Hogy lehet az, hogy ilyen emberek tömegével, tíz- és százmilliószámra léteznek, ha nem is éppen amiatt, hogy a pénz az életük értelme? Hanem egyszerűen a vegetálás miatt. Hogy van az, hogy minden más létező léte aktualitás, csupán az ember léte az, ami többnyire merő potencialitás? Eljut-e valaha az emberiség az emberré válás fokára, még mielőtt elpusztítja önmagát?

szetrombolás, munkanélküliség, új keletű társadalmi szegénység, fegyverkezési hajszák) azonban csak akkor szüntethetők meg, ill. kerülhetők el, ha magán a vezérlési rendszeren, tehát a társadalom uralmi- és versenyjellegén hajtánának végre lényegi változtatásokat. Noha napjainkban egyre erősödik az a belátás, mely szerint a jelenlegi vezérlési rendszer nem képes megbirkózni az imént felsorolt káros következményekkel, ám a befolyásos társadalmi csoportok érdekeinek mérlegelése mégiscsak arra az eredményre vezet, hogy éppen e vezérlési rendszert nem szabad a legcsekélyebb mértékben sem módosítani...⁵

[Közbevetett megjegyzés: „...Mind ezen túl megbocsáthatatlan gőg úgy vélni, hogy a főnálló társadalmi struktúrák egész valójukban romlottak és elidegenedettek. Az életnek számtalan értelmes, szervesen kibontakozott formája lehetséges a létező társadalom keretei között, és sok mindent érdemes megőrizni.”⁶]

„...Manapság egyre többen teszik fel maguknak a kérdést: *milyen intézményes formában érvényesíthetnék elkötelezettségüket egy olyan társadalom életében, mely jelenleg a pusztulás felé tart? El lehet-e jutni a váltókhöz, és át lehet-e azokat állítani, ha még sokrétűbben vesznek részt különféle polgári kezdeményezésekben, a meglévő pártok átalakításában, a közvetlen népakarat kinyilvánításában a leglényegesebb, az egész ország sorsát érintő döntésekkel kapcsolatban; vajon új, politikai pártokként fellépő szerveződési formák szükségesek ehhez, olyan mozgalmak, melyek a közvetlen demokráciát célozzák meg, avagy napjainkban feltárulkozik-e — éppen a keresztények előtt — egy egészen más és egészen új út is?...”⁷*

„...Isten az embert ki akarja szabadítani a belső romlás logikája által uralt társadalomból (»Egyiptomból«), és egy másik, teljesen újszerű társadalom »áldott országába« akarja elvezetni. Ez az »ország« ma konkrétan a keresztény közösségeket jelenti, persze más arculattal, mint amilyennel manapság a társadalom egyéb közösségei többnyire rendelkeznek; olyan »kontrasztársadalmat« alkotó keresztény közösségeket, amelyek lényegében az ember életének minden területét átölelik...”⁸

„...Jézus éthosza nem... a világra mint egészre irányul. A világra ugyanis mint egészre egy új társadalmi és életrendet csak erőszakkal lehetne rákényszeríteni. Ez pontosan ellentmondana az Isten uralma belső lényegének... — Itt semmiképpen sem csupán az uralkodás helytelen használatáról van szó, hanem

sokkal alapvetőbb dologról: arról, hogy az uralkodás minden formájáról le kell mondani. Ezt persze egyetlen államtól sem lehetne elvárni, mivel ha így tenne, talán önmagát szüntetné meg (Mk 10,45). Az Egyházat azonban éppen ilyennek gondolta Jézus...” — „Mivel jelenlegi világunk társadalmi nem adják fel az erőszak (legjobb esetben a jog által szabályozott és korlátozott erőszak) struktúráit, s — azoknak a szabadságára tekintettel, akik nem akarják elfogadni az evangéliumot — még csak nem is szabad feladniuk, ezért az Egyháznak szükségyszerűen kontrasztársadalomként kell léteznie.”⁹

b) Szekeres János (a pécsi JPTE tanára):

„Az igazi keresztény — hite és képessége szerint — szolgálatot teljesít, és nem politikai hatalomra tör.

Másokon segíteni, szolgálatot teljesíteni természetesen csak kisebb-nagyobb közösségekben lehet. A társadalomban kialakult ennek az intézményrendszer. Így, gondolom, fel sem mérülhet az a kérdés, hogy az ember vállaljon-e közéleti megbízatást. A dilemma akkor kezdődik, amikor a politikai szereplést mérlegeljük. Bizonyos mértékig eligazíthat, ha a politika fogalmát pontosítjuk. Tág értelemben érdekek- és akaratérvényesítési törekvést jelent, az államhatalom eszközeinek felhasználásával.

Véleményem szerint ezek alapján egy diktatúrában tartózkodni kell a politikai szerepektől. De demokratikus viszonyok között sem egyértelmű a válasz. Mivel a keresztény ember az emberiség szolgálatát vállalja az evangéliumi értékrend alapján, nem oszthatja meg úgy önmagát, hogy választói réteg-érdekeket képviseljen ügyeskedéssel. A politikai furtangot pedig eleve kerülnie kell, hisz irtózik tőle. Ez nem azt jelenti, hogy nem használ fel politikai fórumokat arra, hogy az igazságtalanságok ellen a kismimizettek nevében szót emeljen, ha szükséges.

A politika azonban attól még nem lesz keresztényi, ha néhány vallásos ember politikusként kompromittálja magát. Viszont attól, hogy keresztényszívű emberek alighanem többségben vannak a társadalomban, szükségyszerűen keresztényivé válik a közélet...

Mindebből az következik, hogy a fogékony lelkeket kell megcéloznunk, s az Evangélium két évezredes értékei alapján kell a jövőt építenünk. Ennek pedig nem a Parlament az igazi terepe...”¹⁰

c) Dobos Marianne (újságíró):

„Jean Lacroix szerint... 'szeretni annyit tesz, mint megígérni és elhatározni, hogy a szeretett lénnyel szemben

sosem alkalmazok hatalmi eszközöket'... A szeretet a hatalmas, márpedig a szeretet hatalma éppen a hatalom gyakorlásáról való lemondás, a szó teljes értelmében. Az, aki lemond a hatalom gyakorlásáról, nem parancsol, hanem kér...”¹¹

4. Konklúzió

A közéleti felelősségvállalás egyértelműen minden keresztény ember számára kötelező. Elsősorban a példamutatás, esetenként talán a nyilvános állásfoglalás, szavazás, választás szintjén. A profi politizálás (pártmunka, közéleti tisztségek betöltése, képviselői, törvényhozói munka, hatalomgyakorlás) azonban, úgy vélem, a keresztények számára nem megfelelő eszköz. A politikai harc folytatását hagyjuk rá azokra, akik a hatalom eszközeiben hisznek, ill. akik azt jóhiszemű, de téves meggyőződésből vagy tisztességtelen célból használni kívánják. Hadd vívják az általunk elfogadhatatlan harcot — a mi részvételünk nélkül, viszont a mi szükség szerinti kritikánk kíséretében...

Mi pedig azt, amit a politika eszközeivel nem tudunk kellő hatékonysággal, tiszta lelkiismerettel és lelki békével szolgálni, próbáljuk meg a mi sajátos keresztény eszközeinkkel előmozdítani: jó szándékú emberek keresztény közösségekre gyűjtésével, imádsággal, egymás iránti testi-lelki szolidaritással, karitatív-, oktatási-, missziós-, evangélikációs tevékenységgel stb. Amit nem tudunk a társadalom egészére ráerőszakolni, azt valósítsuk meg mi keresztények egymás között: az adásra, szolidaritásra, szolgálatra, erőszakmentességre, toleranciára épülő „szeretet civilizációját”¹².

Vagy másképp fogalmazva: a közélet iránti felelősségünket mindenekelőtt az Isten Országának keresésével és építésével gyakoroljuk.

Ha ezekkel az eszközökkel nem sikerül egyik napról a másikra megváltoztatni a társadalmat, tisztává tenni a közéletet vagy magát a politikát, az nem a keresztények bűne, nem az ő „félrehúzódság” miatt van, hanem a sok emberi gonoszság miatt. A diktatúrák esetleges kialakulását, s ezen keresztül a forradalmak, háborúk kirobbanását a — közvetlen, profi, hatalmi — politizálás eszközeivel sem tudnánk adott esetben megakadályozni. Csak azt érnék el, hogy a só ízét vesztí. ...S akkor nem való másra, mint hogy kidobják és eltaposásák.

(5) Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész, 72–73. o.

(6) Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész, 80. o.

(7) Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész, 80. o.

(8) Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész, 84. o.

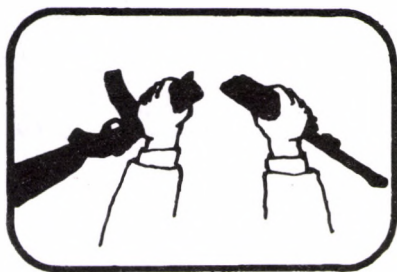
(9) Herwig Büchele: Keresztény hit és politikai ész, 85. és 87. o.

(10) Szekeres János: Helyünk a közösségben In: Kereszténység és közélet, 41–42. o.

(11) Dobos Marianne: „Contemplata tradere” In: Kereszténység és közélet, 52. o.

(12) II. János Pál pápa kifejezése.

Csapody Tamás

Lelkészség a hadseregben

Nem lehet pontosan eldönteni hogy a *honvédelmi tárca* vagy az *egyházak* (elsősorban a római katolikus egyház) kezdeményezték-e elsőnek a Katonai Lelkészi Szolgálat (KLSZ) bevezetését, ill. azt, hogy melyikük akarta azt jobban. Mindenesetre együtt kopogtattak a Parlament ajtaján, amely hamar kinyílt, és a törvényhozás hamar rábólintott az állam és a fontos egyházak érdekazonosságára. A demokratikusan megválasztott parlamentnek ugyanis egyetlen pártja, egyetlen tagja sem tiltakozott bevezetése ellen, sőt a felekezeti jogegyenlőség, a lelkiismeret és vallásszabadság érvényesülésének újabb megnyilvánulását, egy alapvető emberi jog érvényre juttatását látták benne. A konstruktív ellenzékiiséggel nem vádolható *liberális pártok* a laktanyán belüli csoportos vallásgyakorlás bevezetésével kapcsolatban mutattak némi ellenállást, de nem tartották kívánatosnak harcba szállni a KLSZ bevezetése ellen, vagy a *másfajta* bevezetéséért. Nem küzdött senki azért, hogy a csehek által is követett német gyakorlat, a hadseregben kívüli, attól *teljesen függetlenül* működő tábori lelkeszi szolgálat létesüljön hazánkban. (A megkérdezett nagy és kisegyházak tagjai közül csak az evangélikusok és a Jehova tanúi gyülekezeti tagok szavaztak nagy arányban (58,8 % és 50 %) a KLSZ bevezetése ellen.) A *sorkatonák* és a *hivatásos katonák* többsége egyáltalán nem fogadta kitörő örömmel a KLSZ felállításának gondolatát, sőt többségük, a hivatásos katonáknak pedig döntő többsége a laktanyán kívüli vallásgyakorlást tartotta megfelelőbbnek. A polgárok — akiknek egyébként közel fele legszívesebben el sem menne katonának — többsége támogatja a KLSZ megszervezését.

A katonalelkészet néhány problémája

A KLSZ bevezetésével kapcsolatos állami, egyházi és állampolgári lelkesedés mellett talán nem érdektelen számba venni néhány ezzel ellentétes felvetést is. Nem nehéz észrevenni ugyanis, hogy az egyházi és világi hatalom (hatalmak) rendszerváltás utáni egyik legfontosabb *új szövetségéről* van szó, hogy egy világi hatalom lépett szövetségre egy világi hatalommal rendelkező vallási hatalommal, hogy a hadsereg mint totális szervezett lépett szövetségre egy másik, a társadalom életét szintén befolyásoló totális szervezettel. Azt nehéz eldönteni, hogy a KLSZ fölállításával a hadsereg integrálta-e a történelmi egyházakat vagy a történelmi egyházak a hadsereget, de az biztos, hogy a trón és az oltár, a fegyver és a kereszt ismét elkötelezte magát egymásnak. Az állam erőszak szervezete megegyezett a lelkes erőszak szervezeteivel abban, hogy ezen a világon fegyverrel kell védeni a békét, hogy katonaként jól kell szolgál-

ni a hazát, hogy a haza védelme, a haza szeretete fontosabb, magasabbrendű parancs, mint a „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!”.

A liberális, a nem vallásos beállítottságú, pragmatikus *pártok* és *szervezetek* ne vették volna észre, hogy a nagy nehezen pártsemlegessé tett hadsereg, hogy a depolitizált hadsereg, a politikai tisztoktól és az ateista ideológiától végre megfosztott hadsereg a „kapun belüli” KLSZ-szel elveszítette annak lehetőségét is, hogy ideológiamentes — a jelen pártpaletta ismeretében pedig ki mondhatóan — pártsemleges legyen, ill. maradjon? Ki gondolja ugyanis komolyan azt, hogy az a katolikus egyház, amely a szószékről politizál, amely kopogtató cédulákat tölt ki és gyűjt a templomokban és templomok előtt, amelyről nemcsak Lezsák Sándor, de mindenki tudja, hogy egyértelműen és nem titkoltan MDF és KDNP párti, amely nyíltan és magától értetődően keresztény Magyarországot akar, vagy azok az *egyházak*, amelyek Horthy Miklós és Antall

József temetésén aktív politikai szerepet is vállaltak, s azok a papok, akik ezért állami kitüntetések kaptak, vagy azok az egyházi elöljárók, akik a volt egyházi ingatlanok vagy az iskolai hitoktatás kérdésében képtelenek voltak önmérsékletet tanúsítani, azok majd pont a hadseregben fognak ideológia- és pártsemleges módon viselkedni? Nem az történik, hogy az egyszerre hivatalosan és nem hivatalosan ateista hadsereg időszakát a hivatalosan és nem hivatalosan keresztény hadsereg időszaka váltotta és váltja fel? Nagyon téved az az értékmeglevesen gondolkodó valaki, aki azt állítja, hogy csak ideológiai helycsere történt, vagy az a pártsemleges gondolkodó valaki, aki azt állítja, hogy a „keresztény” pártok jelentős előnybe kerülnek ezáltal, s hogy ez sérti az esélyegyenlőséget, a demokratikus berendezkedést, a hatalomhoz való hozzájutás esélyét? Állítható-e, hogy az állami intézményben és állami pénzen, hatalmi struktúrába beágyazottan végzett egyházi pasztoráció kellőképpen ellensúlyozza az elmúlt 40 plusz 4 év egyházi presztízsvesztéseit és a „szekták” előretöréséből származó létszámvesztéseket?

A számarányukat tekintve *kis egyházak* miért épp a hadseregben végzett lelkészi szolgálat igenlésében akarnak túltenni a létszámukban nagy egyházakon? Nem akarnak kimaradni a lelkek 12 hónapos „újrafelosztásából”? Az esetleges kimaradással nem merik vállalni a hazaárulás, a nemzetietlenség, a hazaszeretlenség hamis vádját? Századunk világháborúiból ezen egyházak egyikének sem sikerült levonnia azt a következtetést, hogy talán nem szerencsés a lövészárkok minkét oldalán azért gyóntatni, áldoztatni, könyörögni, azért misézni, hogy az egyik katonaeMBER bünteljenek gondolva magát megölje a másik katonaeMBERT, aki büntelenségének és igazának tudatában az ő életére

1994 januárjában felállt a Honvédelmi Minisztériumban működő, a HM közvetlen felügyelete alatt, ezen belül a honvédelmi miniszter és a helyettes politikai államtitkár elvi irányítása és a helyettes államtitkár funkcionális irányítása alatt működő Katonai Lelkészi Hivatal (KLH), s a neki alárendelt Katonai Lelkészi Csoport. Valamennyi bejegyzett vallási felekezet számára lehetőséget biztosítanak arra, hogy a laktanyákban lelkigondozást végezzenek, de jelenleg 7 lelkésszel csak a történelmi egyházak vesznek részt a KLH munkájában. A katonai kerületek parancsnokságain és a katonai főiskolákon, továbbá a katonai kórházakban katolikus és protestáns esperesek ill. lelkészek dolgoznak. A felsoroltakon kívül a kisebb létszámú katonai szervezeteknél a helyi lelkészek mint kiegészítő táborigazgatók is beegítenek majd a munkába. (Tervezik a nagy létszámú helyőrségekben a helyőrségi lelkészség felállítását is.) A főállásban foglalkoztatott lelkészek és rabbik száma jelenleg mintegy 30 fő, míg a szervezet teljes kiépülésekor kb. 80 fő lesz (9 r.k. pap, köztük 2 püspök, 39 protestáns lelkész és 2 rabbi, köztük 1 vezető rabbi, továbbá a táborigazgató lelkészi hivatásos katonák, akik rendfokozatot kapnak (tábornokok és tisztek lesznek), katonai egyenruhában járnak és rendfokozatuknak megfelelő fizetést kapnak, de kézfegyvert nem hordanak. Alárendeltségük kettős: egyrészt a honvédség feladataival, működési rendjével összhangban kell dolgozniuk, mint katonákra érvényesek a katonákra vonatkozó jogszabályok, be kell tartaniuk a parancsnokok által előírtakat, másrészt a lelkészi szolgálat feladataival össze nem függő más feladatok elvégzésére nem kötelezhetők, tartalmi munkájukat a honvédségtől független egyházi felügyelet irányítja, s táborigazgató lelkész elöljárója és alárendeltje csak táborigazgató lelkész lehet.

(Borovi József: A vallásérkölcstani nevelés a táborigazgató intézményében.
In: Katonaetika, Zrinyi kiadó, Bp. 1993., 219. o.)

tört? Valamennyiüket egyetlen Istenének kihez kell szegődni? A szlovák vagy magyar katolikus egyház papját, a magyar protestáns vagy az erdélyi protestáns, román vagy szerb görög katolikus lelkészt kell-e meghallgatnia a közönségnek mondott Istennek? Vagy talán a hadsereg nem a fegyverfogásra, az ölére, ha kell, a „Gyilkolj!” parancs gondolkodás nélküli végrehajtására szocializál a legnagyobb békében is? Vagy nem a kölcsönös elrettentés része-e a minden oldalon felállított táborigazgató lelkészi szolgálat?

Ki tudná cáfolni, hogy az egyházak az erőszak által biztosított, speciális lel-

ki és fizikai erőterben tudnak a KLSZ révén dolgozni, s a hely és a helyzet sajátosságánál fogva, ilymódon megvan az esélyük arra, hogy nagyobb hatásokkal tudjanak dolgozni, mint a hadseregen kívül? Cáfolható-e, hogy az egyházak egy olyan, eddig nem volt utolsó nagy lehetőséget kapnak az államtól a KLSZ felállításával, amely még a felnőtt kor elérése előtt jelentősen befolyásolhatja az ifjúságot, s ilyenformán nyerjenek utánpótlást s nyerjenek segítséget helyzetük társadalmi stabilizálásához? Lehető-e erre azt mondani, hogy esélyegyenlőség van (ha jogegyenlőség van is), hogy ezt hívják tisztességtelen versenyhelyzetnek, hogy állami segédlettel, azaz világi erőszakkal a segédlettel történik a hitelesítés?

A *sorkatonák* ne látnák, hogy azáltal, hogy közéjük és a hivatásos katonák közé ékelődik a katonai hatalommal és nem formális hatalommal egyaránt rendelkező táborigazgató lelkész, s ezáltal egy olyan, a hadsereghez mindenkor lojális közeggel veszik őket körül, amely a minimumra csökkenti amúgy is szűkre szabott érdekvédelmi lehetőségeik határait? A rosszul fizetett hivatásos állomány, amelynek kb. 90 %-a az ateista MSZMP tagja volt, s amely nem kezdte a vallásos kiskatonát, most mihez kezd az új azonosulást elváró előírásokkal, a neki alá nem rendelt, de mégis felette álló civil-tiszt-lelkészekkel, az eddig utált kategóriába sorolt, most pedig kollegiális helyzetbe került lelkészekkel?

A táborigazgató lelkész feladata többek között a hit és kegyességi élet, a vallásgyakorlás segítése, misék, istentiszteletek, biblia- és imaórák megtartása, egyéni és közösségi lelkigondozás, lelkigyakorlatok, katonai zárandoklatok szervezése, iratmisszió, szociális és karitatív tevékenység, a katonák családtagjainak gondozása, egyházi szolgálatok (pl. gyóntatás, keresztelés, bérmálás, házasságkötés) ellátása. De a lelkész feladata az is, hogy „tematikusan rendezvényeket, előadásokat szervezzen vallási témákról, időszerű egyházi, társadalmi kérdésekről”, életismereti oktatást tartson, amelynek „keretein belül a humánus, az erkölcsiség, a nemes emberi magatartás, a bajtársiasság és közösségi szellem kérdései szerepelnek”, „az előforduló feszültségek, konfliktusok forrásait felismerje, megelőzze, elhárítsa, szükség esetén kezelje, levezesse”, „bizalmi fórumot biztosítson a tisztek és katonák számára”, olyat, „ahová vallási és emberi gondjaival mindenki elmehet abban a tudatban, hogy ügyét teljes korrektséggel és titoktartással kezelik”, „a vezetés szándékait közvetítse, másfelől a parancsnokokat tájékoztassa a titoktartás és korrektség jegyében a katonákat foglalkoztató gondokról, feszültségekről”, az újoncok beilleszkedését elősegítse.

(Borovi József: i.m. 220. o.)

Az egyházak és a hadsereg

De talán nem is a felvetett kérdések jelentik itt a legfontosabb problémát, hanem az, amit sem a honvédelmi vezetés, sem pedig az egyházak nem is próbálnak titkolni, amit *Borovi Jenő* római katolikus teológiai professzor, a téma legjelesebb egyházi szakértője, a magyar tábori lelkészlet történetéről írt könyvében úgy fogalmaz, hogy az egyházak legfontosabb feladata az, „**hogy olyan szemléletmódot adjanak, amely meggyőz arról, hogy a katonai szolgálat Isten rendelése**”. Ebből a teológiailag is vitatható szemléletből eredt, hogy az egyházak Isten rendelésének tekintették a háborúkat és világháborúkat, továbbá szívvel-lélekkel támogatták, sőt esetenként magasztalták is azokat. A történelmi egyházak Magyarországon (1951 után) 1994-ben újból legitimizálnak egyháziilag is egy totális, hierarchizált erőszakszervezetet, pusztá jelenlétükkel

tudatosan és önként vállalják, azaz minden hívő számára problémamentesen vállalhatóvá teszik ezt az intézményt, s azáltal, hogy belülről építik és támogatják, szalonképesé teszik azt sokak számára. Aktívan hozzájárulnak ahhoz, hogy minden magyar állampolgár evidensnek gondolja, hogy az ország nemzeti jövedelmének 2,3 %-át (1993-ban 64,5 milliárd forintot) a hadsereg eméssze fel, hogy fenn tudjon maradni régióinkban az egymás fegyvereitől való félelem, az erőszakban való hit, a minden hadsereg által cáfolt, de minden hadseregben létező ellenségek. A katonalelkészek szociális, karitatív, konfliktusfeloldó szerepük által segítséget nyújtanak ahhoz, hogy ez az erőszakszervezet minél jobban, olajozottabban működjön, azaz a hadsereg minél inkább hadra fogható legyen. Főlkészítik a fiatalokat a haza fegyveres szolgálatára, segítik őket a katonai szolgálat konfliktusmentes ellátásában. Ha a hadsereg nem tudná „betörni” az állampolgárt, akkor a lelkész segít a „megdolgozás-

ban”, a dolgok beláttatásában. Elviselhetővé akarja tenni a katonai szolgálatot ahelyett, hogy magát az embertelen struktúrát kísérelné meg megváltoztatni. Az egyént akarja képessé tenni arra, hogy elfogadja az elfogadhatatlant. Szakralizálja, Isten rendeléseként mutatja be, transzcendens távlatokba emeli a katonai szolgálatot, a fegyverek győzelmére felesküdt életformát. Az egyházak ily módon, ebben a vonatkozásban, az állam intézményeként funkcionálnak és a hadsereg alcsapataként működnek, a hadseregnek azt a szellemi, lelki többletet adják meg, amit az létezésénél fogva a saját erejéből képtelen produkálni. A hadsereggel, a hadsereg céljaival való teljes vagy részleges azonosulást, amit a legdurvább erőszakkal sem lehet elérni, azt a jelen formában felállított Katonai Lelkészi Szolgálat, a történelmi egyházak a katonák lelkigondozásával, a vallás esz-köztárával, a szeretettel próbálják elérni.

Beszéd roham előtt

Vitéz Bajtársak!

Kemény menetek, megpróbáló áldozatok után elérkeztünk ahhoz a pillanathoz, amikor az ezeréves magyar erőnek és bátorságnak ismételt példát kell mutatnia Istenért, Hazáért és a keresztény világ megmentéséért folytatott ádáz küzdelemben.

Történelmi küldetésünk nehéz feladatainak véres harcaiban a magyar honvéd mindig becsülettel helyállt, és ahol a viszonyok úgy kívánták, kemény öklével lesújtott. Egész történelmünk ezeknek a hősi cselekedeteknek csodálatos láncolata.

Ma hajnalban terepkutatóink és járőreink jelentései alapján olyan ellenséges csoporttal állunk szemben, amely hosszú hetek óta agyafúrt konoksággal és embertelenséggel, minden emberi érzést megcsúfolva ritkította sorainkat. Elhunyt bajtársaink köztünk élő szelleme, árván maradottaink panasza is arra készítet mindnyájunkat, hogy az ilyen elvetemült hordát tönkretegyük, magyaros keménységgel rásújtunk!

Vitéz Bajtársak! A haza értéke mindig attól függ, milyen elszánással, rámenős szellemmel, fegyelmezett akarattal és megrendíthetetlen győzni akarással rontunk rá az ellenségre. Fegyvereink és küzdelmeink felett itt virraszt a Magyarok Istenének áldó szeretete és jósága, a Seregek Urának hatalmas segítő jobbja. Ezideig mindig mint a magyar őserőt képviselő elszánt és csak győzni tudó bajtársaimat, küzdő testvéreimet láttalak Bennetek. Velünk együtt immár készen állnak derék és képzett tűzéreink, hogy halálesőt zúdítsanak az ellenségre, hogy lerombolják az akadályokat, hogy utat nyissanak tarackaikkal, aknavetőikkel, gépágyúikkal és páncéltörőikkel a rohamozó gyalogságnak. Már ott látom szemetekben, elszánt és biztos kezű géppuskásaim, a halálos trillát, amint félelmetes sorozataitokkal rendet vágtok a vad csordában. Már hallom zúgni repülőink merész légcsavarait, hogy halálos bombáikkal kiforgassák a bunkerek alvilági söpredékét. Már ott kúsznak aknaszedő árkászaink és robbantó utászaink, hogy a halálmezők dzsungelében biztosítsák a rohamozó honvédek biztos diadalát.

Együtt van itt egységben és harmóniában minden magyar szív és erő, csak most rajtatok múlik a végső harc kimenetelének sikere. Szurony, kézigránát, géppisztoly és mindenben segítő puszkatus, lendüljetek, cikázatok és irtsatok minden magyar ellenséget!

Ott lenn a völgyben vár ránk az Isten megcsúfolt temploma, ott a hegyoldalon kis szegényes kunyhókban, vermekben várnak az öreg muzsikok és dalosajkú kis orosz gyermekek, hogy megvigyék nekik az Isten, erkölcsöt és szabadságot!

Vitéz Bajtársak, harcba induló Testvérek! Isten és a nemzet szeme rajtatok és veletek! A biztos győzelem szent bizodalmaival kísér mindnyájatokat a jól megharcolt küzdelem megpihenéséig a Ti parancsnokaitoknak és a Ti tábori lelkészeknek szeretete és büszke hite!

Áldás és győzelem fegyvereitekre!

Hanna Wolff

Jézus, a férfi

Jézus alakja mélypszichológiai szempontból

(VII., befejező rész)

Ez a kivételes intuíció rejtőzik azonban Jézus legtöbb példabeszédében, azért pszichológiai szemszögből itt néhány szót kell ejtenünk alapvető értelmezésüket illetően. Ezek nem parabolák és nem allegóriák. Egyszerűen hiányzik az az irodalmi műfaj, amelybe varratmentesen be lehetne sorolni őket. *A mi tézisünk az, hogy Jézus példabeszédei „aktív imaginációk”.*

Először is, miért „**imaginációk**”? Akár olvassuk, akár halljuk Jézus példabeszédeit, mindenképpen „látjuk” őket: úgy peregnék le előttünk, mint egy film. Rögtön történéssé és cselekvéssé válnak számunkra. Miért? Mert eredetileg Jézus számára is történések és cselekvések voltak. Azt mesélte el, amit „látott” és „nézett”. A cselekmény belső szemei előtt pergett le. — Ez az imagináció, melyet a pusztá fantáziálástól az irányított érzékelő vonatkozás koncentrált közvetlensége különböztet meg.

Mint ismeretes, az álmok mellett a tudattalan még sokféle módon tud hírt adni önmagáról, s ezek egyike az imagináció. Éber, de koncentráltan befelé irányított tudat esetén a mélységi cselekmény „látó szemeink” előtt játszódik le; nekünk aztán csak „utána kell mondanunk”. Ilyen „utánmondások” Jézus példabeszédei; bennük maga a *teremtői mélység* beszél. Innen van hatásuk közvetlensége, mert kerülők nélkül, érzelemtől érzelemhez szólnak. Innen van pregnáns (szabatos, találó, hatásos) voltuk, mert a tudattalan csattanós rövidségével, tömörségével szólnak. Innen jelentőségteljes képeik és folyamataik messzemenően archetipikus jellege, s mindenekelőtt eseményjellegük. „Történések”, éppúgy, mint az álmok. Ezek is, azok is numinózus mélységből erednek.

De miért „**aktív**” imaginációk? *Egyrészt* a bevetett koncentráció miatt. Arról a figyelemről van itt szó, amely határozott irányultság és önmagát vetítés, egyben semmiképpen sem „görcsös koncentráció” vagy „kínos erőfeszítés”. *Másrészt* mert az imagináló maga cselekvő figuraként aktívan beavatkozik a történésebe, úgyszólván „együtt játszik” azzal. Amint álmunkban látjuk („kívülről”), hogyan veszünk részt mi magunk is („belülről”) a cselekményben. Az imagináló ugyanígy beavatkozik, megszólítja a többi figurát, azok válaszolnak neki. Így Jézus maga is mint imagináló vagy példabeszédmondó benne van a példabeszédek történéseiben. Ő a jó pásztor, ő a magvető, és ő az asszony is, aki az elgurult drachmát keresi.

Nem kétséges tehát, hogy az intuíció funkciója szokatlanul differenciált módon állt Jézus rendelkezésére. *Mind-*

azonáltal erre a funkciójára is **árnyék vetül, amelyben extraverzióját** tekintjük: Amint ez várható is, csak másodlagosan irányul a külvilágra, ill. különös nehézségek árán tud csak érvényesülni a külvilágban. — Két lényeges pontra korlátozódunk itt. Először egy Jézus által *legyőzött* árnyékmozzanatról beszélünk, majd egy olyanról, amelynek legyőzése Jézusnak nem sikerült.

Ami az *első, idővel megoldott* problémát illeti: Kezdetben olyan *partikularizmust* tapasztalunk Jézusnál (Mt 10,5–6; 15,24–26), amely nem illeszkedik bele az univerzális összrendelésbe, de azután sikerül áttörnie minden partikuláris sorompót, s ennek az áttörésnek az eredménye aztán egy ilyen ige: „Eljön az idő, és ténylegesen már el is kezdődött, amikor az igazi imádók Szellemben és Igazságban imádják az Atyát...” (Jn 4,21.23–24). *S ha valaki kétségbe vonja ennek az ígének az eredetiségét, azt két kikerülhetetlen tanúságtételhez utaljuk.* Az egyik az irgalmas szamaritánus példabeszéde (Lk 10,30–37): ez az emberiség tudat új kategóriáját tartalmazza, mely minden egyes embert magában foglal. A másik a „felebarát” jézusi fogalma (Lk 10,29.30–37; Mt 5,43–48), melynek érvényessége nem szűnik meg a saját népünk határán, hanem az ellenséget is magában foglalja. A kutatók egységesek abban, hogy a felebarátnak ez az univerzális koncepciója ősjézusi termék.

Egyébként ebben az összefüggésben a hagyomány megőrzött egy nagyon fontos részletet. Kétszer is beszámol arról, hogy éppen *nőkkel* folytatott, komoly tárgyú beszélgetésben kerül sor Jézus részéről az univerzális áttörésre: a kánaáni, ill. a szamáriai asszony történetében (Mt 15,28; Jn 4,24). Ezek nagyszerű tanúságai a férfi Jézus animafejlődésének (is), mutatván, hogy az animaintegrált magatartás rugalmas, a szituációra nyitott és annak megfelelő, és tágasságra visz.

Ami a *második, le nem győzött* árnyékmozzanatot illeti: Jézus felebarát-fogal-

ma, mint láttuk, minden embertársat magában foglal, de sajnos *nem* mondhatjuk el, hogy *minden élőlénytársat* is, ellentétben pl. Buddha kozmikus szimpátiájával, mely az állatoknak is saját metafizikai státust biztosít. Jézusnál e tekintetben megmaradó árnyékszerű korlátozottságról kell beszélnünk.

Pedig mit nem jelenthetett volna, ha Jézus ejt egy jó szót, „néma testvéreinkről” is! Micsoda jelentősége lehetne ennek az ökológiai katasztrófával fenyegetett jelenben! Legalább a lelkiismeretünket nem hagyná nyugodni, amikor kicsinyes profitvágyból megfontolatlanul egész fajokat irtunk ki. (Íme, Jézus árnyékának e tekintetben is megvannak a történelmi következményei.) Valaki ellene vethetné, hogy Jézus beszélt a verebekről, hogy „Isten tudta nélkül” egy sem pusztul el (Mt 10,29). Az utalás találó, de az egyetlen lehetséges is. Ugyanakkor olyan nehezen kezelhető szövegünk is van, amely egy egész sertéskonda vízbe fojtásáról számol be (Mt 8,30–32). Keleten, az erőszakmentesség szellemi hazájában ez a beszámoló folytonos és leküzdhetetlen botrány, egyike azon szempontoknak, melyek miatt Buddhát vagy akár Ramakrishnát is többre tartják Jézusnál... A későbbi hagyomány (ez is a történelmi következmények közé tartozik) jellemző módon úgy viselkedett, mintha ebben a vonatkozásban hiányt kellene kitöltenie (az ökröt és a szamarat odaállítja Jézus jászólához — egyébként az ökr a Mitrász-kultuszra, a szamar a Dionüosz-kultuszra vezethető vissza —; Tamás gyermekévangéliuma sokat beszél Jézus viselkedéséről az állatokkal kapcsolatban; a Tamás-akták érdekes poloskátörténeteket tartalmaznak; az egyes evangélistáknak állatszimbólumokat adnak).

Az árnyékprobléma átvezethet minket Jézus esetleges apa- vagy anyakötődésének kérdéséhez. E kérdésfelvetés úgyszólván ellenpróbája lehet mindannak, amit eddig Jézus integráltságáról és animafejlődéséről mondtunk.

Jézus apa-anya kötődése

Mivel itt konkrét személyekről van szó, a magyarázatot szolgálja, ha előbb megkérdezzük, mit tudunk róluk valójában.

Jézus **apját** illetően ez a „valami” különösen kevés. Biztonsággal csak három, meglehetősen általános adat áll rendelkezésünkre. Áthagyományozták, hogy *Józsefnek* hívták, hallunk továbbá Máriaival kötött *házasságáról* és a foglalkozásáról: *ács* volt (az eredeti szó általánosabb, „építőmunkás” értelmű is lehet). Ami ezen túlmenően mint hagyomány körülvette alakját, teljes egészében legenda.

Ami **anyját**, Máriát illeti, biztos adatként rá vonatkozóan is csak négy van. *A neve*, aztán az a tény, hogy *József felesége* volt és ebből a házasságból számos gyerek született, fiúk–lányok egyaránt; továbbá értesülünk arról, hogy az anya állt a *család élére* a célból, hogy Jézust vélt tévútjától eltérítsék és teljes csöndben hazavigyék; végül megtudjuk, hogy Mária bizonyos szerepet játszott *Jézus halála után* a tanítványok kis seregében: az ő házában gyűltek össze. Ezen a négy adaton kívül a

Mária-tradíció nem más, mint buján burjánzó legendagyűjtemény.

Az események után hamarosan sokrétegetű **projekciós folyamat indult meg**, mindenekelőtt **három tekintetben**. Minden **zsidó** apokaliptikus messiás- és végvárás bekebelezte Jézus alakját. Minden **hellénista** gnosztikus vagy misztikus spekuláció az Üdvözítőről ugyanerre a vágyra futott, mihelyt az igehirdetés kilépett a tágabb, görög meghatározottságú világba. Mindezekkel együtt és ezeken túlmenően a hőroszképzések, a megváltó és üdvözítő várakozás **általános emberi** tendenciái is Jézus alakjára irányultak.

Egy ilyen földöntúli figura **stilizálásához** ősidők óta hozzátartozik a **természetfölötti nemzés és születés**. Az ezzel kapcsolatos legendaképződés először Józsefet érte mint olyat, aki teljesen fölösleges. A dogmatika ugyanebbe az irányba hatott a maga tételeivel a Szentlélek általi nemzésről és a szűzi születésről. Mindenesetre **József** alakja kezdetből fogva intenzív történelmi zsugorodási folyamat tárgya lett **s hamarosan árnnyéki figurává vált**, s az említett három adaton kívül semmit nem tudunk róla. A legendaanyag sajátos természete másfelől azt eredményezi, hogy pszichológiailag semmi foghatóra sem tudunk következtetni. — Ilyen körülmények között **teljesen a levegőben lógó kísérlet lenne**, ha valamilyen pozitív történelmi apakapcsolatot akarnánk kideríteni.

Mária alakját oly rendkívüli mértékben vette körül a legenda- és dogmaképződés, amint ezt csak el lehet várnunk egy istenanyától. De a folyamat nehézkes volt, mert hát ott voltak a József-hagyomány maradványai, és így gondot okozott a házasság és az apa nélküli nemzés összhangba hozása. Így keletkeztek aztán a legvadabb elképzelések pl. Mária házasságtöréséről, vagy éppen arról, hogy a megrettent József titokban meg akarta ölni Máriát. Ahelyett, hogy egész egyszerűen beismerték volna, hogy a Jézus születése körüli egész hagyomány csupa legenda, s hogy József és Mária életszövetségére a házastársi hűtlenségnek még az árnyéka sem vetült soha.

Eme tényállás mellett semmiféle képet nem rajzolhatunk Jézus és szüleinek tényleges viszonyáról. Mindenesetre az Újszövetségben semmilyen tünete nincs annak, hogy Jézusnak apa- vagy anyakötődése lett volna. Az ellenkező feltételezés mellett viszont tényleg gazdag és egyértelmű bizonyító anyag szól.

Nem állhat fenn infantilis szülőkötdés, azaz le nem győzött függőség és el nem ért önállóság annál, aki így beszélt: „Ki az én anyám és kik az én testvéreim?... Aki megteszi Isten akaratát, az az én fivérem, nővérem és anyám” (Mk 3,21.31–35; Mt 12,46–50). Máskor pedig: „...inkább azt mondj, milyen boldogok azok, akik Isten szavát hallgatják és követik is” (Lk 11,27–28). Ide tartozik az az ige is, melynek korrekt fordításán sok múlik: „Azért jöttem, hogy a fiút apjától, a lányt anyjától és a menyét anyósától elválaszszam. Az ember tulajdonképpen ellensége házanépe lesz” (Mt 10,35–36). Alig hiszem, hogy ezt a mondatot valaha is

egészen helyesen értette valaki. Bármilyen nagyképen hangzik is, csak mélypszichológiailag pallérozott tekintettel lehet teljesen megérteni. Valóban: Jézus „elválaszt”, „elold” a családi kollektívumtól (dikhadzein — két vagy több dabra osztani, szétválasztani, eloldani)! „Feldarabolja” a naív „participation mystique”-et, úgyhogy egyedek, önálló és felelős individuumbok jöhetnek létre. A fiú vagy a lány életében be kell következnie a „lelki köldökzsinór” elvágásának a valóban önálló személyiséggé válás érdekében. S az akkori kultúrában letaposott és lefokozott menynek is (az alázatos alárendeltség szimbólumának) egyszer föl kell egyenesednie anyósával szemben. Aztán ennek a fejlődési csomópontnak a sikeres megoldása a legnagyobb ellenállást váltja ki a család kollektívuma részéről, ez általános és szinte törvényszerű tapasztalat.

Nem lehet tehát szó esetleges apa- vagy anyakötődésről Jézus esetében. **Ellenkezőleg: ő volt az első „terapeuta”,** aki elengedhetetlen feladatunkká tette, hogy apa- és anyakötődésünkkel szembenézünk, azt feldolgozzuk és végérvényesen legyőzzük! Mert **Jézus kötődésektől szabad**, döntésre teljesen képes, **önmagukért felelős férfiakat és nőket akart**. Azt akarta, hogy ne félig gyerekek, hanem **valódi felnőttek legyenek követői és eszméinek hordozói!**

Ezt azonban igen hamar nem értették többé. Hogy az individuációhoz hozzátartozik az elválás a külső és a belső kollektívumtól, hogy valóban egyedekké kell válni, hogy ellenkező esetben lehetetlen az animusz- vagy animaintegráció — mindez elég hamar ismét **veszendőbe ment** belátássá vált, integrálatlan férfiak és nők bámultak meredten az Újszövetségre. Apa- és anyakötődésű tudósok és tudatlanok lettek a magyarázói. **Nem értették többé Jézust. Így van mind a mai**

napig. Mellesleg a protestánsok azok, akik rendszerint apakötődést visznek bele az Újszövetségbe, és a katolikusok azok, akik anyakötődést.

A vulgáris protestantizmus visszaesés az apakötődésbe. Itt az apa a minden. A jámborság apavallássá válik. Bölcsenregnál az apa, ha gyakran nem lehet is megérteni őt. Ennek dogmatikai lecsapódása a külsődleges megigazulástan: az áldozatot bemutatták, mindenki adóssága ki van fizetve, mindent valaki más tesz meg az emberért (semmit ő maga), akit ráadásul figyelmeztetnek, a világért se értse félre a maga hitét valamiféle „cselekedeteként”, „műként” vagy „teljesítményként”. A felelősséget Krisztus viselte, az az övé, nem a tiéd. Itt az ember sosem válik Isten partnerévé, akinek Pál szerint is lennie kelle-

A vulgáris katolicizmus visszaesés az anyakötődésbe. Itt a nagy anya uralkodik, aki tudja, mire van szükségük övének, és ismeri is az eszközöket, melyekkel ez a szükséglet kielégíthető. Itt tudatosan táplálják az infantilis elrejtettségvágyat. Itt — intra muros ecclesiae — garantálják az üdvösséget, ha nem is minden további nélkül, de e nagy anya gyermekei közül senki sem veszhet el, legfeljebb egy kicsit többet kell vezekelnie a tisztító tűzben. Itt senki sincs komolyan döntés elé állítva, hiszen elvben mindig csak a mindenható anya döntéséről lehet szó.

„Képesek vagytok-e inni abból a kehelyből, amelyből én iszom?” — kérdezi Jézus (Mk 10,38). És ahogyan ő hordozta a saját keresztyét, úgy kell minden követőjének fölvennie a maga keresztyét (Lk 2,23). Magyarázkodások és palástolás nélkül, bátran, tántoríthatatlanul, magától értetődően és tudatosan. Aki így tud kérdezni és ilyen utasításokat tud adni, túl minden lealacsonyító kötődésen, az valóban ember, az igazi férfivá lett.

Az egészséges emberkép

(Az „egészséges” szó jelentését illetően ld. Az egészséges istenkép c. fejezet bevezetését.)

Mit lehet befejezésül hozzátenni az igazi, a jézusi értelemben integrált ember jellemzéséhez? Milyen egzisztencia-érzelmiséggel (Existenzgefühl — v.ö. a Differenciált érzelmesség c. fejezettel) áll ez az ember a kozmoszban és a világban, embertársai és élőlénytársai körében? A **korábban felvázolt „egészséges istenképnek” felel meg az „egészséges emberkép”.**

Jézus igen konkrétan rajzolta meg az egészséges emberképet. Amit erre vonatkozóan mond, az a legértékesebb dolgok közé tartozik, amiket csak meg lehet tudni és át lehet venni tőle, és minden nép és minden idők pszichológiájának és metafizikájának legfinomabb anyagát alkotja. **Jézusnak ezt a mondanivalóját három hosszabb idézetrel foglalhatjuk össze:** Mt 6,25–34 — 7,7–11 — 10,29–31. (Az ezek lényegét kiemelendő egy-egy mondat: Ne legyetek gondban étel-ital-ruházat miatt! — Kérjétek és kapni fogtok! — Még a hajatok szálai is számon vannak tartva!)

Hogyan kell értelmezni a Hegyi beszéd ezen igéit? Egyértelműen meg kell állapítani, hogy ezek egyáltalán nem arra irányulnak, ami „a világban zajlik”; **nem lételemzések és létmagyarázatok**, sem az értelem, sem a hit alapján. **Tehát sem azt nem állítják, hogy az objektív tapasztalat szerint így történnek a dolgok** (pl. emberek millióit áldozzák fel destruktív ideológiáknak, bűncselekmények ezreit követik el ártatlan gyermekekkel szemben, a modern technika csődjé mindig nagystílű rendet vág az életben...), **sem azt, hogy a hit speciális tapasztalási módja ilyennek látja a dolgok alakulását.** Hogyan kell tehát érteni Jézus e jelentős szavait: „Ne legyetek gondban!” — „Zörgessetek!” — „Ne szorongjatok!”?

Nos, ez a három imperatívusz a legmarkánsabb (ön)jellemezése annak, amit Jézus „egészséges emberképének” nevezek, s ami megfelel az egészséges istenképnek. **Ez a három imperatívusz olyan egzisztenciameghatározottságról vagy olyan totális egzisztenciaérzelmiségről tanúskodik, ami csak integráció alapján lehetséges.** Az az ember, aki bensőleg nincs egységben önmagával, akinek a pszichéjében há-

ború dúl, az csak gúnyolódásra és elutasításra képes, ha ez a három imperatívusz elérí. Jézus, a férfi esetében ezekből az imperatívuszokból (amelyek persze egyúttal önvallomások is) az *az anima-integráltság szól, amely immár valóságot meghatározó funkcionalitással lett.*

Igen közel áll ehhez az egzisztencia-meghatározottsághoz az, amit a modern gyermekpszichológia az „**alapbizalomról**” és „**öszejtetségről**” mond. Valami ilyesmi áll Jézus három fenti imperatívusza mögött, nevezetesen valami olyan ösjelenségszerű, olyan végsőleg meghatározó valami, *ami nem végkövetkeztetésként van levezetve a létből* (ez teljesen lehetetlen is lenne), hanem minden konkrét léttapasztalatot megelőz, *de döntően meghatározza és formálja ezt a léttapasztalatot.* Az ilyen emberre nem lesz jellemző a gond, a szorongás és a neurotikus elzárkózás, hanem úgy fog beszélni a létről és úgy fog mozogni benne, hogy rögtön fel fogják ismerni: Itt egy egész, egészséges ember beszél, aki előtt egy egészséges világ tárult fel! Így beszél Jézus mindig, különösen az említett három imperatívuszban. *Egészséges emberként beszél egy egészséges világról, vagy: az ő egészséges világaról, egyszerű, de ez azt jelenti, hogy nagy, örök szimbólumokkal, amikor felmutatja előttünk a mezei liliomokat, a háztetőn ülő verebeket, a hajszálainkat, a megnyíló ajtót és sok más eleven, beszélő szimbólumot.*

Am itt jön bizonyára az *ellenvetés:* Mindez szubjektívizmus, talán felelőtlen

szubjektívizmus. Mert „nincs” ilyen egészséges világ, és akik ilyen világot hirdetnek, azok fantaszták és csalók.

Másfelől a *gondolkodó emberiség* sosem tudott lemondani arról, hogy érdeklődjék egy ilyen egészséges világ iránt, bármennyi értelmetlenség, megfoghatatlanság és brutalitás meredt is az arcába.

A *primitívek számára egykor* bizonyos volt a maguk mágikus világában, hogy összes rítusaik, eljárásaik, iniciatíváik vagy ráolvasásaik befolyásolják a valós világot, a konkrét dolgokat és embereket.

De az *újabb filozófiai gondolkodás* is komolyan mérlegeli a szubjektív-objektív megfelelést. Ide tartozik minden olyan gondolkodás, amely megfeleléseket fedez föl az univerzum makrokozmosza és az ember mikrokozmosza között.

A *pszichológiában* Jung „a szinkronicitás mint a kauzális összefüggések elve” címszóval kutatta ugyanezt az alapproblémát: bizonyos pszichikai folyamatok esetén ezek értelmének megfelelő folyamatok keletkeznek a külvilágban, melyeket nem lehet kauzálisan visszavezetni a pszichikai beállítottságra, mégis oly nyilvánvalóan értelemszerű a párhuzar: hogy a „véletlen” szó nyilvánvalóan nem magyarázat rá. Ezért beszél kauzális összefüggésekről, de éppen hogy összefüggésekről. (Két példa: 1. Egy öngyilkosságra hajlamos fiatal lány krízishelyzetben opálgyűrűről álmodik — az opá ősi hagyomány szerint megvédehet az öngyilkos szándéktól, ráadásul az opál az október köve is, amely hónapban születet

—, s egy távoli barátinje, aki az egészről mit sem tud, születésnapján opálgyűrűt hoz és húz az ujjára... 2. Egy állandóan a meggyilkolásától retteggő 12 éves fiú, akit anyja csecsemőként elhagyott, a klinikán folyton elbarikádozza magát félelmében. Megjelenik az anyja, az orvossal beszélgetve bevallja, hogy annak idején minden lehetséges módon megpróbált abortálni, de sikertelenül, s most nagyon bánja. A beszélgetés után az orvos bemegy a fiúhoz. Mit lát? Az a kofferját pakolja, s azt mondja: Egészséges vagyok, nincsenek szorongásaim, haza akarok menni...)

Jung idézi ezzel kapcsolatban *Albertus Magnus* oly jellegzetes mondatait: „Ha egy ember lelke valamely szenvedélytől nagy excessusba (szertelenség, túlzás, transz-állapot) esik, akkor kísérletileg meg lehet állapítani, hogy ez az excessus megköti a dolgokat, és éppen olyan irányba tereli őket, amerre maga törekszik. A lélek akkor annyira kívánczik azután, amit meg akar valósítani, hogy önmagától megragadja a jelentősebb és jobb csillagórát, mely a dolgokat is irányítja. Mindannak, ami a lelket úzi, mozgatóereje és hatékonysága van arra nézve, ami után a lélek vágyakozik.”

A legnagyobb „pszichikai excessus” az a *hit*, melyről *Jézus* beszél; legalábbis így tükröződik a hit pszichikai lefolyásában (amivel nem akarjuk azt mondani, hogy sajátos lényegét tekintve a kettő ugyanaz). Jézus azt mondja: „Ha csak akkora hitetek lesz, mint egy mustármag, akkor azt mondhatjátok a hegynek: Menj innen oda! És megteszi. Akkor mindent megethettek” (Mt 17,20; 21,21). Itt nemcsak szubjektív erőről, példabeszédről vagy szimbólumról van szó, hanem inkább egy, a belső és külső közötti dinamikus viszonyról (mint az anyja vallomása és a fiú gyógyulása esetén...). Ugyanerre a relációra gondol a *modern természettudomány* vagy a pszichológia, amikor „pszichofizikai párhuzamokról”, „értelmes koincidenciákról” vagy „értelemszerű szinkronicitásról” beszél.

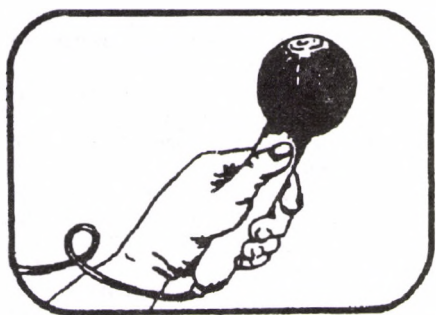
Nem hiányozhatik e helyt egy utalás a modern *parapszichológiára*. Manapság kísérletileg igazoltak az ember olyan képességei, mint a prekogníció (előrelátás a jövőbe), a posztkogníció (visszalátás a múltba) vagy a pszichokinézis (tárgyak pszichikai úton történő mozgása—megváltoztatása). Egy ismert cseh szakértő, Milan Ryzl így összegezi a kutatást: „Az eredmények azt mutatják, hogy léteznie kell egy magasabb realitásnak, mely a mi materiális világunk felett van.”

Az összes fenti megközelítések arról tanúskodnak, hogy *minden* pszichén belüli tudatállapot dinamikus relációban áll a környezet embereivel és dolgaival.

„Ne aggódjatok!”, „Ne szorongjatok!”, „Zörgesetek!” — ezen imperatívuszok mögött egy egészséges ember áll, az első integrált és ezért egészséges férfi. *Ez az egészséges férfi* tehát nem volt rajongó vagy világtól elfordult túlvilág-mániás. *Realista volt*, mert az egészséges ember nem aggódik, nincs benne életszorongás, receptíven nyitott (zörget). Így él ez az egészséges ember a maga egészséges világában.

„Ingyen kaptátok, ingyen adjátok ...”

Keves dologra illik olyan jól a fenti idézet, mint a vére. A vére, ami sokszor életet jelent.

Az Országos Vérellátó (hivatalos nevén az Országos Haematológiai, Vértranszfúziós és Immunológiai Intézet) Donor osztályának vezetőjével, Dr. Szilassy Kornélia főorvossal beszéltem annak kapcsán, hogy bizony gyakran aggasztó híreket hallunk a „vérhelyzetről”.

Az utóbbi időben — s ez lassan már években mérhető — időről időre felröppen a segélykiáltás: *Adjatok vért, vérhiány van! S most már nemcsak kivételes helyzetek, tömeges balesetek kapcsán. De ki adhat vért?*

Fogalmazzuk meg a legszélesebben: Minden 18 és 60 év közötti egészséges ember lehet véradó. Fontos hangsúlyoznunk azt a szót, hogy „egészséges”. Ez két irányba is hat: egyrészt jelenti azt az alapszabályt, hogy a donor nem károsodhat a véradással (tehát legyengült, saját maga is betegséggel küzdő ember nem adhat vért), másrészt jelenti azt, hogy a vért kapó sem károsodhat azáltal, hogy fertőzött vért kap.

Gyakran találkozom rendszeres véradókkal, s mit is kérdez ilyenkor az ember: „Hogy van, kedves X vagy Z?” Van, aki erre mosolyogva válaszolja, hogy „Köszönöm jól, különben hogy adhatnék vért!”

Nyilvánvaló, hogy pl. súlyos asztmás, cukorbeteg, szívbeteg nem lehet véradó.

Miért jó vért adni a véradó szempontjából nézve?

Az erkölcsi jóérzésen túl a véradó maga is jól jár, hiszen minden véradáskor elvégzünk egy sor vizsgálatot, mely az illető donor egészségi állapotáról tájékoztat. Nem egyszer mi tudjuk figyelmeztetni egy-egy kezdődő betegségre, amit az illető még nem is sejt, s így nem is törődik vele. Ha viszont figyelmeztetjük, még kezdeti stádiumban kezelhető, ami akár a gyógyuláshoz is vezethet.

Miket vizsgálnak?

Mindig mérjük a jelentkező donor vérnyomását, szívhangját, figyeljük általános egészségi állapotát. A hemoglobin–meghatározás kimutatja, hogy mennyire telített az illető vére ép, egészséges vörösvértestekkel. Ezek a véradást megelőző vizsgálatok.

Az életvitelre vonatkozó kérdések is általánossá váltak az utóbbi években. Az orvosoknak néha szinte nyomozóként kell működniük! Évekkel ezelőtt bevezettük az ún. „önkizáró módszert”, amikor a donor maga jelezheti — diszkrétén —, hogy vére nem alkalmas gyógyászati célokra.

Azután minden levett vért tovább vizsgálunk: esetenként akár 10–20 vizsgálaton is átmege (ez kb. 6 órányi vizsgálatot jelent!) egy-egy vérmennyiség, mire zöld utat kap, teljes vérként vagy vérkészítményként a rászoruló beteg megkapja.

A vér által átvihető betegségek nyilván különös figyelmet kapnak.

Természetesen. Az elengedhetetlenül fontos vizsgálatok közé tartoznak azok, amelyek a vérbajra, a hepatitiszre, a HIV-fertőzöttségre (ennek kifejlődött betegsége az AIDS) vonatkoznak. Számunkra az első nagy sokkot a 70-es évek elején a jelentette, amikor vérártómesztést kapott emberek sorra májgyulladászt kaptak. Ekkor jött rá az orvostudomány a hepatitisz (fertőző májgyulladás) fertőzési módjára, arra, hogy a gyógyultnak tűnő ember vére fertőző marad. Azóta nagyon óvatosak vagyunk! Ez indokolja, hogy mi több mint 20 éve csak egyszerhasználatos, steril tűket alkalmazunk.

Azért a HIV-vírus felfedezése nyilván újabb gondokat, félelmeket okozott!

Igen, s ez érthető is. Furcsa pszichológiai folyamatok játszódnak le ilyenkor: előbb a lekezelés, a kételkedés a jellemző, azután a pánik, s ezt követően normalizálódik a helyzet. Aki nálunk dolgozik, tisztában van a betegség, ill. a fertőződés természetével. Erről nem tudni, vagy nem tudást venni megbocsájt-hatatlan felelőtlenség. Ugyanakkor kellő tájékoztatással és elővigyázatossággal a fertőzés elkerülhető.

Sokszor elmondtam már, s ma is az a véleményem: a vérártómesztés az egyik legveszélyesebb terápia. Viszont amikor arra van szükség, nem pótolható semmi mással. A legideálisabb az, amikor valakinek a saját vérért adják vissza. Ez tervezhető műtéteknél ma már megoldható.

Milyen időkorlátokat kell figyelembe venni a véradáskor, ill. a levett vér felhasználásakor?

Normális esetben, egészséges donortól 4 dl vért veszünk le. Ezt nevezzük egy egységnyi vérenek. Férfiak évente 4, nők évente 3 alkalommal adhatnak vért.

A levett mintegy 4 dl a keringő vére kb. 10 %-a. A szervezet az ily módon elvesztett folyadékmennyiséget néhány óra alatt pótolja, s a sejtek pótlása is megtörténik néhány nap alatt.

A felhasználás vonatkozásában: a vörös vörösvérsejtek 6–8 hétig, a fehérvérsejtek és a vérlemezkék 2–3 napig használhatók fel. A plazma — ezt egyébként a teljes vérnél jóval gyakrabban lehet adni! — a feldolgozástól függően több hónapig, sőt több évig is felhasználható. Technikailag ma már megoldható a sejtek mélyhűtése, amivel több hónapig felhasználhatóvá tesszük a vért. De ez a módszer csak nagyon kis részét adja a vérellátásnak.

Van-e valamiféle preferencia a véradók között?

Nincsen. Ma már tudjuk, hogy mindenkinek a saját vércsoportja szerinti vért kell adnunk. A preferencia egészen más jellegű: a legnagyobb segítséget a ún. „készenléti donorok” jelentik, akiket éppen akkor lehet hívni, amikor szükség van a vérükre. Ettől a kortól kapjuk az éves vérmennyiség mintegy negyedét.

Csak a saját intézetünkben napi 200 egységre lenne szükség. Egy-egy rendszeres donor is évente csak 3–4 egységnyi vért ad, ugyanakkor ha vérártómesztésre kerül sor, akkor ott soha nem csak 1–2 egységre van szükség. Elképzelhető tehát, milyen sok donorra van (ill. lenne) szükség!

Érzem a hangján a gondot, hogy kevés a véradó.

Valóban kevés, de legalábbis jóval kevesebb, mint amennyire szükség lenne. Évente 500 000 egységnyi vér elég lenne Magyarországon, ha ez egyenletesen oszlan el időben és a nyilvántartás is egészséges lenne.

A 50-es évekig létezett az Országos Vérellátó Központ, s ehhez kapcsolódva működtek a területi vérellátók. Utána — szovjet mintára — elkezdtek szaporítani a vérellátókat, amelyeknek a munkája így teljesen elaprózódott. Felügyeletüket pedig az országos központtól átvették a megyei kórházak. Ezáltal teljesen áttekinthetlenné vált az országos vérhelyzet. Most dolgozunk az ellenkező irányon: Budapesten belül 1–2 év múlva létrejön a teljes nyilvántartás, s azt követően 1–2 év alatt a országos nyilvántartási hálózat is kiépül majd. Ez nagyon sokat segíthet!

A véradások csökkenéséhez — az AIDS-pánikon túl — biztosan hozzájárult az is, hogy megszüntek vagy megszüntöben vannak a nagy gyárak, ahová kitelepülve soktucat egységnyi vért gyűjtöttünk. Ma minden munkahelyen szigorúbban veszik a munkaidő betartását, de azért aki akarja, megtalálja az időt a véradásra. Egy-egy véradás általában nem tart tovább — a kivizsgálással együtt — egy óránál. Évente 3–4-szer 1 órája pedig csak akad egy jószándékú embernek, s még a „termelés kiesése” is pótolható!

Úgy látom, van ahol érthetetlenül pénz-centrikussá váltak: pl. kollégiumokban, felsőoktatási intézményekben is volt már olyan tapasztalatunk, hogy teremtőként kérték (volna) tőlünk, amikor kiszálltunk a helyszíni véradásra. Tényleg erre a párezer forintra van égetően szükségük?!

Azt mindenki — érhető módon — elvárja, hogy ha neki vagy szeretneinek vére, vérkészítményre van szüksége, akkor álljon azonnal és térítésmentesen rendelkezésre a vér. Vajon miért nem gondolkodik bele abba az emberek, hogy a vér „rendelkezésre állásához” a véradók rendelkezésre állására, rendszeres véradásra van szükség?! Akinek csak egyszer is adódik olyan tapasztalata a környezetében, hogy látja, valóban életet ment a kapott vér, az inkább ráhangolódik és maga is — ha egészségi állapota megengedi — véradóvá válik.

Hogyan alakul a véradók köre?

A rendszerváltás óta a volt véradóknak kb. 60%-a „veszett el”. Az új véradók aránya pedig évente csak mintegy 20 %, ami nagyon kevés! Közülük is sokan csak egyetlen alkalommal, egy-egy akció keretében (pl. a katonaságnál) adnak vért, s nem válnak rendszeres véradóvá.

Az egyházakkal eddig még nem sikerült intenzív kapcsolatot kiépítenünk, pedig talán erre kellene tapogatózunk: a hívőemberekben remélhetőleg az átlagosnál nagyobb segítőkészség, az áldozatvállalás. De nem elég, ha a pap csupán megengedi, hogy elhelyezzük a szűrőanyagait. Kell, hogy ő maga a szószékről buzdítson véradásra, s lehetőleg maga járjon elől jó példával. Ha valahol nagyobb létszámban lennének véradók, oda szívesen kiszállunk egy előre megbeszéltnapon. Ahol pedig egy kisebb csoport áll össze, oda autóbust tudunk értük küldeni, hogy a csoportot együtt hozzák be hozzánk.

A legjobb donorszervezés persze a személyes példa, a személyes kapcsolat. Már vannak képzett „donorszervezőink”, akik a vérellátók fizetett munkatársai. Az ő munkájukat egészítik ki az önkéntes szervezők, akik pl. munkatársaikat „szervezik be”. A magunk részéről is arra törekszünk, hogy inkább telefonon keressük meg a véradóinkat, s ne távirattal vagy előrenyomott kartonokkal hívjuk őket véradásra.

Ha ennyi gond van a véradással, a véradók számával, felmerül a vérimport kérdése.

Szinte kizárólag csak plazmakészítményeket importálunk. Vannak olyan készítmények, melyeket itthon nem tudnánk előállítani.

Viszont beszéljünk arról is, hogy előfordul, amikor tőlünk megy vér külföldre. Ez nem export, hanem segély s csak alkalmanként kerül rá sor. Teljes vért csak nagyon közelre és rövid időn belül lehet küldeni. Ha ilyesmire van szükség, erre igyekszünk célzott vérvételt szervezni, azaz pontosan tájékoztatjuk a donorokat, hova, milyen célra gyűjtünk vért. És a szükséges vizsgálatokat is mind itthon végezzük el.

Beszéljünk még a vér és az anyagiak összefüggéséről!

A jellemző a térítésmentes véradás. Az Európa Tanács és a WHO megállapításai szerint is ez a legbiztonságosabb, legjobb módszer. Csak olyan esetben adunk szerény térítést, amikor speciális módszerrel veszünk le vért a donortól, s pl. hosszú órákat tölt géphez kötve. (Az ideális az lenne, ha az ilyenkor a kieső munkaidejére eső jövedelmét téríthetnénk meg, azonban ettől még messze vagyunk.)

Elterjedt viszont egy tévhit, miszerint létezik „vérár”, amit a kórházak fizetnek, s ebből a vérellátók gazdagszanak. Erről szó sincs! A vért nem fizet sem a vérellátó, sem a beteg, sem más. A vér életet jelent, s az élet megfizethetetlen. Ugyanakkor a vér gyűjtése, tárolása, az elvégzendő vizsgálatok során használt anyagok, eszközök, felszerelések pénzbe kerülnek. Ennek az összegnek egy részét térítik meg a kórházak a vérellátóknak.

Mit üzenne beszélgetésünk végén a (potenciális) véradóknak?

Adjanak vért önzetlenül és öntudatosan: a szó szoros értelmében pótolhatatlanok! S nézzenek fel a véradókra! Ha majd a társadalomban — s ez kinek-kinek a szűkebb környezetét jelenti elsősorban — elismert tett lesz a véradás, ez másokat is buzdítani fog.

Véradásra itt a Központi Vérellátóban minden munkanap reggel 7-től délután 2-ig van lehetőség. Ettől eltérő időpontot is készsággal egyeztetünk, s havonta egyszer van estig tartó „vérgyűjtő” napunk. Érdeklődjenek, jelentkezzenek telefonon nálunk (186-85-50) vagy a legközelebbi vérellátóban. Nagy szükség van rájuk!

Schanda Beáta

Okos szeretettel!

A Katolikus Alkoholistamentő Szolgálat az idén kezdte el tizedik munkaévét. Legelőször 1985. január 19-én gyűjtötték össze egy lelkinapra az alkoholfüggőségben szenvedő testvéreket a Gödöllő melletti Szada plébániáján. Azóta általában havi egy, elsősorban lelkinap és évi négyszeri, háromnapos lelkigyakorlat adja a keretét ennek a munkának. Tizedik éve abban a meggyőződésben folyik ez a szolgálat, hogy „Az alkohol rabságából is Jézus a Szabadító!”

Az új esztendő első hónapjában új fordulatot vett a Szolgálat. Nem a szabadulnivalókat hívták, hanem az érintett hozzátartozókat. A szakirodalom társfüggőségről beszél. A hozzátartozóknak az alkoholfüggőség kifejlődésében és fennmaradásában is sokszor megvan a szerepük. Segíthetik vagy akadályozhatják a szabadulást.

A találkozás két napig tartott. A meghívottak feleségek, édesanyák és felnőtt gyermekek voltak. A tanácsadók pszichológusok és többen a 30–20–10 éves alkoholizálás után szabadultak feleségei, akik vállalkoztak arra, hogy bizonyosságot tesznek kudarcukról és sikereikről, és szívesen adnak jótanácsot.

Érdekesen került egymással látszólag szembe két vélemény. Az egyik: Hol a határa a türelemnek? Hiszen itt nem ártatlan rossz szokásról van szó, hanem méregről, amelybe a szenvedélybeteg lassan belehal és a családtagok is tönkremennek. A másik vélemény az volt, hogy a szeretetnek nincs határa. „A szeretet mindent elvisel!”

Ez a feszültség nagyon életszerűvé tette a megbeszélést. Keresztény ember az életben sokszor kerül szembe ilyen problémával, amelynek nincsen minden esetre vonatkoztható, egyszerű megoldása, csak az okosság. Mindig szeretni kell! A szeretet soha nem mondja, hogy elég! De sokszor éppen az a szeretet, hogy választás elé kell állítani azt, akit okosan szeretünk, hogy megmentsük őt.

Mindenki károsnak kell, hogy ítélje a sokfelé ma is érvényesnek tartott mondást: Az asszonynak akkora köténye legyen, hogy minden elférjen alatta! Ezért nem kér a gyöttrődő hozzátartozó segítséget. Takargatja, leplezi társa bűnét, és ezzel segíti, hogy a beteg még mélyebbre sülyedjen a bajban. Szép bizonyosságok hangzottak el arról, hogyan juttatta el kezdetben tiltakozó, szenvedélybeteg férjét a felesége az egész család összefogásával, nagy szeretettel a lelkigyakorlatos közösségbe, és attól kezdve a tabuként kezelt téma szép, közös beszélgetések tárgya lett, ami később célhoz vezetett.

***

A Katolikus Alkoholistamentő Szolgálat legközelebbi, háromnapos lelkigyakorlatát szenvedélybetegek részére június 16–19-ig tartja Budapesten a Táborhegyen. Azután szeptember 15–18-ig, végül november 17–20-ig. Lelkinapokat pedig a rákosfalvi plébánián június 4., július 2., augusztus 6., szeptember 3., október 1., november 5., december 3-án.

Kérjük az érdeklődők hívják a 133-63-03 telefonszámot (BETÁNIA Szeretetszolgálat), vagy írjanak Halász Endre ny. plébánosnak, 2111 Szada címre. — Akik nem értesültek a hozzátartozóknak rendezett találkozóról, de az ott elhangzott előadásokat és bizonyosságokat szívesen meghallgatnák, írjanak kazettamásolás érdekében.

Halász Endre

Péchy Lilla

(1934 – 1984)

A szűkszavú gyászjelentés tíz éve tudósította a Bokor tagjait arról, hogy Lilla testvérünk meghalt. Túl nagy feladat lett volna egy gyászjelentés keretében utalni arra, hogy mit jelentett a 60-as évek végén újra növekedésnek indult Bokor életében az ő személye és munkája. Pótolhatatlan volt és az is marad, tudja ezt mindenki, aki találkozott vagy dolgozott vele. Egyéniségének néhány vonását megmutatja az alábbi visszaemlékezés.

Esti beszélgetés

Amint látod, a mai estém a Tiéd, Lilla. Nem nyitom ki a rádiót, nem veszek újságot a kezembe. Félretereszem ágas-bogas dolgaimat, határidős munkáimat, jegyzetlapokat szedek elő. Beszéljessünk! Arra kérték, hogy írjak Rólad, arról, hogy mit jelentesz nekem. Arcképet és történeteket várnak tőlem, s magam is meglepődöm: milyen nehéz bármit is elmondani arról, aki pedig nagyon közel állt hozzám. Hic Rhodus, hic salta — megkezdhetem végre a szívem szerinti hagiográfiát. Megmutathatom, hogyan kell írni Bokrunk első véglegesült szentjének életéről. Vagy inkább: hogyan kell írni egy olyan ember pályafutásáról, akit a katolikus egyház hűséges tagjának, gondolkodóan Istennek tetszeni akaró kereszténynek ismertem meg. Mégsem tudok élni a lehetőséggel. Túl keveset tudok Rólad, hogy bátran nyúljak a tollhoz, s túl sokat ahhoz, hogy úgy érezzem: vannak dolgok, amiket egy szentről sem kell bizalmaskodva elmondani, vannak dolgaink, amiket magunkkal viszünk Isten elé, a mennyoországba. Söhajtozva forgatom a tollat, pedig itt állsz velem szemben, vagy még mellettem kockás kabátodban, vastag harisnyádban, tarisznyával a válladon. Szélesen nevensz rám, vagy éppen összehúzott szemmel mérsz végig, mint aki alaposan meg akarja érteni, amit mondok. Nincs szükségem fényképekre, hogy felidézzelek, sőt egyenesen zavarnak a hideg, vagy idegen vetületek. Az én képeimnek tartalma van, az én képeimet áthatja az öröm, a jókedv, a tépelődés és feszültség, a tervezgetés és lehangoltság, a megértés és bírálat levegője. Az én képeimen Te mozdulsz, beszélsz, kiabálsz és sírsz, széles mozdulatokkal, előrehajolva vitatkozol. Piros sapka van a fejedben, amikor néhány — valószínűleg jószándékú — ellenfelünk előtt véded Bokrunk becsületét a Felszabadulás téri buszmegállóban. Ő, nagy számszámú módszeres hagiográfiát írni. Mesélni kell a szentekről hétköznapi történeteket, s ha Isten akarja, a történetek megfogják az emberek szívét, s lehet belőled a csodálatos Lilla, aki szintén csodálatos tarisznyájával, mindig csodálatos cipőiben járkal a Naphegy kanyargós utcáiban.

Ugye, nevensz, mint jó barát, amikor a másik hülyéskedik. „Jól mondd, még el is hiszem, hogy így lesz! Csináld csak a nimbuszt, hadd pottyanjak a földre a hüledező testvérek előtt!” Mivelhogy tudod, hogy én is tudom: összértékünk legfeljebb a szerencsésen lobogó tekintetünk, amit gyakorta kiolt a bűneinket sirató könny, s ideges, vékony, eres kezünk, amivel vadul markoljuk meg az asztal lapját, vagy barátunk karját. Mi más az érdemünk, mint az, hogy a kevés tehetségű, de becsvágyó ember igyekezetével akartunk tenni valamit hitünkért? Mi más, mint az, hogy vitáinkban elköptattuk a beszélőnket azért a „marha nagy tisztánlátásért”, amit aztán oly keservesen próbálgatunk megvalósítani a gyakorlatban.

Így, ni! Lassan belemelegszünk, a stílusunk így kialakul a régi szokás szerint. Könnyű dolga lesz az advocatus diaboli-nak, ha netán valaki meggondolatlanul kanonizálni akarja bennünket! Nem szeretjük soha a finom, éteri szövegezést. Alljunk csak két lábbal a valóság földjén! Sokszor jobb a pórias beszéd: érthetőbb, igazabb.

A nyári felkigyakorlatos elmélkedésed sem volt olyan alkotás, amely kövér könnyecsképeket csavart volna ki szemünkből, de olyan sem, amitől villámgyorsan a transzcendens elragadtatás felhőibe emelkedtünk volna. Már ott, a helyszínen megjegyeztem, hogy jobb lett volna, ha inkább szabadon mondd el gondolataidat s nem olvasod fel azt, amit korábban leírtál. Talán hiányzott hangodból az a mély, belső vibrálás, amire mindig felfigyeltem, akár milyen zsúfolt templomban, vagy népes társaságban szólaltál meg. Egyszerűen nem tette rám azt a benyomást, amit vártam tőle. Látod, ez is azt mutatja, hogy nem jó, ha az ember előre elképzelt hatásokat vár, a jó értelemben vett előítélet is félrevezethet bennünket.

A dolgok úgy alakultak, hogy a Karácsonyi Ajándék szerkesztésekor én kaptam meg ezeket az elmélkedéseket. A szerkesztő csúnyán kifejezve — rág. Minden mondatot elolvas háromszor. A bekezdés végénél megáll és egy szuszra újból végigolvassa a szakaszt. Felfog, értelmez, átgondol, átrendezi, töröl, hozzáír, rövidít. Tűnődik, erőlődik, lelkesedik, megnyugszik, feldühödik, beletörök. És megvilágosodik. Ez történt velem is. Láttam, hogy a nyári energiám elégtelenek voltak gondolataim megértéséhez. Több kellett a mondatfüzerek mögötti igazság meglátásához, mint 15-20 percnyi jóindulatú odafigyelés. Komoly munka kellett hozzá, amit akarva-akaratlanul elvégeztem a szerkesztői feladat teljesítése során. S az új évben, az első hónapokban már nemcsak értettem, de éreztem is, mennyire az életedet adtad, saját magadat vetítetted előre. Tudva, vagy tudatlanul, sejtve, vagy még óvatlanul. Szegény kis Hiszkiája, aki úgy szeretettel élni, nagy betegségben Istenhez kiáltottál, de Isten nem adott Neked még egy évtizednyi egészséget. Akartál élni, mint az öszvétségi király, keményen dacoltál a testedet emésztő betegséggel. Ne haragudj, én sokkal kicsinyhitűbb voltam. „Nem jön

már ki Lilla többé ebből a kórházból!” — mondtam É-nak, s magamban elsírtattalak. Megérzi-e az ember a saját sorsát? Nem tudok rá válaszolni. Hiszek a gondviselésben, de nem szeretem túlkonkretizálni. Az ember mégis sokszor a megérzéseiből él. Nekem üzentél Konstantin imájával, amikor az elmúlt tavasszal olvastam? Nem tudom. Az a bizonyos imádság megmarkolta a szívemet, nekidőltem a könyvesbolt polcának és újra meg újra elolvastam.

*Bizony, bátyám,
Társak vagyunk mi, ketten,
akik egy barátját húztunk.
És én lehullók a szántóföldre,
mivelhogy befejeztem napomat.
De Te, bár nagyon szereted a hegyet,
mégis, a hegy miatt ne hagyd abba a tanítást,
mert általa még jobban megmenekülök.*

Bocsásd meg, nem merem megmutatni Neked ezt a néhány sort. Úgy láttam, keményen harcolsz az életért. Minek zavartalak volna ilyen szavakkal, hiszen még hinnem kellett — mert Te is hitted —, hogy lebírod a halált. Megrendíthetetlen élni akarásodat miért gyengítettem volna egy közelinek tetsző vég felidézésével? Nem hittél, és nem akartál hinni a biológiai törvények kegyetlen érvényesülésében. A búcsúzni akaró G-t is helyreraktad, annyira biztos voltál a dolgokban. Nem, nem mutattam meg, de akkor is és ma is üzenetednek tekintem.

Igazad van, nem lehet félrehúzódni. A magánynál több a tanítás. Szeretted és akartál tanítani. Becsvágyó voltál, a szó nemes értelmében. Jó barátja voltál közösségek tagjainak. Ismerted őket, törődöttél velük. Örültél sikereiknek, velük aggdóttál gondjaikban. Lehet, hogy ez nem mindig látszott. Én megéreztem, sőt tudtam, hogy így van. Betegágyadon rájuk gondoltál, róluk beszéltél. Imádsággal segítetted, nyári felkigyakorlatukat, izgatott voltál: sikeres volt-e az együtt-lét. Ki tudja, mi mindent éltek meg hosszú éveken át? Aki tudja, majd elmondja, hitelesebben, mintha más hozna össze történeteket hallomásból hétköznapi — tehát Wilder szellemében — csodálatos és transzcendens életeleiből.

Csodálatosan és transzcendensen tudott útni az óra abban a marknyi életterében, ami a szobád volt. Hármásban-négyesben vártuk a Lelket. Hármásban-négyesben voltunk mi barátok, akik hitték, hogy minden évben többek lesznek az ima erejében. Hittünk a Lélekben, barátok voltunk. Szeretted barátaitad, barátokat akartál, barátokra vágytál, akik visszaszeretnek Téged. Megpróbáltunk visszaszeretni abban a kevés időben, ami maradt. Hogyan sikerült? Itélj meg Te, magad, s mondd a elvalaki más. Lehet, hogy egyszer én is írok róla. Húsz év múlva már igazabban és lényeglátóbban fogok fogalmazni — ha nem csatlakozom időközben Hozzád.

Múlik az este, Lilla. Ritkábban mordulnak fel az autóbuszok motorjai a ház előtt, sokan nyugovóra tértek már. Lapozgatom az emlékeim könyvét és látom benne a szép csatárkai napokat, a 75-ös szenvedélyes vitákat a zuglói utcákon, a Bosnyák téren, aztán a könnyes beszámolókat arról, hogy egyedül maradtál és hogyan. Mindenre emlékezem, s gondolataim akadálytalanul futnak az időben és térben egyaránt. A lámpa világában történések elevenednek meg, és félek a holnaptól, a reggel világos realitásától, amelyben annyira múlt lesz, amit ma jelennek érzek. Jelennek, mert meghatároz, mert mai életem valóságos előzménye.

Lilla, mondom odaára, a lét egy másik partjára, ahol halod szavamat, s ahonnan csak sejtelmes indításokat fogok fel. Lilla, hűgom, mondom a más világra, Te hívó kételkedő, van-e a létnek végeleges határa? Vagy már megszületett Benned is a dzóé feltámadása, s készülsz a többi szenttel együtt az új égre és új földre, örök lakomára?

Kérjek-e Tőled csodákat, mint bizonyosságra vágyó tanítvány? Jelet, mely megerősít engem, s glóriával övez Téged? Nem kérek. Ha Isten elhatározza, hogy jeleket mutat, megteszi. Ne kössük meg a kezét, hogy mikor és ki által teszi. Nekünk „van Mózesünk és prófétánk”. S most, amikor arcod lassan elhalványodik, különös jelentőséget kap az asztalom mellett függő kereszt. Ez a jel nem hagy el, karnyújtásnyira van mellettem. Akárcsak valamikori szobádban. Ha a rajta Függőt követem, sorsom egy lesz a Tiéddel, mert mindkettőnk élete egygyé vált az Övével. Ez az igen egyszerű alapigazság.

A főnk életben minden találkozásnak egyszer vége van. Későre jár, holnap új napot kezdünk új feladatokkal. Bizony sok mindenről nem esett szó. Ne felejtőd, ami fontos, arra visszatérünk. Jó, hogy velem voltál, ahogy tudtál. Gondolj rám a következő találkozásig.

Összerakom papírjaimat. Köszönöm a beszélgetést!

Merza József

Szegénység, gazdagság, gazdálkodás

Összefoglaló a 36. Magyar Pax Romana Kongresszusról

Siófok, 1994. április 4–9.

Az idei kongresszusnak is nagy értéke volt a résztvevők sokszínűsége, ami a résztvevők életkorában, foglalkozásában, lakóhelyében, beállítódásában, politikai hovatartozásában és vallásosságának súlyában egyaránt megmutatkozott, és a mások egyetemességének élményét nyújtotta. Ez évben is komoly értéke volt a konferenciának a különféle megközelítéseket képviselő előadók szövegeinek izgalmas összhangzata. A résztvevők nem csupán egymás elviselését, hanem elfogadását is gyakorolhatták. Bár sokféle vonatkozásban jött létre konszenzus, a konferencia résztvevői úgy gondolták, hogy egy összecsiszolt, s mindenki vagy a többség által támogatott, és szükségszerűen az általánosság szintjén mozgó zárónyilatkozatnál szerencsésebb megoldás a különféle javaslatok egymás mellé rendelése. Így aztán minden megállapítás elé a „résztvevők közül sokan”, „nem kevesen”, „egy jelentős többség” és hasonló alanyok olvashatók:

1. A szegénység szélesebb fogalom az anyagi szükségnél, jelenthet magányt, társadalmi peremhelyzetet, kapcsolatteremtési képtelenséget, önértékelési zavart és kisebbségi sorsot. Egyetlen embercsoportról vagy egyénről sem mondhatunk le.

2. A hitélet gondjai mellett, ha más-más fokon is, különösen súlyos az elszegényedés a szomszédállamok magyarságának széles rétegeiben. Kötelességünknek tartjuk sorsuk állandó figyelemmel kísérését és minden eszköz felhasználását helyzetük elviselhetőbbé tételére.

3. Az ország lakosságának a következő években nagy valószínűséggel elhúzódozó és nagyméretű szegénységgel, a társadalom erős gazdasági, politikai és kulturális polarizálódásával és bizonyos rétegek marginalizálódásával kell szembenéznie.

4. Ez a szegénység a társadalom minden rétegére — nyílt vagy rejtett módon — súlyos traumatizáló hatást gyakorol, melynek nemcsak erkölcsi, hanem kulturális, gazdasági és politikai következményei is beláthatatlanok.

5. Meg kell vizsgálnunk lelkiismeretünket, hogy egyházunk — közösségileg és tagjaiban — hogyan tud ezzel a szegénységgel szembenézni. Az egyháznak természetesen nem feladata, hogy a szegénység minden megjelenési formájával egyedül vegye fel a küzdelmet. Hivatása éppen a legfontosabb (bár nem mindig a legsürgősebb) feladatokra mozgósítja erejét: a szegénység krónikus és akut okainak felkutatására, felfedezésére a prófétai szó erejével, és a szegénység okozta lelki és kulturális romlás gyógyítására.

6. Az egyház, Isten népe, a szolgálati és általános papság jelenlegi életvitele, gondolkodásmódja miatt — gazdag sokszínűsége ellenére — nem mindig alkalmas ennek a feladatnak betöltésére. A szegénység kezelésének legáltalánosabb modellje, a *lehajló szolidaritás*, szándékában tiszteletreméltó ugyan, de inkább eltorlaszolja, mint megnyitja a továbblépésre alkalmas utat.

7. Ahhoz, hogy az egyház eleget tegyen társadalmi feladatainak, gondolkodásában, érzületében és életvitelében radikális változtatásokra kell elszánnia magát. A változtatások nemcsak a különböző szintű közösségek és intézmények, hanem az egyének vonatkozásában is gyökeres átalakulást igényelnek, a legegyszerűbb hívőtől kezdve a hierarchia csúcán állókig. (A változások elsősorban az *egyház- és világképet*, az *imádságos, meditációs, liturgikus életet*, az egyéni, a családi és közösségi *gazdálkodást*, az egyházon belüli és a világgal történő *kommunikáció kultúráját*, továbbá az egyházon belüli *feladatmegosztást* érintik majd.) Minden radikális lépés erőltet utópiává fajulhat, ha nem előzi meg egy szigorú, önkritikus, kritikát váró és elfogadó, türelmes tanulási folyamat. A *tanító egyházat* egy lépéssel meg kell előznie a *tanuló egyháznak*. A várt átalakulást sem lehet „bevezetni”; csak szerves növekedését lehet serkenteni.

8. Mind a segítő, mind a segítségre szoruló istenképmásként emberi méltósággal rendelkezik. A szeretet, a tisztelet, a hit és az igazságérzet azonban nem elegendő, a segítő tevékenységet megfelelő *kutatási eredményekre* kell építeni. A hatékony segítség fontos feltétele a *tájékozottság*. Ebbe egyaránt beletartozik a legújabb gazdasági elméletek és tapasztalatok ismerete, valamint az egyházak karitatív-tevékenységének átláthatósága, beleértve annak pénzügyi oldalát is. Különösen az utóbbi segítő elő nagyban a bizalom légkörét.

9. A világválsággal és a növekvő szegénységgel szembeni tehetetlenségünk szükségessé teszi a *radikális erkölcsi megújulást*, amikor újabb gazdasági vagy szociálpolitikai megoldásokkal kísérletezünk. Ennek a kérdéskörnek igen fontos területe a természeti környezetünkért érzett felelősség. Erről ma még ritkán esik szó egyházi közösségeinkben és templomainkban, pedig legalább annyira fontos kérdés, mint a tömegtájékoztató vagy a nevelés, s miként azoknak, ennek a kérdésnek is lehetne emlékező napot szentelni, például Szent Ferenc vagy Szent Vendel ünnepén.

10. A lehajló segélyezés gyakorlatát az állandósuló gondoskodásnak, azt pedig a befogadásnak kell felváltania, amint erre szép példákat találhatunk egyházunkban ma is. Az egyházaknak elsősorban *otthon* kell biztosítaniuk a kívülállók számára, ami az egyéni és társadalmi életpályák kialakítására alkalmas *élethely* bővíthet ki. Az otthonba betérők nem feltétlenül keresztények, nem feltétlenül hívők és büntelenek. Az otthon és élethely jellegzetességei az egyén, a család, a közösségek, egyházak és más közösségek, intézmények életét és szerkezetét is lényegesen átalakíthatják.

11. Ebben a munkában az egyház *minden* tagjának részt kell vennie, saját képességeinek és képzettségének megfelelő részfeladattal. A felkészítést erre már gyermekkorban meg kell kezdeni. Ez lehet az egyház legnagyobb nevelési — sőt — evangelizációs projektje az ezredfordulót követő évtizedekben. A feladat a jelenlegitől *lényegesen különböző oktatási és nevelési intézményeket*, új felfogásmódot és értékrendszert is kíván.

12. A „szegény” Jézus Krisztustól kapja méltóságát, és nem az egyháztól, nem a keresztségétől, nem istenhítőtől. Ezért nincs helye semmi válogatásnak. Munkatársaink megválogatásában a szakértelem mellett a legszélesebb ökömenére kell törekednünk.

13. A vázolt szociális elköteleződés az egyház hierarchikus modelljét Isten népének jegyében megújítja. A jelenlegi, egyeseket a heródesi templomra emlékeztető szerkezeti és jogosultsági megosztás megváltozhat: legbelül a Szentek Szentjében a szegények, a kitaszítottak foglalnak majd helyet az elkötelezett hívők és a szolgálatra hivatott papság, valamint püspökök gyűrűjében.

B. T.

Könyvajánlás

Jászolba fektették

Bulányi György Sch.P. karácsonyi elmélkedései, 1949 — 1993

Rendhagyó könyv ez a „Jászolba fektették”, Bulányi György 1993. karácsonyára megjelent új könyve.

Nehéz lenne meghatározni a 224 oldalas gyűjtemény igazi műfaját. Az alcím karácsonyi elmélkedésekről beszél, de ennél sokkal többről van szó.

Baráti körben valaki így jellemezte a könyvet: „Ebben a könyvben benne van Gyurka egész szíve-lelke!”

Valóban. Megszólal benne az irodalomtanár, a nívós irodalmi estek műfajában. Megszólal benne az esztéta, a régít megújító és eredetien új liturgiában. Megszólal benne a lélekbúvár, az Isten Szívéig hatoló meditációkban... Az egyes évek karácsonyait bevezető sorokban pedig megszólal a történelem (a világ- és a magyar egyháztörténelem), és megszólal benne annak tevékeny, de többnyire szenvedő alanya, maga a szerző.

Ha a különféle műfajokban megszólaló író könyvét egy szóval kellene jellemezni, úgy gondolom, ezzel a szóval lehetne: Vallomások. Ezért, ha valakit érdekel — a legtitesebb forrásból —, hogy mit tanít Bulányi, és kicsoda ez az ember, elég, ha elolvassa ezt a kis könyvet.

Izgalmas kalandeként fedezhetjük fel az írásokból, a személyes vallomásokból, hogyan táru fel előtte az „Evangelium közepe”, s mi az az „eretnység”, ami miatt ő is éppúgy üldözöbe vették, mint annak idején az ő Mesterét.

Megismerhetjük belőle a legmélyebb és leglátványosabb szívhangokat, hogy ez az „eretneknek” kikiáltott ember milyen mélyes ragaszkodással kapaszkodik az „ö egyházába”.

A politikai fordulat után, amikor újkorszak kezdődhetne a magyar egyház életében is, s amikor továbbra is ugyanúgy bánik vele a magyar és a római hierarchia, akkor jut el 1992 „fekete karácsonyán” a szomorú felismeréshez:

„Uram, Jézus, miért koppant fejem a falnak? Miért kését és késik egyre tovább rehabilitációnk a palota urai részéről? Miért lettem reménytelenné? Mert a paloták elutasítják a jászol felől jövő és a Golgota felé tartó igédet. Mit tehetnének mást, mint hogy elutasítsák? Palotájuk van, amit meg kell védeniök! Miért akarok-akarunk rehabilitációt? Téged rehabilitált a történelem? Oh, nem. Csak meghamisított. Azzal hamisított meg, hogy palotába rakott. De te nem vagy ott. Ami ott van, az csak ócska hamisítvány Rólad. Te ott és azokban vagy, akik éheznek és szomjaznak, hajléktalanok és inséget szenvednek, akik jászolba szorulnak, s akiknek nincs fejüket hova lehajtaniuk. Csak ott és azokban, akiknek a paloták népe részéről nem juthat osztályrészül más, mint közöny... s ha hangjuk fülükhöz el is jut, akkor ecet és tövis, szög és kalapács, a meggyalázás — és nem a meggyalázódás! — fáj. Az immanens reményt csak a paloták szelíd üldözöttei hordhatják tehát, ha jól értelek, betlehemi Gyermekek” (215.o.).

Az utolsó, 1993-as elmélkedésben megint bízik, mint egész életében: „Nem tudjuk feladni a reményt, hogy a »hivatalosak« is »választottak« legyenek” (217.o.).

*

A könyv ízléses borítója, a címlapon lévő modern és a hátulján lévő klasszikus Madonna a Gyermekekkel Korompay Éva rajzoló és tervezői tehetségét dicséri. A könyv gyermekrajzai pedig öt évtől 16 éves korig a Bokor közösségbeli gyermekeinek „alkotásai”. Vagy ahogy a nagyvonalú szerző Előszavában írja: „Ez a könyv egy író »nagyapa« és rajzoló »unokáinak« közös alkotása.”

Kovács László

Nagypénteki levél

A kötet két tanulmányt tartalmaz, továbbá a címadó, nagylegészeti levelet Ratzinger bíboroshoz és több levélváltást egyrészt a Hittani Kongregáció, ill. a Magyar Püspöki Kar, másrészt Bulányi György között. A levelek dokumentum értékűek. 1985-től datálódnak, és végre tényszerűen feltárják az egyházi vezetés és Bulányi atya közötti feszültség valódi tartalmát és lényegét.

A magyar katolikus közönség a legutóbbi időkig csak egyoldalú félretájékoztatást kapott a Magyar Püspöki Kartól, illetve a katolikus sajtóból. Bulányi atya sohasem hozhatta nyilvánosságra leveleit, nézetét. A jegyzőkönyvekből, levélváltásokból, főleg pedig a Ratzinger bíboroshoz írt „Nagypénteki levél”-ből és a 12 pont aláírása körül húzavonából egyértelműen kiderül, hogy egy — az evangéliumért sokat szenvedett, lelkiismerete ellen szólni, tenni soha nem tudó, meggyőződéséhez hűségesei ragaszkodó — ember reménytelen erőfeszítésének lehetünk tanúi egy elembertelenedett hatalmi gépezettel szemben.

Az egyik oldalon a szólás és vélemény szabadsága, a másik oldalon a hatalom beteges félelme ettől. A tolerancia, a másságnak a tisztelete még ma is idegen fogalmak a katolikus egyházban. Főpapjai csak a hatalom nyelvében értenek, ezért meg sem érinti őket Bulányi atya érvelése. Ők nem azért vannak, hogy teológiai vitákat folytassanak! A Vatikán és a Magyar Püspöki Kar számára az a legfontosabb, hogy a Bulányi-féle kisközösségek politikai jellegű üldözésében való részvételüket elkendőzzék, és összemosás teológiai-dogmatikai problémákkal. Bulányi nem tud olyan lojális lenni és annyi 12 pontot aláírni, hogy jó legyen nekik, hiszen akkor el kellene ismerniök a vétkeket, ez pedig sem a Magyar Püspöki Kart, sem a vatikáni ún. „keleti politikát” nem tüntetné fel jó színben. Maradjon inkább Bulányi eretnekgyanus, téves és veszélyes tanokat hirdető figura, kisközösségei pedig „sötét bulányisták”: ez szolgálja a „magasabb érdekeket”.

Az „Egyházrend” c. írás szolgáltatja a vádat. Itt találhatók a „veszélyes és téves nézetek” — Ratzinger szerint —, ill. álmok egy jézusi egyhárról — Bulányi értelmezésében. Almok olyan közösségvezetőkről, akiket nem fölsőbb hatalom rak az emberek nyakába, hanem — szeretni tudásuk miatt — a közösség választja őket. Álom arról, hogy a huszadik század végén a nőket az egyházban egyenrangúnak fogják tekinteni, és nem csak a nőtlen férfiak lehetnek papok. Kisközösségi alapokon felépülő egyházrend ez, amely harmóniában van a Jézus által körvonalozott Szeretet-Országgal.

A „Lelkipásztori marketing” korábbi — 1971-es — munka. Az evangélium „piaci lehetőségeiről”, „eladhatóságáról” szól. Arról, hogy az embereknek már nem kell az üres vallásosság, de az igazi jézusi tartalmak talán még megdöbögathatják a szívüket. Abban ad gyakorlati útmutatót, hogy hogyan lehet a jézusi örömhírt személyessé, emberközelivé tenni papok és laikusok számára. Az épületfenntartóvá, adminisztrátorrá, szentségkiszolgáltató kisiparossá degradált lelkipásztornak ideje nagy részét barátkozásokra, családlátogatásokra, kisközösségi kapcsolatok építésére kellene fordítania, hogy megakadályozza a hívek elfogyását, s az egyház-közösség hallgató közönségéből tevékeny, lelkes közösség formálódjék.

Kosztolányi Mária

Örököljük a földet?

Ezzel a címmel jelent meg az Irtoron gondozásában Bulányi György 1989-91 között született, többségében a sajtóban megjelent, vagy nyilvános fórumon elhangzott írásainak, beszédeinek gyűjteménye. A kötet tematikájában megjelenik mindaz, ami ezekben a forrongó lázas években érdeklődésünk homlokerébe került. Görccs alá veszi a szerző az elmúlt negyven évet és a jelent, az egyházat és társadalmat, nemzeti és emberiség szintű problémáinkat. Am a témaválasztása nem is, nézőpontja sajátos, mondhatni egyedülálló. Az emberiség egészének érdeke felől, Jézusnak elkötelezetten közelít a problémákhoz. Amit talál — árulások, zsákutcákat, csapdákat, téveszméket —, felmutatja pontosan, tárgyyszerűen, nem tömpítva és nem túlozva azokat. Nem a kívülről hűvös szenttelenségével teszi mindezt, hanem kritikusan. Kritikája kemény, de fájdalom, aggodalom és felelősség hatja át. Aggódik, mert Jézus tanítványaként felelősnek érzi magát a már a teremtéskor ránk bízott s a Hegyi Beszédben is közös örökségünknek ígért földünkért, az emberiség jövőjéért.

Könyve előszavában ezt írja: „Örököljük a földet? Ifjúságomban, fél évszázada, ez még nem volt kérdés... A jó öreg Föld, a Terra bolygó szilárdan állt. A kérdés csak az volt, hogy kik öröklék... Az erőszakosak, vagy a szelídek. Kétezer éve Jézus biztosan jövedlhetette: Boldogok a szelídek, mert ők öröklék a földet. Ma már mindez a múlté... Mára már semmi nem szilárd. Az egészen közeli, és talán nem is történelmi holnapban minden, de minden cséppfolyóssá és gázneművé válhat. Isten sem akadályozhatja meg, aki szabaddá tett minket... A szelídek sem lesz a föld. Transzcendens új eget és új földet adhat az Isten a szelídeknek, de ezen bolygón nem lesz Isten országa, ha meg nem értjük, hogy az erőszak ideje lejárt. A szelídek kis csapata már nem mentheti meg a földet. Csak mindannyian. Istenhívők és ateisták, agnosztikusok és posztmodernnek egyetlen közös akarata. Csak a Hamvas Béla-i nagy hagyományra figyelők foghatják meg a kozmikus tólat, hogy le ne írja: Volt egyszer élet a földön.” — Vigasztalódhatnék a szerző a csak Istent fordulól és ezért kétségessé nem való új ég és új föld reményével. Mégsem tud vigasztalódni. Azért ír, arról ír, hogyan kerülhetne mégis pont a kérdőjel helyébe. Hogy hogyan? Ha az élénk kerülő problémákat az emberiség egészének javát szem előtt tartva vizsgáljuk és Jézus gondolkodásának logikáját követve keressük azok megoldását. Minderre egy szembesülésre mindenképpen méltó kísérlet az „Örököljük a földet?” c. könyv.

Turiák Ildikó

A művek megrendelhetők az „Érted vagyok” címén 250, 320, ill. 220 Ft-os áron.

Leszky András bácsi Moha-meséje

Szüneti tanácsok

Igen érdekes természetrajzi kísérletet végeztem a minap. Két szem kockacukrot icipici darabkára törtem, reáhintettem egy asztalkára, az asztalkát meg kivitettem a kertembe a cseresznyefa alá. Aztán szétnéztem a fűben, papírra futtattam egy hangyát és feltettem az asztalra. Hej, megőrült a kis hangya cimborá! Látszott az ideoda futkosásán, hogy szinte hinni sem akar a szemének. De nem sokáig ámuldozott, hanem megragadott egy cukordarabocskát, és futott vele lefelé az asztal lábán. Nagy boly van a kertecskémén kívül, a fenyvesben, arrafelé sietett, s valamilyen módon hírt kellett adnia társainak, mert nem telt bele félóra sem, már tele volt hangyával az asztal lapja, folyt a nagy cukorszállítás. Az asztalka négy lábán egész nap jöttek-mentek a buzgó kis munkások, s uzsonna idejére... egy szem nem sok, de annyi cukor sem maradt az asztalon.

Másnap reggel ismét megtörtem két szem kockacukrot. Ekkor azonban már alig tudtam leállítani az asztalka négy lábát, annyi hangya futkosott az előző napi helyen, várták a terület asztalkájukat. Még három napon át vittem ki nekik az asztalkát úgy, mint addig, a negyedik napon azonban korábban keltem mint ők, s még alig derengett, már a cseresznyefa alatt turpiskodtam. Kivitettem az asztal cukorral ezen a napon is, de most nem közvetlenül a földre állítottam, hanem mind a négy lábát egy-egy cipőpasztás bádog dobozba, a dobozkákat pedig színültig töltöttem vízzel. Úgy vette körül a víz az asztallábakat, ahogy régen a várakat kerítette a vizesárok. Az első hangya valamicskével napkelte előtt érkezett az asztalhoz. Nagy hevesen főlzaladt az egyik bádogdoboz oldalán és megtorpant. Aztán futni kezdett körbe a doboz élén, mintha a hidat kereste volna.

Napkeltekor már nyüzsgött a hangya a négy dobozon is, az asztal alatt is, nagy volt a zűrzavar. De voltak köztük olyanok is, akik több másodpercig is mozdulatlanul álltak és magasra emelt fővel néztek fel az asztalra, látszott rajtuk, hogy töprengenek, miféle más úton juthatnának fel a cukormezőre. Ekkor én már nem is annyira őket, hanem inkább a cseresznyefa törzsét figyeltem. A könyv szerint ugyanis, amelyben ezt a kísérletet olvastam, eszükbe kellett jutnia, hogy a cseresznyefa ágáról ráejthetik magukat az asztal lapjára.

Körülbelül egy óra múlva neki iramodott két hangya a fa törzsének, kiszaladtak arra az ágra, amely alatt az asztalka állt, rámásztak a legelső levélnek a csücskére és zsupsz, rápottyantották magukat az asztallapra. Hamarosan olyan sűrűn hullott a hangya arról a levélcsücsökről, mint a rosszul elzárt csapból a vízcsepp. De hajh, nemsokára ugyanolyan zűrzavar támadt az asztalon is, mint amilyen odalent volt egy órával előbb a bádogdobozok körül. A hangyák ugyanis most is felragadtak egy-egy cukordarabocskát, és ahogyan öt napon át megszokták, futottak vele lefelé az asztallába-

kon. Tán még dicsérgették is gondolatban az eszüket, lám milyen okosok ők, kitalálták, miként kaparinthatják meg mégis a cukrot. No de ha dicsérgették, nem tarthatott sokáig az elégedettségük. Amikor ugyanis a vízig értek, természetesen ismét megtorpantak, egész fűrtökben nyüzsgöttek az asztallábakon. De most volt csak igazán nagy a tanácstalanság. S a kísérletem ezzel tulajdonképpen véget is ért. Igaza volt a könyvnek, bebizonyult, hogy a hangyák értelme csak a legközelebbi teendőig terjed. Ki tudják találni, miként juthatnak az asztal lapjára, de arra már nem telik a sütnivalójukból, hogy a visszajutás módjára is gondoljanak. Ezúttal persze mégiscsak visszajutottak a bolyba, mert hiszen kiemeltém az asztalkát a vizes dobozokból, engem azonban aligha számítottak bele tervükbe, így tettek volna ők akkor is, ha esőtócsa vette volna körül az asztallábakat.

Miközben beballagtam a házikómba, derengeni kezdett bennem egy emlék. Kisfiú koromban, az első osztályos vizsgák után beállítottam hozzá egy reggel két osztálytársam. Nem törpeházi gyerekek, hanem a völgybeli falucska lakosai. Erős Jóska meg a kis termetű Döme. Arra kértek, hogy barátságoljak velük a szünetben hegyeink-völgyeink között. Tudták, hogy én jól ismerem vidékünk minden zegét-zugát. Persze szívesen teljesítettem kívánságukat, s már aznap fölmentem velük a hegytetőre, Törpeháza fölé. Megmutattam, hol ered tulajdonképpen a patakunk, hol bújik a sziklák alá s hol bukkan ismét elő. Ettől kezdve minden reggel feljöttek értem, és mindennap elmentünk valahová. Mindössze az nem tetszett nekem, hogy Jóska is, Döme is gyakran olyasmit akart csinálni, amihez felnőtti erő szükséges. Jós-

ka egymaga fel akart húzni egyszer kerekeskútból egy vödör vizet, a kistermetű Döme pedig vissza akart vezetni a majorba egy megszökött csikót. A kerék nyele persze kiugrott Jóska kezéből, a csikó meg felkapta a fejét és rúgott egyet. Kivételes szerencse volt, hogy nem csapódott a nyél Jóska arcába, s hogy Döme csak elterült, a patkó nem érte. Többször is figyelmeztettem őket, hogy most még ne akarjanak olyasmit cselekedni, amihez nagynak, felnőttnek kell lenni. Figyelmeztetésemnek azonban nem sok eredménye volt, s egy reggel éppenséggel azzal álltak elő, hogy aznap a Hegyes-sziklához menjünk s másszuk meg. A Hegyes-szikla vagy tíz méter magas, vékony sziklacsúcs, s még a legények közül is nem egyszer lezuhant már róla egy-egy virtuskodó. Szigorúan elutasítottam hát a két fiú kívánságát. „A megmászásról ne is beszéljünk, ahhoz még felnőttnak is gyakorlott sziklamászónak kell lennie. Azt azonban megtehetjük, hogy ma a Hegyes-sziklához sétálunk el, s meg szemléljük.” Egymásra tekintettek, aztán Jóska azt motyogta: „Ha nem mászhatunk fel rá, menjünk inkább máshová.” Döme pedig ezt: „Moha azt hiszi, hogy mi még pólyások vagyunk.” Déli elválásunkkor különös nyomatékkal mondogatták, hogy másnap reggel is értem jönnek, gyanút azonban csak akkor fogtam, amikor már egy óra is eltelt, s nem jöttek. Egyszerre csak bekiáltott a kertünkbe egy törpeházi kisfiú, Bérci Berci: „Őszeszevesztél a falubeli barátaiddal? Miért mentek ma nélküled a Hegyes-sziklához?” Megdöbbenve bámultam Bérci Bercire, de csak egyetlen pillanatig. Aztán tüstént föltekinttem a hegytetőre, oda, ahol a Hegyes-sziklához visz az út. Azon a hegyen állt a házikója Földigszakáll bácsinak is, és megnyugodva láttam, hogy füstöl a kéménye, odahaza van. Földigszakáll bácsiról már többször is beszéltem nektek. Törpeházi törpe volt ő is, de amikor csillagászáttal kezdett foglalkozni, alkalmasabb helyre, a hegytetőre költözött. Jól ismert minden gyereket törpeházában is, a faluban is, bíraskodott apró-cseprő ügyeinkben, mi meg szinte a nagyapánknak tekintettük. Vagy fél-

óra múlva berontottam hát hozzá és kiáltottam lihegve: „Két kisfiú... alighanem... felmászott a Hegyes-sziklára!” Ennyi elég is volt, már hozta is Földigszakáll bácsi a csákányt meg a kötelet, és lohol-tunk. Néhány perc múlva már azt is tudtuk, hogy valóban felmáshztak a sziklára, mert meghallottuk a kétségbeesett kiáltozást: „Segítség! Segítség!” De amikor ott álltunk végre a szikla előtt, megkönnyebbülve láttuk, hogy nagyobb baj még nem történt. Jóska nem is volt veszélyben, ő a szikla csúcsán kuksolt, Döme azonban a

szikla dereka táján kapaszkodott egy-egy gyöngye bokorba, gyökérbe. Saruja alól folytonosan gurult a kő, s rémülten tapogatott a lábával újabb és újabb, centiméternyi támasztó helyet. De Földigszakáll bácsi már hajította is át a sziklán a kötelet, fatörzsrre csavarta, én meg odarángattam Döméhez, s először ő, aztán Jóska mászott le a segítségével. S akkor aztán megtudtuk, hogy tulajdonképpen mi történt. Feljutottak ők a sziklára mind a ketten, nem is nagyon nehezen, s még kurjongattak is odafönn nagy diadalmasan. De hajh, amikor lefelé indultak volna, akkor bezzeg elmúlt a kurjongató kedvük. Mert akkor kiderült, hogy lefelé menni nem mindig könnyebb, mint fölfelé. Jóska leült a csúcsra és töprengett, hogy mit tegyenek, hogyan jussanak le. Döme azonban annyira megrémült, hogy a lehetetlent is megpróbálta, elkezdett mászni lefelé. A szikla derekán azonban megrekedt. Porlott a kő a lába alól, töredezték a kezében a bokrok, s ha néhány perccel később érünk

oda, öt-hat méter magasságból lezuhan.

Földigszakáll bácsi komoly arccal hallgatta a sziklamászás történetét, aztán megkérdezte tőlük: „Ti, ugye, mostanában mindig Mohával jártatok? Ma miért nem volt veletek?” A két fiú összenézett, aztán Jóska ravasz ábrázattal felelt: „Azt mondta Moha, hogy a sziklamászás csak nagyobbaknak való. Nem hívtuk hát Mohát, mert hiszen ő..., ő még Döménél is kisebb termetű.” Földigszakáll bácsi elmosolyodott. „Értem. De lám, lám, mégis az derült ki, hogy Moha a legnagyobb köztetek. Aki ugyanis igazán nagy, az nemcsak az orra hegyéig lát, az nemcsak azt okoskodja ki, miként juthat fel valahová, hanem arra is gondol, miként juthat vissza. Mert nagynak lenni annyit is jelent, mint előrelátónak lenni. Moha volt az egyetlen, aki látta előre, hogy erre a sziklára csak felmászni bírtok, de lemászni nem.”

Ez a történet derengett fel emlékezetemben a minap, amikor a hangyák értelmét vizsgáltam, s hadd tegyem hozzá, hogy aki nagy szeretne lenni, ne csupán a sziklamászásban legyen előrelátó. Ha fára akar mászni valamelyiktök, ne csak az ágat lássa, hanem azt is, nem korhadt-e az az ág, nem fog-e letörni alatta. Aki kimelegedve inni kíván, ne csak a csillogó, hús vízre gondoljon, hanem arra is, hogy meghülhet tőle, s ne igyék tüstént. Aki kavicsot kap föl, hogy megdobja vele játszótársát, ne csak az eltalálás örömeire gondoljon, hanem arra is, hogy célt is téveszthet az a kavics, kiütheti pajtása szemét, s ejtse vissza okosan a földre. Olyanok legyetek, mint az ügyes sakkozó, aki nemcsak azt tudja, melyik figurát léptesse, hanem azt is, hogy mi lehet annak a lépésnek a következménye. S ne legyetek olyanok, mint az én kertem butuska hangyácskái. Mert nem mindig akad Moha bácsi, aki eltávolítsa az asztallábak alól a vízzel telt bádogdobozokat...

Király Ignác

Család és apostolkodás

Minden lelkileg egészséges ember szeretné, ha az őt boldogító tényezők másokat is boldogítanának. Önmagunk Istennek tetszővé fejlesztése, ugyanakkor embertársaink hasonló irányú szolgálata nem cölebsz papi feladat csupán, hanem minden ember hivatása: legyen az bármilyen életformájú ember. Mi családosok a saját család vérségi kötelékein túllépő hitűség szolgálatot nevezhetjük igazán apostolkodásnak, közösségépítésnek. Ebben feltehetően mindazok egyetértenek velem, akik a családot mint egységet kezelik, amely egység magva a szülők Istenhez és egymáshoz kapcsolódása. Ezen mag köré szorosan kapcsolódnak

gyermekünk (mint az atommag köré az elektronok), akik megfelelő idő- és energiautalványozást igényelnek, és őket át nem ugorva és ki nem kerülve kell elérnünk más felebarátainkat. A család belső apostoli energiaáramlása annyira sajátos, személyes és intenzív, minden annyira összefügg mindennel, hogy csak egységében tárgyalható igazán mint olyan szociológiai alakulat, mely önállóan hivatott megélni a cél – törvény – funkció – szerepkör – szankció – méltatás – köztulajdon ismérveit. Most tehát a család Jézusnak barátokat szerezni akaró tevékenységéről lesz szó, az apostolkodásról.

előtt házastársa és családja számlájára vállal. Úgy látszik tehát, hogy a család az apostolkodás fékje? Nem, hanem rendre segítője. A rendetlenkedő a családon kívül is „besokall”, csak idő kérdése. A családosoknak segítő áldásként és felügyelőként (episzkoposz–püspök) rendre ott a párjuk és gyermekeik. Nem áll fenn a lelassulás veszélye, ha a házasságban mindketten apostoli lelkületűek, ha nagyon tisztelik egymás ezirányú meggyőződését és tudnak sokat beszélgetni. Beszélgetni, amikor beavatják egymást terveikbe, megosztják gondjaikat és sikerélményeiket, hiszen bármelyik fél hozta is, azok közös szerzemények, közös feladatok. Minden csapatjátékú sportban visszatetsző a társairól megfélekedező játékos, és ott önzőnek mondjuk az ilyent. A valóságban ez nem csupán a társakkal szembeni sportszerűtlenség, de árt a hatékonyságnak is. A család szép összjátékából születik a hatékony apostolkodás. Ebben az életre, sőt az Életre szóló „játékban” nélkülözhetetlen a feladatok felosztása, nem csupán a családi üzem fenntartása, hanem az apostolság területén is. A *legalkalmasabbság elve segít*. Az apostolkodás ugyanis nem a nagyszájúakat összegyűjtő vállalkozás. Apostol az is, aki *tudatos jel-élettel* tanúskodik Jézustól tanult értékszemléletéről. Apostol az is, aki a zátonyra futott életnek *jézusi mentőkötélet* nyújt, aki időt, energiát áldoz mások görcseinek oldására. Apostol az is, *aki leírt és elmondott gondolataival* szolgálja mások épülését. És apostol az is, *aki kisközösségbe koordinálja* Jézusra figyelni akaró 2–3 barátját. Egy családnak ahány tagja van, annyiféle családon túlmutató apostoli színt képviselnek. Mindenki külön-külön felelős azért, hogy kibotakoztassa magában Jézus akaratát. Hogy ez a családban ne egymás kárára, hanem épülésére legyen, ehhez nélkülözhetetlen a jó koordináció. A központi helyen levő *családi naptárból* emlékezhetünk egymás terveire, feladataira. Ez akkor is jelentős feszültségcsökkentő, ha előre nem tudtuk megbeszélni az elfoglaltságot, és tudatjuk, hogy mikor nem számíthatnak reánk. Legtöbbször a bizonytalanság nagyobb gond, mint maga a távollét. A koordinációt szolgálja a *„mindent szépen megbeszélünk”* elve. Egymásért vagyunk, nem egymás ellen! A család minden tagjának a maga

1. A családi harmónia, mint az apostolkodás feltétele

A körülöttünk forrongó és felgyorsult tempójú világ nagy hatással van ránk is. Ennek a felpörgött életnek szétszóró (diabolizáló) gonosz hatása nagy veszélyt jelent. Amikor mi egybeszeretést szándékolunk, akkor ha nem vigyázunk, nem lesz kit egybeszeretni, mert ahányan vagyunk, annyiféleképpen és annyi felé vagyunk elkötelezve. Nagy küzdelem folyik, hogy az egy fedél alá járó hálótársakból boldog család harmóniája legyen. A világ fiait nem zavarja ez a diabolizáltság, ha megfelelő anyagi haszonnal jár, érezhető egyéni karriert jelent és olyan harcot kíván, amely még emberileg elviselhető. Az, hogy egy család ereje kimerüljön önnön menedzselésében, Jézus követésében nem elfogadható. A másokért élő életvitel nem ér véget családom határainál. A másokat is tanítvánnyá tevő küldöttség (apostolság) mindannyiunk számára szóló, egyetemes (katolikus) jézusi parancs (vö. Mt 28,19). Ez adott, amint adott az is, hogy egy család végelethatalatlan időt és energiát képes elfogyasztani. Ezt a kettőt kell harmóniába hoznunk. Súlyosbító körülmény, hogy a nap 24 órából áll és az ember terhelhetősége nagyon is véges. Családos ember számára minden egyéni tevékenységben ott a családja. A munkaviszonyt nem engedheti annyira az életébe, hogy otthon a párja és a gyermekei már csak az idegei foszlányait kapják. Egyéni kedvteléseit nem engedheti el gyepelő nélkül, mert családjának tagjai azt várják, hogy reájuk figyeljen.

A szeretet koncentrikus körei segítenek ellenőrizni magunkat: a legbelsőbb kör az Isten és én, melyhez szorosan simul a következő körben a házastársam, melyhez szervesen kapcsolódnak gyermekeink a maguk körével. A többi kör ezután következik kinek-kinek a maga hangsúlya szerint. A belső három kör szeretetenergia-telítettsége határozza meg apostoli tevékenységünket. Ezek átugrásával „kifelé dolgozni” hazugság, vagy menekülés. Hazugság, hiszen a barátokat szerzést úgy munkálni, hogy nem törődöm a teremtés rendje szerinti rámbízottakkal, félrevezetése felebarátainknak. Menekülés, hiszen meg lehet csalni házastársamat azzal is, hogy koncentrált életünk személyes gondjainak megoldása helyett a könnyebb és kevésbé személyes apostoli feladatokba vetem magam.

Minden kimondott „igen”-ben legyen ott a családod. Vállalkozásainkat sok esetben a lelkesedés, a baráti bizalom, a sikerélmény vágya határozza meg. Ha nem felejttem el, hogy nem a magamé vagyok, és „köreimet” a jegyzeteimen túl a szívfemben is magammal hordom, akkor sok családi feszültségtől szabadulunk meg. Feszültségeink nagy része abból adódik, hogy a „magunk szakállára” vállalunk, mintha a régebbi „igen”-jeink nem is lennének. Minden kimondott „igen” sok-sok „nem”-et rejt magában. A házasságkötéstől a testvérbaráti igenekig megmutatkozik elkötelezettségünk rendje vagy rendtelensége. Rendetlen nemcsak az, aki vállalásait nem teljesíti, hanem az is, aki túlvállalja magát, és mások, mindenen-

szintjén beleszólása van közös dolgainkba. Egyéni dolgainkban pedig milyen jó, ha kikérjük a véleményeket! A kereszténységben az számtalán felnőttek, aki hit-hűségét apostoli étellel mutatja be (bérmálás, konfirmálás). A család egysége nem jelentheti azt, hogy az apostolkodás feladatát egy valaki éli a családból. Mindenki erre törekszik, csak ki-ki másképp valósítja ezt, rátermettsége és elkötelezettsége szerint. Ennek háttérkénti támo-

2. A „bokros” család küldetése

A Kivonulás Könyve (3,14) a Jahve és Mózes közötti kapcsolatteremtés közvetítőjeként az égő, de el nem égő csipkebokrot mutatja be. Ennek a képnek mély üzenetét alkalmazhatjuk a kis-közösségek informatíven szervezett hálózatára (= Bokor bázisközösség) és családjainkra. Amint az égő csipkebokor, úgy a család sem behatárolt cél, inkább közvetítő, eszköz és sok rész-cél hordozója végső célunk szempontjából, mely az Élet (dzóé).

Feltűnő, hogy el nem égően lobog a bokor. Egy-egy nagyobb család sokszor kapja a kérdést: Hogy bírjátok!? Feltűnik, hogy míg mások kisebbnek látszó teher alatt összeomlanak, a nagyobb vállalók állnak. Ami feltűnő, az a „másság”. A kesergő közegben feltűnik a lángoló, a lelkes egyén és család. A mának élő, „széltől lengetett nád” életűek közül kiemelkedik a távlatokban gondolkodó, céltudatos, elkötelezett ember. Ma könnyű jelnek lenni, hiszen már a normális emberi léptékű élet is párhát ritkító jelenség. Az igényesebbek a maguk életét nem a környezethez mérik, hanem a Mesterhez és a Mennyei Atyához (Mt 5,48). A „bokros” család vonz. Akkor is, ha furcsa csodabogárnak mondják, akkor is, ha szektás megszállottat vélnek látni benne, de főként akkor, ha az elmagányosodott emberi közegben meleg barátságot kínál. A vádakra látszó kritikai megjegyzések mögött sok esetben irigység van és a megváltozásra való képtelenség beismerése. Erdemes tehát pozitívan kezelni az erényeink, törekvéseink miatti minősítéseket. Közvetett apostolkodás, ha értékszemléletünkből fakadó életünk állásfoglalásra készíti környezetünket; iránya pedig az, hogy odavonzzuk az embereket. Oda, ahol mi is otthon vagyunk: Jézushoz, Isteniükhöz. Vonhatunk az elnyúlhatatlan fejlődni akarásunkkal, az el nem fogyó, másokért élő energiáinkkal. Egy tüzes család *világít, melegít*. Ugyanakkor *perzselhet* is olyan lelkiismereteket is, melyeket elaltattak, megideologizáltak; hogy nem vagyok én arra alkalmas, ez képtelenség, nem kívánja ezt az Isten... Meg is *égetheti* azokat, akik a maguk másfelé vivő akaratát szeretnék rákényszeríteni. A bokros család ugyanis Valakit képvisel, eszköz arra, hogy megnyilatkozzon rajta keresztül az Isten, az értünk levő Isten.

gatása a család egységes feladata. A kifelé könnyebben mozgó fél nem vonhatja ki a család más tagjának vitortól a szelet. Tudni kell teret engedni egymásnak. A világban rúgással, víz alá nyomással, könyökléssel megy a helycsinálás. Egy magára adni akaró családban ezt empatikusan segítőkész hozzáállással oldják meg. Ha ez nem sikerül néha, akkor a szeretet ellen vétés ott a bűnbánat feloldó lehetősége.

Az odavonzott Mózes *megszólítja* az Úr. A család sem színpadi produkció, még csak „áldozati rács” sem jó, ha védi, leválasztja környezetétől. Nem elégedhet meg azzal, hogy itt vagyunk, láthatják hogyan élünk, a többi az ő dolguk. Kapcsolatteremtésből bomlik ki a barátság, és barátságainkból születik Krisztus követése. A megszólítás és a megszólítottas akkor nagyon időigényes, ha a mellébeszélés és a tállalás-technika túlteng benne, és ha trükkös manipulációvá torzítjuk az evangelizálást. A meggyőződéses ember nem ront ajtóstul a házba, és nem a búcsúzáskor nyögi ki a lényegét. Az arány megtalálásában is nagy segítség az aranyszabály: amit-ahogyan szeretnéd, hogy veled tegyenek, te is azt-úgy tedd másnak. Az álarok viseléséhez szokott emberek nagy segítséget kapnak megnyílásukhoz, ha tiszta, őszinte viselkedésünkkel találkozunk. Ennek a keveretlen viselkedésnek az a magva, hogy „szent az a hely, ahol állunk”. Szent az az eszmény, amely felé kapaszkodunk. Szent az az érték, mely alapján meg akarjuk oldani életük kihívásait. Ennek kifejezése nem feltétlenül bibliai idézetekkel történhet, hiszen sokak számára ugyanazt az isteni értéket könnyebb átadunk számukra elfogadhatóbb módon, mint azáltal, amiben mi otthonosak vagyunk. A lényeg, hogy jézusi eszményt képviseljünk.

3. Ami nélkülözhetetlen...

Aki akarja a célt, annak akarnia kell az eszközöket is. Az egyéni fejlődés elősegítése minden családtag feladata. Fejlődnöm kell, nehogy megálljak, vagy visszacsúszszak. Fejlődnöm kell, nehogy mások megálljanak, vagy visszacsúszszanak.

a. Tanulás

Tükör által homályosan látunk. Ha azt nem állíthatjuk is, hogy tisztán látunk, azt azonban nem adhatjuk fel, hogy *tisztábban* lássunk. Ezért tanul az ember. Ha hagyják. Mi családok nem vonulhatunk celláinkba stúdiókra, szolgáltatásainkra folyamatosan szüksége van valakinek: kisgyermeknek vagy nagynak. Bizony előfordult, hogy gyorsan át kellett valamit olvasnom, és a WC volt

A bokorból szóló hang *küldi* Mózeset. Ami nekünk öröm, legyen az másnak is. Egy család nem rendezkedhet be megülő emberek pátyolgatására. Erre is szükség van néha, de ez csak szabályt erősítő kivétel. A „szabály” az, hogy add tovább, mert boldogtalan maradsz, és nagy számár, aki az akar maradni. Nem csupán azért kell továbbadni, mert ez jézusi külső parancs, hanem mert a dolgok belső természetéből fakadóan csak az áramló szeretet boldogít. Önmagunk fölé emel, ha másokért élünk. Az egész bokros családi élet ennek tanúja és hirdetője. Mindenkinek a maga fontosságátudata a lényeges, tehát ne kezelje magabiztos felülről a „kis kezdőt” a bölcs öreg. Mindannyiunk egyéni „koktéljában” gyengeségeink és bűneink is ott vannak, s ez szerénységre int. Öntudatra pedig az emel, hogy nem mi küldünk, hanem Az, Aki bennünket is küldött. Ennek a küldés-küldetésnek a tudatosítása több, mint „mély vízbe taszítás”. Ez közösségtvállalást jelent, összedolgozó együttműködést, melléalást. A bokros család valamely tagjának ilyen irányú szolgálatához a többieknek biztosítaniuk kell a lehetőséget, és ők a kontroll is, hogy küldetés-szolgálat címén el ne lebegjen a fellegekben az idő-energia. Az ember ugyanis hajlamos fotelben üldögélve filozofálni a küldetésről ahelyett, hogy elindulna, vagy hagyja, hogy a másik indulhasson. A családos ember nem vándorprédikátor, aki nagy csinnadrattával tömegeket zsongat be és továbbáll, vagy tovább helyezik. Ahol élünk, ott szolgálunk. Törődünk bele, hogy látványos felforgatás helyett érlelő szerepünk van. Ahhoz, hogy küldeni tudjunk, szükség van a sziklára épített ház-család biztonságára, enélkül legfeljebb felbújtók vagyunk. Biztonságos állomás vagyunk a család tagjainak és az odavonzottaknak, hogy megpihenés és feltöltődés után segítségük az irányításban is.

az egyetlen hely, ahova bezárkózva átnézhettem egy írást. Nincs ez így jól, ahogyan az sem, ha feleségem napokra képtelen tanuláshoz időt felszabadítani, mert nem biztosítom számára ennek lehetőségét. Ilyen és hasonló feszülések miatt a család szellemi életét nem vehetjük félvállról, mert az magától nem rendeződik kielégítően. Az élet, és különösen az apostolkodni akaró élet sok kérdést vet fel, és nekünk elfogadható válaszokat kell adnunk. Minél több tudásanyagunk van, annál inkább érezzük, hogy milyen keveset tudunk. Itt is érvényesül, hogy aki dolgozik, az megszomjazik. Aki tanul, az egyre többet szeretne tudni. Ez az örvény el is vihetheti az embert a lényegtől. A célirányos szel-

lemi élet igyekszik fegyelmet tartani, hiszen a nehezen biztosított időt nagyon megfontolva áldozzuk fel. A baráti, kisközösségi szellemi hangstíly sokat segíthet abban, hogy fülcsiklandozó szenzációk helyett fajsúlyos szakirodalomhoz jussunk. Minden generációnak ki kell termelnie magából a szellemi inspirációra alkalmas egyéneket. Családjaikból nőnek ki, ha jól szolgáljuk egymás szellemiségét. A szülők életében jelen levő szellemiség nem hatástalan a gyerekekre sem. A tanulásra soha rá nem érő szülő legtöbbször csak erőszakkal tudja gyermekeit tanulási normára nevelni. Eléjük kell élnünk ezt is. A napirendnek fontos tükröznie mindazt, amit lényegesnek tartunk. Praktikus, ha adott időszak kiemelődik a tanulásra, mert a kicsiket lekötve (módszerez foglalkozással!) a többiek optimálisabb feltételek mellett tanulhatnak. A közösséget vezetőnek előbb kell járnia közössége tagjainál, és addig tud előremutató lenni, amíg ezt tartani tudja. A nagycsaládra tett hangsúllyal sokszor heroikus küzdelem folyik azért, hogy legalább a szükséges szellemi táplálkozás meglegyen. Nagyon értékeljük ezeket az erőfeszítéseket, mert a jövő szellemiségének munkálása ez! Nagy többségben epigonok vagyunk, de az Isten Országára terjedésében pont ilyen „kicsinyeket” választott az Úr. Olyanokat, akik nem újdonságok kitalálására hivatottak, hanem „egy-ügyűek”, a jézusi szeretet elkötelezettjei.

b. Hit-hűség

Jézustól azt a hitet (pisztisz) tanuljuk, mely nem a bizonyíthatatlan dolgok tekintélyi alapon történő elfogadását jelenti, hanem a meglátott-belátott dolgokhoz való hűséget. Ehhez meg kell látnunk és be kell látnunk az életünk értelmét alapvetően meghatározó tény: sem féreg, sem isten nem vagyunk. A szerető Isten képmásai lehetünk, ennek minden korlátjával és végtelenbe nyúló lehetőségeivel. Ez utóbbinak kibontakoztatása nem más, mint mindennapos küzdelem az *istenképűségért*. Ebben sokféle segítséget kaphatunk és ugyanakkor kínálhatunk másoknak. Istenhívó egyéniségek példaképeink lehetnek. Abszolút példaképünk nincs, hiszen mindannyian egyediek, megismételhetetlenek (individuumok) vagyunk. Ki ebben, ki abban példaértékű. Családon belül a „papírforma” szerint a szülőknél a női- és anyakép, a férfi- és apakép jelentősen hat a gyermekekre, sőt istenképük kialakulásában és milyenségében is meghatározó lehet ez a kép. Figyelnek bennünket és mi is figyeljük gyermekeinket. Az apostolkodás közvetett megvalósításának ez lényeges eleme. A jól szolgálóktól leshetjük el az alapokat, melyekre építjük a magunk egyéni módszereit, adottságait. Az előttünk járó hit-hűségesek a mestereink, csüggedéseinkben a teljesítményeikkel fölrazóink.

Hit-hűségünk további mélyítését a biblikus anyagok szolgáltatják: Istenre figyelő emberek frásai, melyekkel Isten akaratának valamilyen mélységű közvetítői. A kutatások során bálványok omlanak le, de ezek legtöbbször embergyártotta kultikus elemek és nem Isten akarata. Az apostolkodás nem a tévedhetetlenség demonstrációja. Az istenképűségünkért folyó önnevelésünkben természetes jelenség a kétely, a bizonytalanság. Az elméledő lelkiélet a biblikus üzenetek terén sok homályos pontot talál, de ez felelősségünket növeli: a magunk hitét nekünk kell fölépítenünk. Erre a családban sem árt gondolnunk, hiszen megtéríteni senkit nem lehet, hanem „csak” megtérésre segíteni lehet még százszorosított gyermekeinket is. Ugyanez érvényes a kifelé apostolkodásra is.

Családunk része egy nagyobb családnak is, a hívők közösségének. Ezt egyenileg úgy éljük meg, hogy az a „nagy-család” lehet az egyházközösség, de a kisközösségek hálózata mindenképpen. A valóságban nem oda tartozunk, ahova besoroljuk magunkat, hanem ahova a legtöbbet ajándékozunk magunkból, ugyanakkor a legtöbbet kapjuk is onnan. Ennek az áramlásnak istenképűségünk kibontakoztatása a célja. A küldött (apostol) dolga, hogy küldője akaratát teljesítse. Az Istenre figyelő, általa küldött ember dolga, hogy úgy viselkedjen, hogy Isten szeretete legyen valóságga ott, ahol él. Egy család sokféle tagból állván alig tud tartósan egyféle hitmélységet mutatni kifelé. Ezen a szülőknél nem keseregniük kell és a kívülállóknak nem botránkozniuk, hanem el kell fogadni az egyéni felelősségeket, az egyéni hit-hűségek különbözőségét. Elég, ha abban egyetértünk, hogy szeret az Isten és nekünk is szeretnünk kell.

c. Erényharmónia

A család jó nevelőnk arra, hogy a kategórikus gondolkodás („fekete-fehér”) helyett a valóságot szélességében és színgazdagságában átélemezze. A szülőnek nagyon előnyös, ha tud gyermek lenni gyermekei között. Ez jelenti a hancúrozást is, de nemcsak azt. Az apostolkodás szempontjából a gyermekség a rugalmasságot, könnyedséget, szerénységet jelenti. Nem én vagyok az igazságok letéteményese (a *jézusi* igazságok tudója helyett legfeljebb *jézusibb* igazságot látok a nálamnál kezdőbbhöz képest...). Nem én vagyok a legalkalmasabb pasztorációs módszerek bemutatója. Akkor végül is senki vagyok? Önbecsmérléssel Teremtőmet is minősítem és a valóságot is meghamisítom. Az önostorozók jó dervisek, de nem jó szülők és közösségépítők. A régiek arra találták ki a lelkitükröt, hogy segítségével önismeretre és szerves önnevelésre jussunk. A talentumot elásó is jobb, mint a talentumot letagadó, még Jézus sem sülyesztette ennyire a példabeszéd szereplőit (vö. Mt 25,25). A szerénység a helyes önismeretre épülő erény, hogy el ne felejtjük: egy Atyának *gyermekei* vagyunk! Mi szülők is tekintélyünk csorbulása nélkül vagyunk „gyermekek”, akiknek nem szégyen beismerni, ha tévedtek; bocsánatot kérni, ha vétettek. Gyermkeink és vezetőink félistenek helyett egész embereket akarnak. Ehhez az egészséghez hozzátartozik az, hogy *önbizalommal* is rendelkezünk. Amit jól csinállok, az öröm nekem is, környezetemnek is. Az ebből fakadó biztonságérzet határozottá teszi megnyilatkozásainkat. Határozottá és nem gőgössé, nem uralkodóvá! A felöltött önbizalom apostolian akkor építő, ha nem elnyomja a másságokat, hanem támaszként szolgál. A támasz értékű

ember nem problémamentes, nem hiba, sőt bűn nélküli. Értéke abban rejlik, hogy ezekből a kihívásokból megerősödve jön ki. A sokat próbált ember tud sokak támaszára lenni. A valódi élet bőséggel termel próbatételeket, amelyek tudatos fogadása és feldolgozása sokat segít az emberekkel való kapcsolatteremtésben és annak ápolásában. Már kisgyerekeink is könnyebben illeszkednek be az iskolai csoportjukba, ha otthon több testvérrel „begyakorolhatták” az alaptörvényeket. Az egymás szolgálataira építő családmódellemelhetőleg nem fog agresszív és hatalmaskodó felnőtteket produkálni. Harmónikusakat talán annál inkább, hiszen a családban minden tag egyszerre kicsi is, meg nagy is, gyerek is, meg felnőtt is, attól függően, hogy mennyire fejlődőképes saját koordinátái kezelésében.

Az erényharmónia hivatott megóvni bennünket a szürke kisszerűségtől és a bűnös végletektől. A kísértés a konfliktusmentességet kínáló kisszerűség felé húz, ahol baj nélkül elvegetél az ember. Az ösztönösség pedig könnyen visz el a túlzás végleteibe. Önnevelésünk és a családon belüli jelzéseink nagy segítséget jelentenek ebben a harmóniára törekvésben. Amit tehát „kicsiben” szolgálunk a családban, ugyanazt tesszük, amikor Jézus számára barátokat akarunk szerezni az apostolkodásban.

d. Semmiségek...!?

A család belső célja (egymást szeretésünk) és külső célja (szeretetre-gyűjtésre küldeni) napi feszültségek forrása. Így is van ez rendjén, hiszen a sokféle egyéniség sokféle elképzelését kell sérülésmentesen, sőt a fejlődést segítve kezelni. A házastársak, szülők meg kell, hogy találják az „oldás és kötés” eszközeit. Oldani a hátráltató megkötöttségeket, kötni az elvékonyodó hit-hűség kapcsolatokat.

Az első szó ereje attól jön, aki a feszültségben levő felek közül Krisztushoz közelebb álló. Nem az áll közelebb, aki konfliktusai elől lelkiéletbe menekül, mert ezt méltán minősítette ópiumszívásnak a történelem. Jézus nem kivész bennünket a világból, a kihívásokból, hanem erőt-energiát kínál a megoldásokhoz. Az első oldó szó a legnehezebb, ahhoz kell a legtöbb szeretet.

Információrészesedés hiánya okozza, hogy észrevétlen eltávolodnak a házastársak a hivatásteljesítés kérdésében. Ennek a távolságnak árulkodó jelei a „te”, a „ti” megfogalmazások a „mi” helyett. Ha nincs érdekeltség, nincs személyesség, akkor „üggyé” hidegül az Isten Országá. Annyit és úgy kell tudnunk egymás szolgálatairól, hogy ez a személyesség megmaradjon. Ez nem jelent házastársi pletykát, gyónási titoktartás megszegését, hanem a szükséges

és elégséges láttatást. Ennek hiányában joggal gondolja a másik fél, hogy párja elherdálja az időt ahelyett, hogy neki segítene. Ezt meg kell tenni, azt nem szabad elhagyni!

Méltatásra épül mindannyiunk fejlődése. Értékelnie kell a fejnek a láb munkáját, és a lábnak a fejét. Az élet hoz olyan helyzeteket, amikor átfedések és szerepcserék adódnak. Ezek az alkalomok megtanítanak a másik munkájának értékelésére. Ha szíkmárkúan dicsérek, vállaljak át feladatokat, és mindjárt nagylelkűbb, realisabb leszek. A családi pasztorációban könnyen kialakul a „hamupipőke-szerep”: baba születik, az anyuka megülőbb lesz, ha közösen nem vigyázunk hivatásunkra. Az anyuka ön-maga iránti igényessége nem halhat el a pólya közelében, ha családja üzemi kiszolgálásába beleszövi a jézusi szeretet

4. Családi önvédelem

Apostolkodás címén nem válhatunk átjáróházzá, hiszen a családi életforma is kisközösséget jelent. Mint közösségnek megvan a működéséhez szükséges feltételrendszere. Ennek egyik alapeleme, hogy bizonyos zártásra, vedettségre van szüksége, ahol a fáradt családtag vágyik megpihenni, ahol mindennemű megújulásra, feltöltődésre igény szerint megtehető az alkalom. Egy huzatos család erre nem alkalmas.

Sokféle család van a nyitottság-zárttság szempontjából. Ez a családtagok közös nevezőjének eredménye. A vadgalamb fészke néhány gallyacskából összedobált tákolmány, a szarka fészke többretegű, két bejáratú, a fecskéé valóságos szakmunka. Ki milyen családban érzi otthon magát, olyan az a család, az a fészke. A sokféleséget szerető Teremtővel szembenállnak, akik a maguk szintjét-formáját tartják kanonikusnak (mértékadónak), és eszerint kritizálják mások másságát. Ez a sokféleség az apostoli nyitottságra és zártásra is érvényes. Ennek tudomásul vétele, sőt tisztelete kell ahhoz, hogy kóros bezárulások ne jöjjenek létre. Az önvédelem ösztönös, mint a csiga visszahúzódnása a házába. A hivatásigondoó családokban ez a reflexmozgás csökken, és tudatos arányalakítássá válik.

A családban a tudatos terhelést könnyebb elviselni, mint a bizonytalanságokat, kiszámíthatatlanságokat. Ennek rendszerét segíti az az elv, hogy „a beesők szabályt erőstítő kivételek a bejelentkezők között”. A rázorultság, sürgősség dönti el az ilyen kivételt. A ráérők, az elülő fogadják el, hogy jövetelük nem körülöttük forog a csaiá. Látogatásaink előtt ki kell lépünk annyira a magunk gondköréből, hogy azokra is gondoljunk, akikhez megyünk. Ezzel csökkennek a meglepődések, mert tudni fogom, hogy egy

melegségét. Ez a mennyiségi és minőségre törekvő szolgálat ugyanolyan értékű, mint a kisközösség vezetése. Ez utóbbit is lehet papos rutinnal, léleklelenül végezni, de ez itt is, ott is megbosszulja magát. A másokért élés minőségi törekvéseit észre kell vennünk egymásban, és méltatásunk szavai, gesztusai ne maradjanak el. Ez őrzi meg a most elsősorban a család belső célját szolgáló házastársban az apostoli lelkiületet arra az időre, amikor több juthat majd kifelé. Aki most a külső célért többet tesz, ne gondolja szolgálatát Istennek tetszőbbnek párjénál, hiszen az ő háttországi szolgálata nélkül nem volna erre módja. Az egymást biztató dicséretnek nem koldulás vagy kikövetelés eredményének kell lennie, hanem az arany szabály gyümölcsének; „Amit szeretnél, hogy veled tegyenek...”

család nagyüzemi időpontban (pl. este, vasárnap délelőtt) a legkevésbé képes kifelé szolgálni. A szeretet nem ügybuzgóság, hanem személyes vonatkozás, tehát az az ügybuzgóság, mely szeretetlenségeket indukál, megkérdőjelezhető. Egy kívülálló talán nem is sejti, hogy milyen hullámokat vet végig a családon egy empátia nélküli családlatogatás. A jó barátság egyik jele, hogy ismerem és tisztelem családos barátaim nyitottság-zárttság „koktélját”, teherbíró képességét.

A családból kivinni nem mindent érdemes, csak azt, amivel használhatok. Magamutató szennyeszteregetés helyett a segíteni akarásom határozza meg az őszinteséget. Erényeink nagysága valamilyen kihívásra adott jó válaszból született. Ezekről beszélni még nem önmagunk szenttéavatása. Az életünk még megoldatlan bűnei nem lelkigyakorlatos előadásaink témái, hanem a „gyóntatószéké”. Családom tagjai között nem mindenki fogadja el, ha vele példálózom, nincs tehát szeretetalapom arra, hogy helyettük és nélkülük nyilatkozzam. Ha a szívemben vannak, amikor róluk szólok, az kellő fegyelmet eredményez.

Az egészséges család alapvetően túlmutat önmagán és elsősorban nem visszafelé, hanem jövőbe nézően építi önmagát. Belső erőforrásból él (Lélek), ezért kisugárzó természetű. Kóros esetben külső erők miatt forog; ez az örvénylő család, mely beszív és eltemet. Más kóros esetben diszharmónikusan és féktelenül túlpörög és diabolizálja (szétdobálja) tagjait, szétrobban. A Szentháromság szeretet-erőteréből számunkra kisugárzott Jézus tanúja és mintája annak, hogy az apostolkodás mit jelent, és a családnak hogyan kell ezt a kisugárzást szolgálnia.

Olvasók fóruma

Kedves Érted vagy!

Újító olvasmány Julius Morel restaurációellenes bátor írása a februári szám vezércikként... kivéve, amit a 2.5. *Szegények és gazdagok társadalmá* részben előad. Problémafelvetése itt is kitűnő: mit kell tennünk a bolsevizmus hatalmát nálunk leváltó gazdasági hatalommal? A kérdésre adott válaszával vannak nehézségeim. Elutasítja a paktálást és a kivonulást, javasolja az együttműködést „az erkölcsileg hibás rendszerrel” — három feltétellel: a gazdag keresztények s a gazdagok javaiból profitáló keresztények

a) elismerik a rendszer immanens erkölcsstelségét,
b) kimerítik a profitról lemondó jótékony rendszeren belüli lehetőségeit
c) a pénzzel keresztényibbé teszik a rendszert.

Az a gondom a válasszal, hogy

1. Szabad-e működtetnem egy erkölcsstelen rendszert? Elfogad-e ez a rendszer, amelyet erkölcsstelennek állítottok?

2. Ha lemondok a profitról, miből élek meg?

3. A pénzt vagy fiztatom, vagy odaadom a rászorulóknak. Ha nem fiztatom, tönkremegy kezemben a rendszer, nem pedig keresztényibbé lesz. Nemde?

Mindezekre várom akár Julius Morel, akár a t. Szerkesztőség válaszát. Annál is inkább, mert néhány lappal odébb Ramminger írása arra buzdít, hogy olyan „politikai eggyeddé váljak, aki nem adja meg magát végérvényesen a kapitalizmusnak és romboló logikájának”. Ramminger szavainál pedig még határozottabban

szólnak Turiák Ildikói a szám utolsó lapjain: „Mára a rablóhadjáratok megritkultak, helyükbe lépett a gazdaságpolitika a maga sokkal rafináltabb eszközeivel. Következmenye a minden korábbinál mélyebb szakadék... istenkáromlás, ha az áldozati ajándékával Isten elé járul az megelőzően és azt követően hozzájárul az emberiséget tragikusan megosztó szakadék létrehozásához és fenntartásához.”

Jézustól tanult szeretettel

Budapest, 1994. február 5-én

Kiss István

Igen tisztelt Főszerkesztő Úr!

Az „Érted vagyok” közösségi és családi folyóiratuk immár 4. példányát kaptam kézhez Bulányi atya jóvoltából. Nagy érdeklődéssel olvastam cikkeiket, amelyek véleményem szerint nemcsak európai, hanem kimondottan világszínvonalon vannak, és minden összevetést kibírnak más hasonló, külföldi folyóiratokkal. Engedje meg, hogy őszinte elismerésemet fejezzem ki, mivel cikkeik témái aktuálisak, kritikájuk tárgyilagos és megalapozott, „közhelyünk” rovata igen találó és elgondolkodtató, verseik mélyenszántók, szentírási elmékedéseik alapos vallástörténeti és társadalomkritikai gondolatokat és konkrét indításokat tartalmaznak.

Kérem engedje meg, hogy néhány javaslatot is adjak:

1) Egyházkritikájuk jövődó cikkeihez igen figyelmükbe ajánlom Eugen Drewermann: „Glauben in Freiheit” című legújabb könyvét, amely igen ta-

pasztalt teológus-filozófus-mélypszichológus szemszögéből elemzi és ecseteli sok-sok példával a római vallási diktatúra (=„egyházi intézmény”) mélyebb szellemi, vallási és lelki gyökereit. Meggyőződésem, hogy világszerte nem található őszintébb, nyíltabb, alaposabb, átfogóbb munka a mai egyházzól, mint Drewermanné. Bizonyosan „indexre” kerül érte, azonban az nem számít, hiszen az igazságot nem lehet elfojtani!

2) A szentírási elmékedések bár igen jók, véleményem szerint mégsem érik el az egyes ember szívét, mivel az nem találja meg kellőképpen az egyes elmékedésekben önmagát, helyzetét, saját godjait, félelmét, reményeit, kétségeit és mind-ezekre nem kap meggyőző, *egzisztenciális* választ. E témához nagyon melegen figyelmébe ajánlom (szintén) E. Drewermann: „Das Markus-Evangelium” I. és II. kötetét. Ez a két kötet 15 év prédikációinak elmékedésszerű írásos összefoglalása, tele gyakorlati példákkal és sok hasznos, újszerű indítással. Tapasztalatból mondhatom, hogy ez a szomszaga a mai ember, mivel érzi, hogy saját egzisztenciális problémáira kap az életből vett, meggyőző választ. (Különbön a „Markus-Evangelium” két kötetét a napokban küldöm el Bulányi atya címére az Ön számára, a „Bokor”-kisközösségek hasznára. Egyes fejezetek átfordításához és kiadásához értesüléseim szerint nem szükséges a Walter-kiadó engedélye!) Befejezésül arra kérem, hogy folytassák az „Érted vagyok” jövőbeni szerkesztését az eddigi *katolikus*, azaz minden és mindenkit átfogó és átölelő, toleráns, de egyértelműen határozott, Jézus Evangéliumát sugárzó szellemben, teljesen függetlenül a maradi magyar egyházi hierarchia kritikájától. Ehhez kívánok Önnek és munkatársainak erőt, kitartást és bizalmat és köszöntöm szeretettel

1994. március 9.

Juhar Antal
Németország

Felhívás fiatalokhoz!

Van kedved handa-bandázni?

Színjátzó tevékenység

Ha igen, akkor keress meg bennünket! Várjuk azoknak a fiataloknak a jelentkezését, akik szívesen mókálnak egy amatőr színjátzó csoport keretén belül állami gondozott gyerekeknek.

A saját magunk által írt darabokat vidéki nevelőotthonokban adjuk elő anyagi ellenszolgáltatás nélkül.

Várjuk jelentkezésedet, ha kedvet érzel a színjátzáshoz, és Te is szeretnél mosolyt varázsolni az árva-félfárva gyermekek arcára.

Keresztury Ildikó

Címünk: Handa-Banda Csoport Egyesület az állami gondozottakért
1082 Budapest, Nap u. 15. — Tel.: 114-07-53 — MFB 326-10529

*

Az állami gondoskodás alatt álló gyerekek minél hatékonyabb segítése céljából alakult meg 1982-ben a Handa-Banda Csoport, mely 1991. januárjától egyesületi formában működik.

Az általunk kidolgozott tevékenységi formák állandó folyamatot képeznek, mely az alábbi hármas egységre épül: színjátzás, nagycsoport, látogatások.

Az Egyesület működése országos jellegű, elsősorban a vidéki nevelőotthonokra koncentrálva. A tagok tevékenységüket főállásuk mellett szabadidejükben, anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzik.

Az általunk szervezett programok a nevelőotthonok számára ingyenesek; ezek anyagi fedezetét mi teremtjük elő.

A színjátzó csoporttal a vidéki nevelőotthonokat felkeresve mutatjuk be az általunk írt darabokat. Fő szempontunk, hogy a gyerekek minél aktívabban résztvevői, ne pedig passzív szemlélői legyenek műsorunknak.

A kellékek, jelmezek saját tervezésűek, a kivitelezésük is egyéni ötleteken alapul.

Nagycsoportos tevékenység

E forma keretén belül kimozdítva a gyerekeket az intézet izolált világából 3 napos budapesti kirándulásokat szervezünk.

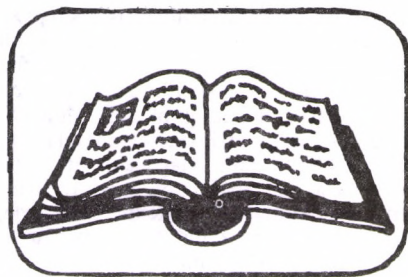
A programban a Planetárium, az Állatkert, a Közlekedési Múzeum megtekintése szerepel, séta a Várban, és egy esti bérelt autóbussos városnézés is színesíti az élményeket. Szándékosan közlekedünk BKV járatokkal is, hogy a gyerekek részeseivé válva a főváros forgatagának, a gyakorlatban tanulják meg a közlekedési kultúrát.

A kirándulások megszervezése, lebonyolítása a mi feladatunk csakúgy, mint az étkezés, a szállás, és a felügyelet biztosítása is, melynek teljes költségét az Egyesület fedezi.

Látogatások

Az *intézeti látogatások* alkalmával nevelőotthonokat keresünk fel vidéken, ill. vidéki nevelőotthonokból néhány gyerek keres fel minket Budapesten.

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket a Kutassátok az Isten Országát elnevezésű közösség (Budapest-Sashalom) készítette, a júliusiakat Mihálovics Zoltán.

Június 5. — Úrnapija — Mk 14,12–16.22–26 — „Kenyér és bor”

Hajlamosak vagyunk elsiklani a többször hallott szentírási részek fölött. Már ismerjük, szinte kívülről tudjuk őket. Különösen így van ez a mai evangéliumi szakasszal, amelynek egy részét minden vasárnap hallhatjuk. Pedig Isten minden alkalommal tud újat mondani.

Kenyér és bor. Táplálék és ital. „Aki hozzám jön, többé nem éhezik, s aki bennem hisz, nem szomjazik soha.” (Jn 6,35) Milyen éhségem, szomjúságom van nekem? Tele vagyunk vágyakkal: anyagi, testi, szellemi, lelki síkon.

Június 12. — Évközi 11. vasárnap — Mk 4,26–34 — „Isten Országáról álmodtam”

Hamar jött az álom. Isten Országáról álmodtam! Talán el tudom nektek mondani.

Megrajzolom a határait. Budapest keleti részén, a Rákos- és a Szilas-patak között, a Csömöri és a Pesti út által határolt területen van. Az Ország építése akkor kezdődött, amikor erre a területre költözött egy házaspár. Egyszerűen és röviden jellemezve őket: a szívük tele volt a Szerető Isten üzenetével. Az üzenet csupán annyi volt, hogy komolyan vették azt a jézusi állítást, hogy ahol ketten-hárman összejönnek az Ő nevében, ott Jézus is jelen van. Ünnepek gondolták azokat az estéket, amikor egy asztal körül ültek nyolc meghívott huszonévesekkel.

Úgy érezték, hogy közöttük megvalósult az Isten Ország. Megajándékozták egymást egy-egy marék mustármaggal, és a hozzávaló magyarázattal.

A jézusi mondatokról, a szeretet mibenlétéről és a saját dolgaikról beszélgettek. Közösségüket igencsak összekovácsolta az a közös pénzük, amit el tudtak juttatni Indiába a nyomorgó gyerekekhez. Keményedett a közösség arcéle azáltal, hogy az egyik fiú 2 év és 10 hónap börtönt kapott azért, mert nem volt hajlandó megtanulni az emberölés szakmáját a katonai kiképzés által. A levelek a börtönből és a levelek a börtönbe fejezetek a közösségi találkozók keményebbé, mélyebbé, tudatosabbá tették.

Az örömhír, ha valóban örömhír, áradni akar. A hír, a szó terjedt, és az együtt tanulókból tanítók, örömhír-továbbadók lettek. Most már több ház lett „egyház”. Az eddig kapott és elfogyasztott szó nem tűrt maradást. Az örömhír szólni akart a huszonéves szobájából és a szülők konyhájából is. Az egyik legény megpróbálkozott a lehetetlennel is. A maga lelkesült módján kopogtatott be a jól ismert plébánoshoz, és beszámolt neki az elmúlt évek „terméséről, örömhír-visszhangjáról”. Negyed óra alatt ismertette a közösségi egyházmodellét. A helybéli plébános nem volt az ÁEH beépített dolgozója, de nagyon jól elvult a maga „Ne csináljunk semmi butaságot, gyerekek!” felfogásával, és a napi 45 perc elfoglaltsággal. Rög-

Mindig többet akarunk. De bármennyire habzsoljuk is a javakat, örömeiket, kapcsolatokat, élményeket, bármennyire is elismer környezetünk, úr marad bennünk. Olyan úr, amit csak Egyvalaki tud betölteni. A Vele való találkozás lesz majd az a pillanat, amikor minden éhségünk és szomjúságunk kielégül. Nehéz ezt az állapotot elképzelni, szinte lehetetlen. Belső hiányaink annyira hozzátartoznak jelenlegi létünkhez. Sőt, éppen ezek serkentenek fejlődésre. Nélkülük egy helyben topognánk. „Boldo-

tón átlátta, hogy veszélyben a nyugalma, a jól megszokott napirendje. A „Majd nektek is be fog nőni a fejetek lágya!” kezdetű és végű felfogás nem engedte szívéhez a hangot. Jól begyakorolt, udvarias semmitmondással lerázta a felrúzni akaró fiatalembert.

Itt bizony véget is érhetne az álom, de inkább a másik oldalra fordulok és tovább álmodom.

Teltek a napok, a közösségi hetek, és bizony fogytak a fizetett, de függetlenített státuszú szentélyszolgák. Fontosabb helyre kellett költöztetni az említett plébánost is.

Mielőtt felverte volna a gaz a plébánia udvarát, az egyik közösség négygyermekes családja beköltözött a házba. Albérlőket cserélték fel albérlőre. Villamosmérnök és gyessen lévő ápolónő az új bérlők. A kenyérkereső napi kilenc órai munka után, a négy közösség tagjaival, illetve vezetőivel és a képviselőtestület néhány maradék tagjával keresték a jövő útjait.

Június 19. — Évközi 12. vasárnap — Mk 4,35–41 —

„A vihar lecsendesítése – a hit ereje”

Ebben a szentírási részben Jézus — mint sokszor — oktat bennünket. Folytatólagos része ez az előtte levő eseménynek, a példabeszédnek, amelyben nagy tömeghez szólt, utána külön tanítványainak magyarázta a példabeszéd értelmét. Ez is mutatja, hogy nehezen érthető, nem olyan egyszerűen felfogható az Isten üzenete számunkra. Ez a rész mintegy zárása a tanításnak.

Jézus egész nap tanít. Mikor esteledik, ezt mondja tanítványainak: Menjünk át a túlsó partra! Sokan követik őket más csónakokkal. Jézus áradt, elalszik a csónakban. Közben nagy szélvihar támad, és a csónak már-már elsüllyed. A tanítványok megrémülnek — mi lesz velünk, itt veszünk mindannyian. Gyorsan fölébredtük Jézust, tőle várunk segítséget. És a Mester parancsol a szélnek és a tengernak, a Tizenkettőt pedig megdorgálja: Miért vagytok gyávák? Talán azt is mondhatta volna nekik: Nem tudjátok, hogy egy hajszálatok sem

gok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot, mert majd eltelnek vele.” (Mt 5,6) Ez az Őbenne megnyugvás az igazi vágyunk és célunk, efelé törekszünk mindennap. Jézus testének és vérének vétele bepillantást nyújthat ebbe a tökéletesen elégedett állapotba. Azért csak nyújthat, mert ez a bepillantás nem jön létre automatikusan. Ha megnyílok Jézus előtt, belém tud költözni, ha nem, akkor mindez csak jámbor cselekedet marad. De ebben is van fejlődési lehetőség: ahogy egyre jobban megnyílok, egyre közelebb kerül hozzám.

Kenyér és bor. Test és vér. Élet és halál. Nem tudom, hogy Jézus megváltoztatta halála milyen módon változtatta meg a teremtett világ és a Teremtő közötti, elromlott kapcsolatot. Erről a teológusok is különbözőképpen vélekednek. De biztos, hogy Jézus odaadott élete megnyitott egy ajtót, amelyen át út nyílt az Atyához, az Istenhez. Nem széles, betonozott sétaút, hanem keskeny, nehezen járható ösvény.

A példa előttünk áll: „Vegyétek, ez az én testem... ez az én vérem... amelyet sokakért kiontanak.” Odaszentelt élet. Másokért adott élet. Kenyér és bor. Ezzé kell válnunk.

Találtak egy nyugdíjas öreg szerzetest, aki vasárnaponként vállalta a reggeli és esti mise elmondását. Az igeliturgiát fiatalok vezették. Az evangéliumról egy közösség elmélkedett, miután a hétközbeni találkozón azt alaposan átbeszélgették és imáikban áttüzesítették. Ünnepe lett az Úr napja, és a mise utáni agapé még másfél-két órára összetartotta a 2–300 embert. A következő hét tartalmas feladatai a gyermekek közösségi találkozójától a családos hétvégén keresztül az újságszerkesztésig mind-mind lendülettel és hittel töltötték el a pogácsát és teát fogyasztókat. Országalapítóknak, Isten Országá építőnek, civil, szabad polgárainak érezték magukat. A mustármag kihajtott, fává terebélyesedett és ágai között fészket rakhattak az ég madarai. Testvéri, közösségi egyházközség született a Rákos és a Szilas-patak között.

Jó reggelt! — szóltal meg az ébresztőóra. Újabb nap lesz. Gyorsan leírom az álmodat, mielőtt elindulok az Evilág Országát építeni.

görülhet Atyátok tudta nélkül? Már mennyit beszéltem nektek, mégsem hisztek? Miért van az, hogy nincs hitetek — kérdi Jézus a Tizenkettőtől, és kérdezhetné tőlünk is.

Én is olyan vagyok, ha jön egy vihar, egy kisebb akadály, azonnal megijedek, nem tudok ráhagyatkozni Istenre. Pedig Jézus megmondta, ha hitetek lenne, a hegynek megparancsolhatnátok, hogy menjen el, és az elmenne,

Mi a hit? Igaznak tartom Jézus állítását. Szavahihető, mert életével alátámasztja szavait. Hiszek annak a tanúnak, aki életét adja az ügyért. A hit gyógyít, a hit elvezet az örök élethez. A hit holnapot jelent. A hit bizalom nyugszik. A hit energiaforrás. A hit ráhagyatkozás. A hit ónatadás.

Mikor vagyok gyáva? Ha nem merem vállalni az Isten küldte feladatot, pedig tudom, hogy megcsinálhatom, mert Ő segít. Miért akarta Jézus, hogy legyen hitünk? Mi az Isten

által elgondolt feladat? Az, aminek a hiányától kiszárad a fa, nem tud fejlődni a gyermek, üressé válik a párbeszéd, elviselhetetlen lesz az élet!

A Jézus által is elmondott feladat az, hogy tegyem alkalmassá magamat és másokat a sze-

retet befogadására és továbbadására. Tanítsam meg szeretni a másik embert azzal, hogy tapasztalja az én szeretni tudásomat. Bátorság kell ahhoz, hogy megnyíljak és megmutassam magam. Az ember lényege: befogadni és százszoros termést hozni. A hite mozgatórugó. Hite

révén szárnyalhat, nélküle napi tapasztalás a földhözragadtág.

Szeretnék elrugaszkodni és szárnyalni, ki-mozdulni a megszokottság és közönyösség állapotából. Ez a mai kérésem a mindenkit szerető Istenhez

Június 26. — Évközi 13. vasárnap — Mk 5,21–43 —

„... a gyógyszerert mindenkinek magának kell kérnie a bajára, különben nem használ ...”

Ahhoz, hogy az ember saját bajára, problémájára, hiányosságaira kérjen orvosságot, elsősorban bizalom szükséges. Bizalom, hogy van segítség számomra. Bizalom, hogy a testvéremben az Isten segít. Bizalom, hogy nekem is segít, nemcsak másoknak. „Merész bizalom szükséges, a gyermekek meggondolatlanul merész bizalma.”

Az emberi természet általában olyan, hogy csak akkor kér segítséget, akkor megy orvoshoz, ha már nagy baj van. A bűn, a betegség pedig már régen rágta testünket, lelkünket. Esetleg már sok energiánk, időnk, pénzünk használódott el az orvosokra, ill. hogy meggyógyuljunk. De a legfontosabbat mégsem tettük meg. Imádkozni, bizakodni, *hinni* abban, hogy *Istennél minden lehetséges*. „A te gyengeségedben mutatkozik meg az én erőm” (2 Kor 12,9). Ő, az Isten mindenre képes, de

nekünk kell rájönni, belátni, hogy betegek vagyunk, s kérni a gyógyulást, a megmenekülést, az *egészséget*. „Aki kér, az kap; aki zörget, annak ajtót nyitnak.” Pál a korinthusi híveknek az akarás készségét magyarázza, és buzdítja őket, hogy azzal az akarással fejezzék be a cselekedeteiket, amellyel elkezdtek. Másképpen is fogalmazhatunk: fejezzük be megkezdett cselekedeteinket olyan lendülettel, ahogyan elkezdtek. Fialatosan, gyermeki buzgalommal, a tavaszi kipattanó rügy örömeivel, lendületével. Jó ezt hallani.

Testvéreink hányszor kérnek segítséget tőlünk, tőlem, mert úgy gondolják, hogy nekem több van abból, ami most számukra hiányzik. Megtiszteltetésnek kell, hogy vegyem, ha valaki segítséget kér tőlem, hiszen bizalma van bennem, reméli, hogy tudok segíteni, s ezért fordul hozzám.

„A mostani időben a ti bőségetek egészítse ki amazok hiányát, hogy azután azok bőséges pótolja a ti hiányotokat...” (2 Kor 8,14).

A hiányt tapasztaljuk, a kiegészítés szükséges mindannyiunknak. Egyedül kevesek vagyunk, csak bicegve, sántán araszolhatunk előre. Segítséggel, belekarolva testvérembe átéljük a haladást, a változást.

Ez a bizalommal teli segítségadás feltételezi a hálát az Isten felé, és a hálát, viszontsegítést embertársam felé. Ahogyan talán a megmenekült asszony hálálkodhatott: „Magasztaljátok az Urat, mert ereje hatalmas. Magasztaljátok az Urat, mert azonnal segítséget nyújt, ha beteget lát. Magasztaljátok az Urat, mert elég az érintés, és örökre meggyógyultok rabságotokból. Magasztaljátok az Urat, mert még gondolataink iránt is figyelmes. Magasztaljátok az Urat, mert már tudom, hogy nem kell tőle félni, csak hinni Őbenne mindörökké.”

Július 3. — Évközi 14. vasárnap — Mk 6,1–6 — „Beszélhet ezeknek a Jóisten is”

Bár az emberek szenzációhajászok, mégsem paradox, hogy nem szeretik a szokatlant. Nem szeretnék ugyanis, ha az „újdonság” őket készítené változásra, tőlük venné el a kényelmes hálóköntöst és papucsot. Szeretünk elhelyezkedni, minél előbb leülni, hogy ne mondjam, elterpeszkedni. Ha biztonságot adó megállapodottság-tudatunkat piszkálja valaki — hát legalábbis kényelmetlenül érezzük magunkat, és szinte automatikusan visszautasítjuk.

A szenzáció csak addig és akkor érdekes, ha élményileg feldob, kellemes kikapcsolódást ad, ha önfeledten lehet tapsolni. Ha bele akar avatkozni gondolkodásomba, életvitelembe, annak nyilvános és intim részeit sem kímélve, ha tükröt tart felfogásom—vallásom—eszmeiségem és annak gyakorlati megvalósulása elé — akkor „kívül tágasabb”.

„Nem azt nézem, hogy mit mondanak, hanem hogy ki mondja”. A názáretiek nyilván nem ismerték e szolás-mondást, mégis eszerint lép működésbe személyiségük védekező mechanizmusa, amennyiben Jézus szavaira magukba kellene tekinteniük, mindent átvizsgálva nem kerülhetnék el a lebontás—átalakítás kényelmetlen fáradságait, nem beszélve a szégyenről, hogy hát akkor eddigi bölcsességünk, vallásosságunk, hagyományunk, apáinktól—papjainktól ránk hagyományozott életformánk mind-mind hiábavalóság, meddőség, vakvágány lenne?

A mechanizmus sündisznóállásának tüskéi nem hagyják megfogalmazódni bennük eme költői kérdéseket. Nem, mert nem a „mit”, hanem a „kit” a firtatják. „Ismerjük; az ács fia. Itt nőtt fel köztünk, semmi különleges nem volt benne, sőt igen szürkecske valakinek tapasztaltuk. Ez akar nekünk oktatást tartani?”

Jézus gondolkodásátalakítási igénye azonban itt is érvényes: nem az a lényeg, hogy ki

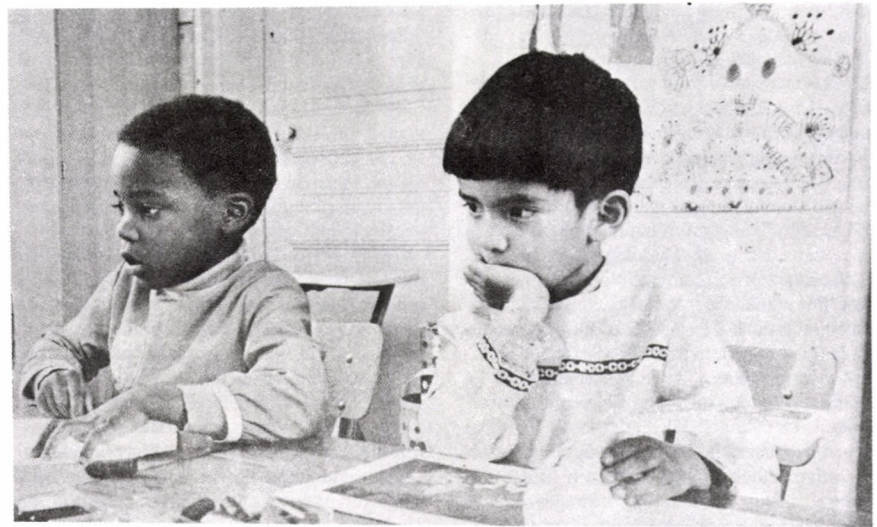
mondja, hanem az, hogy miről beszél. Meg is fogalmazza: „Amit az írástudók és farizeusok tanítanak, azt tegyétek, de tetteiket ne kövessétek!” „Üres kalász fenntartja a fejét” — szól a közmondás. A fafejűek magabiztossága az, amivel önmagukat kívánják igazolni és éppen ezzel árulják el milyenségüket. Az önmagát művelő—faragó—építő személy „fogja” (több értelemben is: 1. mint antenna az égi adást 2. marsallbotként kézben tartja és 3. folytonos történést jelentően) Jézus intelmét: „Tanuljatok tőlem szelídséget és alázatot!”

Így volt, így van, így lesz: Roppantul nem kedveljük, ha valaki felforgat, sarkainkból ki-mozdít bennünket, ha nem úgy és azt mondja, ahogy azt megszoktuk, ahogy az „senkit sem bánt”, ahogy az se nem árt, se nem használ. „Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit? Ne zaklass! Az élet úgyis olyan hajszás—strapás, engedj hát lazítani, magammal törődni, hiszen

azért vagyok olyan törődött, mert velem senki sem törődött. Szükségszerű, hogy vigyázzak magamra, mert még belerokkanok. Felelegességekre, szélsőségekre nincs se időm, se kedvem. Ne zaklass, hajj nekem békét! Hiszen Te ígérted: Békességet hagyok rátok...”

Később ugyanez az öngazoló, elutasító, megfordulni nem akaró lelkület kap új lendületet, amely már názáreti látogatásakor is jószándékúan el akarta hallgattatni. Jóságának, mert míg ellenségei (akik teológiai—ideológiai mélyebben érdekeltek, nagyobb összefüggéseket feltételezőek) ördögi megszállottsággal vádolják, addig ők „csak” azzal küldik érte családját: Elment az esze. Vagyis olyan badarságokat beszél szegény, hogy jó lesz „hatástalanítani.”

A kérdés most már csak az: Kell-e nekünk egy „hatástalanított bomba”, vagy a szemétre lökjük?

Július 10. — Évközi 15. vasárnap — Mk 6,7–13 — A szeretet sekinek sem „jár”

Miféle „hatalmat” adott nekik?

Talán azt, amelyik éppenséggel hiányzott belőlük a tisztátalan lelkek kiűzéséhez a későbbiekben (vö. Mt 17,20). Igen, a hit hatalmas hitlenséggel keveredve hatástalanodik. A hit mint feltétel nélküli bizalom, mint biztosításmentes eszköztelenség olyan erőteret képez, ami jézusi tudatosításra akár öngyógyító (pl. a vérfolyásos asszony esetében), akár másoknak az érdekében megnyilvánuló orvosság (pl. a római százados szolgája esetében) is lehet.

A szeretetet, a szeretetből folyó szolgálatot, ajándékot nem lehet kiérdemelni, megszolgálni. A szeretet nem fizetőeszköz, ingyen van. Ezért nem attól függ, aki kapja, hanem attól, aki adja, aki irgalmas, aki jó.

Azért csak Isten a jó, mert Ő nem személyválogató. Ő a gonoszokra is felkelti Napját, Ő nem az emberi viselkedés függvényében szeret vagy utasít el. Az ember szeretete viszont sokszor roppantul ingatag. Előfeltételekkel teli (szimpatikus–antipatikus), válaszreakciókból forraszó (kedves–undok) — vagyis sokkalta inkább érzelmi jellegű, semmint akarati. Ezért

aztán az ember óriási „szerencséje”, hogy Isten nem ilyen. Ő előbb szeretett mindannyiunkat, anélkül (is), hogy rászolgáltunk volna. Ha ellenségeivé válunk, akkor is a javunkat akarja.

Az emberi szeretet sem „jár”. Vagy van, vagy nincs. Teljesítménnyel megvásárolni bajos vállalkozás. Persze el kell választani a szeretet érzelmi és akarati megnyilvánulásait.

Az akaratlagos szolgáló-szeretet az isteni szívre áthangolt szándékúak, a Jézust követni óhajtok, a keresztények életprogramja — állandó döccenőkkel. Ha a keresztények keresztények lennének, erre a szeretetre (amely nem törekszik a másik rovására, sőt az ellenségnek is javát kívánja) mindenki számíthatna. Nem azért, mert jár neki, hanem mert a küldött a Küldő szándékának kivitelezője.

Az érzelmi szeretet sem a cserekereskedelem eszköze. Akármekkora bérmunkával sem lehet jogot formálni rá, hiszen függ a másik fogadó- és reakcióképességétől is. Az akció-reakció törvényszerűsége alapján érzelmi, szimpátián alapuló szeretet csak azon az alapon következik be, hogy „amit akartok, hogy vele-

tek tegyenek, azt csináljátok ti (előbb) a másikkal”. Ezzel sem jár együtt üzembiztosan a viszonzás, de valószerűsítetb. Az „akció” nélkül viszont mindenre számíthatunk, csak jóra nem.

A szeretet önkiszolgáltató, ezért „nem utazik” a viszonzásra. Nem spekulál még arra sem, hogy majd „odaát” nyeri el jutalmát, és ezért kifejezetten jó, ha itt nem kíséri elismerés. Nem, az önmagától megszabadult szeretet az önjándékozásban hordja önnön jutalmát, vagyis annak örül, hogy adhatja magát. Amennyire örömtelen a magunk odaadása, annyira szennyezett önzéssel.

Aki Jézus nevében indul kiküldetésbe, annak gyermeki lelkiületének, gyermeki szeretetűnek kell(ene) lennie. A gyermek gyanakvásmentes, nem gondolkodik a holnap felől, nem biztosítja be magát különféle tartalékok feltankolásával, számára egy a fontos: a szülő/az Atya szeretete, a Reá hagyatkozás, a Neki megfelelés.

Mennyire felnőttek vagyunk...!

Július 17. — Évközi 16. vasárnap — Mk 6,30–34 — „Óh irgalom Atyja, ne hagyj el!”

Lejárt a kiküldetés ideje. A tanítványok tele vannak élménnyel. Sok a mondani valójuk. Bizonytalán akad tapasztalataik közt negatív is. Nyilván nemcsak sikerélmények, hanem kudarcok is érték őket, hiszen tanítást befogadni, megfordulni, egyáltalán ismeretlen és hozzánk hasonló halandók más jellegű beszédét, felszólítását igaznak, követendőnek tartani, sosem ment könnyen. Még azoknak sem, akik az írástudók és főpapok tanítását nem tekintették automatikusan „szentírásnak”, akik mertek szívükben nagyobb bizalommal lenni Isten iránt, és romlatlanul-öszönösen a bennük megszólaló Hang mérlegére tették a hallottakat. Régen is így volt, ma sincs másképp.

Lehet még addig a mérlegelésig sem eljutni, még annyi igénnyel sem lenni az önállósodás érdekében—felelősségében, hogy „nyilván erre kell menni, hiszen a többiek is erre tartanak”. Igen, lehet reflexszerűen, az ellenkező-megkérdő változatnak még a lehetőségét sem feltételezni. Az ilyen „identitású” emberek tömegeivel a hatalom szinte azt tesz, amit akar: Ha nincs köztük egy Petőfi vagy Gandhi, a

történelem szempontjából csupán szerencse dolga, hogy Hitler vagy Mátyás király áll a nép élete hajójának kormánykerékénél. Ha támad a tömeg soraiból egyéniség, ki fátylaként az élre áll, felráz, észhez térít, kijózanít, utat mutat — akkor virrad fel a tömegre a szerencse. Egyébként elveszett, ha nincs, aki azt mondja: „Szánom a tömeget”, s akiben akkora a szeretet, hogy odaadja, odaszánja, elveszti életét sokakért.

Megkapó a jelenetben kirajzolódó Jézuskép. Mint egy aggódó szülő, mint egy kotlós a kicsibéivel. Mintha azt mondaná: „Tudom, de látom is: fáradtak vagytok. Örülök nektek, sőt büszke vagyok rátok, mert Isten jó hírt hirdetetek. Azon fáradoztatok, hogy megvigasztalódjék, felviduljon a választott nép szíve, az általatok megismert igazi, irgalmas Isten szeretetéről hallván. Gyertek, menjünk egy olyan helyre, ahol csak mi leszünk, ahol kipihenhetitek magatokat, mert hiszen itt a nagy jövősmelés, az állandó nyüzsgés mellett ez lehetetlen.” — Igen, aki életét a jó hír széthordásában osztoztatja, annak Jézus szívében megnyugodni jó.

Kellenek a meghitt percek, a „csak Neked”, „csak Veled” alkalmi a töltekezéshez, a kölcsönös egymásnak örülések a fásasztó feladatok ellátásához.

Aki sokaknak odaadott, aki felszabadítóan útmutató, aki irgalmas szívű, annak számítania kell rá, hogy mindenütt felismerik, hogy híre megelőzi, hogy nem lehet magánélete, hogy bárhol „megrohanhatják”. Lehet ezt az elaprózódást nem vállalni, elbujdosni, elfutni előle („Nekem is jogom van magánéletre, nekem is jár a boldogság!”), és lehet nem kitérni előle, megesős szívvel a „megüresedették” felé fordulni.

Jézus azt ígerte: „Nálamnál különb dolgokat fogtok csinálni”. Mégis, mikor Őt meglátták, futottak Hozzá, tőlünk meg inkább elfutnak, sőt az itt levőkből is lemorzsolódnak. Talán mégsem azt, vagy nem jól csináljuk, ami egyedül szükséges?

Miképp találhatnánk meg az első szerelem, az első igazi rácsodálkozás „ahá-élmény” pünkösdjét? Ki mondja meg? Ki áll az élre? Ki az, aki vonz és nem lök félre...?

Július 24. — Évközi 17. vasárnap — Jn 6,1–15 — „Nemcsak kenyérrrel...”

De elsősorban azzal. Ordítóan éhes testben aligha éhes igére a lélek, a szellem. A böjtös, önkéntes összeszedettség nem azonos a betevő falat nélküli öléssel. A kényszeres kenyérlenség megaláz, kiforgat az emberségből és erőszakos forradalomra sarkall, vagy apátiába tapos. Csak tele hassal könnyű filozofálni. Legálábbis az üres has szemzögéből. Aki viszont hasimádó, aki a haladás mítoszában bálványát imádvá, fogyasztói mentalitással akar lépést tartani a korral, annak zsigereiben elszaporodik a hedonizmus mikrobája, annak feje felett magasan elhúz az éhenhalók problémája.

Jézushoz özönlik a nép. No nem most, akkor. Bár manapság is vannak „etető”, kik körül tátott szájú közönség képződik. Jézus tetten, melyek a szellem és lélek emelkedettségéből forrasznak, s megszabadítanak a kényszerkeretektől és egyéb megszállottságoztól, az evangelisták hajlamosak teológiai tendenciózussággal csodának, vagyis varázslási művészetnek minősíteni. Ez a földöntúli, transzcendens isteni tettek felmagasztalását, hódolatjeljes dicsőítését jelenti, viszont irrაცი-

onálissá, költői túlzással fokozza le a Názáreti Mester követésre hívó felszólítását, a „tanuljátok meg tőlem”-et, s e lefokozás egyenlő a feladat alóli kibúvással, mondván, hogy „nekem nem lehet”, „én nem tudom, hiszen nem vagyok valóságos Isten (is), miként Jézus”.

Ez a csodaéhség érződik ki János apostol megállapításából is (Jn 6,5b–6). Hónnan tudja az evangélista, hogy Jézus készen áll a megoldással, s csupán övéi sopánkodásának nagyságát kívánja szondázni? Nincs ebben egy csipet vásár utáni bölcsesség, fontoskodás?

Az esemény leírásában akadnak dagályos túlzások is. Itt ugyan nincs szó ötezer emberről, mint a szinoptikusoknál, de éppúgy kétszáz dénár árú a kenyérszükséglet, mint ott. Az ötezer ember két akkori város lakosságát jelentené, tehát eredetileg inkább ötszáz nagyobb csoportról, „asztalközösségről” lehetett szó. Még ha egy szűkös mennyiség csodás megsokszorozódásáról lenne is szó, az, Aki a *mindenapi* kenyérért tanít imádkozni és nem többért, Az a maga képességének fitogtatására pazarlón, 12 kosárnyi maradékkal szaporítana?

„Amint betelének”. Valószínűleg a gyönyörűségtől való eltévelyésűk bírt döntő hatással, hogy íme, mindannyian Isten gyermekei, tehát testvérek vagyunk a szeretet(lakoma) egységében, a kenyerünk szétosztásának közösségében. A mennyei boldogság „jó nekünk itt lenni” típusú, emocionális élményéről lehet itt szó. És aki erre képes, ezt tudja kihozni az emberből, aki ilyen biztonságot tud adni, az minden gondot-bajt képes elűzni. Mellette egyszerű és jó dolog gyereknek lenni (= tudat alatt a felnövekedést elszabotálni!), belé kell kapaszkodni, vigyem-emeljen magával, mint Őz, a nagy varázsló. Királlyá kell őt kiáltanunk és koronázunk, vele legyőzhetjük a világot is, mert akkor Isten velünk, vagyis senki se lehet ellenünk, és így mi is a világ urai leszünk. Hallelujah!

Jézus nem vállalja ezt a népszerűséget, ezt a feladat-átruházó ajnórozást, a sültgalambvárás legalizálását. Csak hogy lehetetlen a lelkesültségtől megittasodottakkal megértetni: „Isten Országá bennetek, köztetek van, *akkor és úgy*, ahogy tőlem látva *ti* megcsináljátok.”

Július 31. — Évközi 18. vasárnap — Jn 6,24–35 — „A jóllakottság istene”

Senki sem szeret bizonytalanságban maradni. Kell a fogódzó, a tájékozódási támpont. Az ember nem szívesen éhez. Ha nincs módjában a betevő falatot előteremteni, vagy akad valaki, aki megkíméli a fáradozástól, s neki csak érte kell nyúlnia és máris jóllakhat — nos, akkor úgy érzi, az illet érdemes felfogadni, kikiáltani királynak, fel kell kutatni, és ajánlata szerződni vele.

Jézus a lelkes, bár sokkal inkább „testes” társulatot nem utasítja el, de szeretettel szembesíti őket buzgóságukkal: nem az Ő személyes varázsa, nem is a közreműködni szándékozó önfeláldozás tettvégya hozta utána őket, hanem mert a Mesterhez kapcsolódott az élményük: nem maradnak éhen, kenyér kerül mindannyiuk számára.

Jézus figyelmezteti, de egyszersmind választás elé is állítja őket: több történik itt, hogysen a hasat megtömés csupán. „Érdekel-e valakit, hogy miért jöttem, mit és miért cselekszem? Azért keressetek, olyanért törjétek magatokat, ami örök érvényű, örök értékű. Olyan edelt kívánjatok, amit csak az Emberfia tud adni, aki Isten hiteles követe!”

Az emberi jószándék eddig még gond nélkül elér, hogy rákérdezen: „Mit csináljunk, hogy az Isten dolgait cselekedjük?” (28. v.) Mi módon lehetséges? Mit kell hát tennünk? A kérdésre Jézus akkor, ott egyértelmű választ adott. Az idők folyamán ez torzulásokon ment keresztül, és tanításában, liturgiájában, népénekeiben az Egyház az Emberfiától eltérő, nem egyszer ellenkező választ adott — ad a „Mit kell tenni?” kérdésre.

Jézus azt mondja: „Az az Isten dolga, hogy higgyetek abban, akit Ő küldött”. Vagyis Benne, az Emberfiában, az ember fiában. És itt megint nem arról van szó, hogy „a hit ott kezdődik, ahol az értelem (megérthetőség, felfoghatóság) végződik”. Nem. Isten *dolgai* nem érthetetlenek, főleg nem értelmetlenek. A „dolgai” nem a téridőségen túli létét jelentik, hanem üzenetét, óhaját az emberre nézve, ami egyúttal az emberek kölcsönviszonyára is érvényes.

Am megint jön az emberi okoskodás, akadémikuskodás, kibujóska a felszólítás alól: Nem az számít, hogy Isten Jó, hogy nem akarja a bűnös halálát, bűnhődését, hogy mindenkit gyermekének tekint és ezért hazavár; hogy ez az örömhír, hogy ennek megfelelően egymáshoz is jónak kell lenniök az embereknek, mert így és csakis így épül (nem Isten építi!!) Isten Ország — hanem az ember számára megint az a perdöntő, hogy „Mivel tudod igazolni igaz beszédedet? Nem csapsz be bennünket? Bizonyosságot, bizonyosságot!!!”

Igen, rátaláltam kedvenc terminológiámra: *a hit a bizalom mérésége*. Nem méricskélek, nem próbálok ellenőrizni, mi van mögöttem, hanem: „Tetszel nekem, olyan jó, amit mondasz, és a lelkem is visszhangzik rá, hát legyen! Hiszek Benned, hiszek Neked, vállalom döntésem minden kockázatát. Hiszek, mert hinni akarok”.

Igen, a hit döntés és az abban megmaradó hűség dolga. Miért meggyünk Jézus után? Jól akarunk lakni érzelmileg? Vagy faggatni akarjuk: „Mit kell tennem?” Bizonyosságot keresünk Benne, vagy talán nem is keressük — építjük Vele a kapcsolatot? Milyen a bizalmunk Jézus Atyjában? Hűségesek vagyunk-e hitünkben? Épül-e az Ország általunk? Kockáztató vagy talantumot elásó, bizalmatlan-e az odaadottságunk?

Júniusi közhelyünk

„A pénznek nincs szaga”

Azaz nincs ráírva, és semmilyen módon nem árulkodik arról, hogyan jutott hozzá az ember. Ez nyilvánvaló, de a közhely többet akar mondani ennél a nyilvánvalóságnál: azt, hogy *nem számít*, hogyan jut hozzá az ember, pontosabban: nem számít, hogy tisztességtelen úton jutott-e hozzá az ember, még az sem, hogy vér tapad-e hozzá — talán még az a cinikus felhang is megvan benne, hogy „nem számít hogyan, csak legyen”. Mindenesetre már maga az is cinizmus, hogy „nem számít, hogyan jut hozzá az ember”.

Sok mindenről árulkodik ez a kijelentés. Mindenekelőtt, ha nagyon áttételesen is, de arról, hogy az így gondolkodó ember számára (legalábbis az egyik) legfőbb érték a pénz... Következésképp nem főértékek számára (ha egyáltalán értékek valamennyire!) az emberi értékek (tudás, művészet, család, barátság...), és még kevésbé az erkölcsi normák; ez utóbbiakon (az alábbiak is mutatják majd) egyszerűen túllép.

A „nem számít, hogyan jut hozzá” a *gátlástalanság* világos jele. Az ilyen ember valószínűleg túljutott már azon, hogy a „jó” és „rossz” fogalmaival mérlegelje cselekedeteit, aligha zavarja már őt az, amit lelkiismeretnek szoktunk nevezni, csak a „célszerű”, „praktikus” szempontok érdeklik: hogyan érhetné el legbiztosabban és legegyszerűbben saját céljait...

Világos ebből az ilyen ember teljes *önközpontúsága*: senki és semmi nem számít neki, csak a saját akarata, saját érdeke. Ha „kell”, gondolkodás nélkül lő (pl. a rendőr) vagy lövet (pl. a rendőrpáncsnok); a pénznek nincs szaga, nem lesz rajta a fizetési borítékon, hogy a benne levő pénz minek az ellenértéke. — Az ilyen embernek nincs szíve, nem is tud senkivel együttérezni, legkevesbé a rászorulókkal. Közönyös, cinikus.

Valamiféle bűnfogalma mégiscsak van, bár nagyon sajátos: „Ha nem derül ki, hogy tisztességtelen úton jutottam a pénzhez, akkor az nem is tisztességtelen!” Azaz: „bűn” az a „rossz” cselekedet, ami nyilvánosságra jut. Fontosak itt az idézőjelek, mert nem az illető tartja bűnnek és rossznak az adott cselekedetet, hanem csak tudja, hogy a társadalom annak tartja.

Az előző bekezdés idézőjeles mondata arról is árulkodik, hogy ez az egész szemlélet- és magatartásmód csak *önbecsapás* útján jöhet létre és maradhat fenn, hiszen az illetőnek önmagával is el kell hitetnie, hogy az a tény, miszerint a pénznek nincs szaga, elegendő bizonyítéka annak, hogy nem számít, hogyan jutott hozzá, sőt annak is, hogy ő sosem tisztességtelen úton jut hozzá. Ez az önbecsapás pedig, amelyet (valamilyen formában) állandóan gyakorolnia kell, elegendő bizonyítéka annak, hogy e közhely ideológia, ami pedig arra utal, hogy ha a lelkiismeretét s a szívét kiirthatja is magából az ember, a jó és a rossz pusztá tudatát semmiképp.

„Ne légy labda, amellyel mások játszanak!”

Lengyelországban, Lódz városában 1992 márciusa óta működik a világ első ökofilozófiai tanszéke. Alapítója Henryk Skolimowski professzor, filozófus, mérnök és zene-tudós egy személyben, Oxfordban doktorált, majd Los Angelesben a Dél-Kaliforniai Egyetemen és Ann Arbourban a Michigan Egyetemen oktatott hosszabb ideig, vendég-professzorként több más nyugati egyetemen is megfordult; 15 könyv és 300-nál több cikk szerzője.

Ewa Nowakowska, a lengyel „Polityka” hetilap munkatársa 1992-ben interjút készített vele; ennek kivonatait közöljük itt.

— Mi az ökofilozófia?

— Inkább azzal kezdeném, mi *nem*. Biztosan nem romantikus menekülés az utópia és fantázia világába a mai kor nehéz problémái előtt. Nem is csodaszor minden problémára. Nem szerszámos láda, hogy tartalmának segítségével meg lehessen javítani mindent, amit tönkretettek a pragmatikusok. És nem is rafinált intellektuális játék — nem próbálkozik idealisztikus tételek felállításával.

— Mi tehát?

— Világlátás ökológiai szemüvegen át. Eldobjuk a közgazdasági szemüveget, hasonlóképpen, mint ahogy a „vastörvények szerint működő” világmodell is. Az ökofilozófia szerint a világ — szentély, nem pedig determinisztikus gépezet. Ez a kiindulópont megváltoztatja a perspektívánkat önmagunkhoz és a természethez. Ha közönyösen és irgalom nélkül bánunk a világgal, közönyös és irgalmatlan helyé válik a számunkra. Ha szeretettel és gondoskodással viseltetünk iránta — a világ is gondoskodik a szükségleteinkről. Az ökológiai etika fő értékei a megbecsülés és a tiszteltet — szemben a világ mechanisztikus felfogására jellemző manipulációval és kizsákmányolással. Az ökofilozófia úgy tartja, hogy a világ az ember otthona, az ember pedig megbízható gazdája kell, hogy legyen.

— Az, amit most felvázolt, tudomány, ideológia vagy — ahogy Ön mondani szokta más paradigmák vonatkozásában — világmegmentési program?

— Par excellence filozófia. Új világvég, új emberkonceptió. Ha a világot szentélyként fogjuk fel, felelősséggel tartozunk érte. *Felelősök vagyunk* a saját életünkért, a jövő nemzedékekért, az egész bolygóért. A mai világban, ahol a vulgáris fogyasztói szemlélet minduntalan lefokoz bennünket a „fogyasztó eszközök” szerepére, ahol olyan gyakran megfosztanak a méltóságunktól és a függetlenségünktől, nagyon fontos annak megértése, mit jelent a világ megbízható gazdájává lenni, és milyen felelősség jár ezzel. Lelkileg „ki kell húznunk magunkat”, hogy megértsük helyünket a világban, amely szentély — felelős méltóságunkat, szabadságunkat és függetlenségünket, és tudatosan őrző, ünneplő emberekké kell válnunk.

— Hol húzná meg a határt az ökofilozófia és a néhány évtizede működő környezetvédő mozgalmak között?

— Ők a körülöttünk lévő szennyeződés ellen tiltakoznak... Természetesen nagyon helyes vigyázni arra, hogy tiszta legyen a vízünk, még helyesebb megelőzni a levegőszennyeződést. De a *legveszélyesebb*, ha az *elménket szennyezik* a felesleges, triviális információk, propaganda, ideológiai fecnik. Ez nem a tudás. Az emberi elme nem fogadhatja be az összes szemetet, ha meg akarja őrizni tisztaságát és függetlenségét. A mai ember egyfolytában siet, és az ösztönzők többletnek nyomása alatt nem képes összpontosítani. Nem ura a sorsának. Csak azt hiszi, hogy ő az, aki játszik, aki döntéseket hoz. Valójában azonban a tömegkommunikációs eszközök manipulálják. Ő a labda, amellyel mások játszanak.

— Ön nem siet és nem engedi, hogy Önnel játsszanak?

— Nem. Nem felejttem el, hogy az idő a barátom. Az ökofilozófia szá-

mára a legfontosabb az elme ökológiája. Nem szabad engednünk, hogy az elménk szemetes kosárrá váljon.

— Ez gyönyörű — de hogy védekezünk a szeméttel szemben, hogyan különítsük el azt az információs folyamból?

— Éppen ilyen kérdések feltevésével. Mit teszel, hogy megvédjed magad az elméd elszennyeződése, a gondolati káosz és a szellemi szegénység ellen? Napi hány percet szánsz arra, hogy belső életedről gondolkodj? Kérdezed-e önmagadtól, mit kell tenned, hogy olyan emberré válj, amilyené lenni szeretnél, és hogy olyanná formáld a világot, amilyenben élni szeretnél? Az elme ökológiájáról gondoskodni elszántságot és kitartást igényel, az elme tisztasága védelmében.

— Azaz — hogy segíteni tudjunk a környezetünkön, először segítenünk kell önmagunkon?

— Ahhoz, hogy igazi békét kössünk a Földdel, *meg kell változtatni gondolkodásmódunkat*, ökológiai tudatot kell kialakítanunk önmagunkban. Ez a holisztikus integráló és gyógyító tudat, csírát pedig meg lehet találni az ókori mítoszokban és a vallási hagyományokban.

— Például szent Ferencnél?

— Szent Ferenc egyszerűen ökológiai szent. Az ő tanításában bennefoglaltatik az egész Föld és minden teremtmény helyes bánásmódjának tízparancsolata.

— Milyenek az ökofilozófia prognózisai a 21. századra?

— A 21. század vagy ökológiai és szellemi század lesz — vagy nem lesz egyáltalán. Arrogáns időköt élünk és ez a tény előidézhet ökológiai katasztrófát. Hagytuk, hogy körülvegyen benünket a pesszimizmus. De én meg vagyok győződve az evolúció bölcsességéről, amely most forduloponthez érkezett. Hiszek abban, hogy a konstruktív, a megmentésre törekvő filozófia a mai idők kényszere. Ezért vagyok optimista.

Fordította: Teresa Worowska

Az utolsó zöld sziget

Az elveszett paradicsom

Micsoda világ ez, ahol döngve dül le az évszázados gesztenyesor legszélső óriása, a hajdani Németvölgyi temető középső, nagy sétányának kezdő oszlopa, két sok-sávós úttest közé zárt sziget utolsó mohikánjaként, ebédelni siető polgárok autósordájának tilossal szaggatott sorai közé? Kihajtanak-e még a zöld sziget maradék fáit? S ha igen, úgy mint tavaly? Belül szerelmes-zöld, kifelé halál-barnára perzselt lombokkal? A 'Társadalmi csapdák' hiányzó hőse jutott eszembe, amint a kidőlt harcos vékonyabb csúcsán keresztül törtető népek egymást és a halott óriást szidták, de hiszen igazuk volt, egy sávra szűkült a négy, s hiába törött pozdorjává a kiszáradt törzs, megfogni, arébb tenni ki nem szálltak volna, inkább fel a járdára, keresztül a benzinkúton is, majd a tűzoltók eltakarítják, azért vannak.

Kétsávós út vezetett itt még az ötvenes években, egyetlen járműve a félóránként eldörmögő nyolcas busz volt. A hajdani Németvölgyi temető középső sétányától balra csak néhány nagyon régi, besüppedt sír árválkodott, azután keskeny földút indult a MOM dolgozóinak épített kultúrház felé, amelynek oldalán a mai napig büszkén feszítenek a dolgozó népünk szebb jövőjét építő munkások, földművesek és a velük szövetséges mérnökök acél-drótból hajtott alakjai. A földúttól balra bozotos, ősgazos grund húzódott egészen a Fürj utcai kertek hátsó kapuja előtt futó gyalogösvényig. A gesztenyesortól jobbra sűrűbben álltak a fakeresztek, sírkövek, és vadrózsabokrok egészen az Alkotás utcai kétszintes sarokház kerítéséig. A Csörsz utcai domb felé menet, a sarki postán túl emlékezetes intézmény volt a fűrésztelep, ahol apám megbízásából a Balatonra tervezett kétéstű hajóhoz sok fát legyalultattam a mesterrel. Kicsit följebb az egyik virágkertetű üvegházai vakítottak, ide tértünk be minden vasárnap mise után apámmal, innen vittünk anyámnak virágot, aki egyenesen hazament, már az ebédet készítette, és úgy tett, mintha nem tudná, hol maradtunk, örült a meglepetésnek. Mái sem értem, miért kellett elbontani a Csörsz utcai kápolnát, hiszen a helyére semmi nem került, ha csak a szabadtéri autóparkolóról föl nem teszem, hogy a modern világ szellemi, lelki táplálkozó helyeként jogosan vette el a teret korszerűtlen elődjétől. Egy ideig a sportpályákon túli parkban kapott egy kis faházat a lelkészség, azután a Táltoz utcában építettek modern vas, üveg, beton és alumínium kápolnát. Nem tudtam megkedvelni.

Ha ma kinézek a Novotel szálló és a Budapest Kongresszusi Központ felé, alig hiszem, hogy a hatvanas évek elején még zöld rengetegnek láttam a temető gesztenyefáit, nemcsak én, de az a kuvik fióka is, akit a késői villanyfény csalt be apám lágymányosi irodájába, s egy papírdobozban került haza legnagyobb örömeinkre. A gardrób-szekrény tetején lakott, és elég ügyesen táplálhattuk, mert csak nagyanyánk tiltakozása vetett véget rabságának: az akkor még üvegfallal be nem zárt erkélyről nyílegyenesen röpiült a közeli gesztenyes felé. A hatvanas évek végén élelmesebb iskolatársaink segédmunkásként keresték meg nyári zsebpénzüket, amikor a megmaradt sírokat átköltöztették a Csörsz utcai zárt sírkertbe.

A Hegyalja út másik sarkán két eperfa állt a zöldeges üzlet előtt. Ezek alá ültünk ki délutánonként, anyánkat vártuk, aki a Körtér felől érkezett a 61-es villamossal. Közben számoltuk és 'stopoltuk' az Alkotás utcán elhaladó autókat. Volt olyan nap, hogy tizet is láttunk egy délután. E csöndes, falusias hangulat ellenére sem hittük volna el, hogy 1923-ban a Hegyalja út a Gellért-hegytől a mai Alsóhegy utcán folytatódott a vasúti alagút másik végéig, s a Testnevelési Főiskola mai sportpályáinak helyén, az akkori Tabáni temetőn túl, a Sas-hegy felé már a Csend utca vezetett. A zöldeges mögött egy másik fűrésztelep működött, s a hosszú szürke ház végében a sírköves Schmidték laktak. Az Alkotás utcán tovább, a Budaörsi út felé szinte a domb felőli szimmetrikus párjaként a másik kertész birodalma kanyarított ki jó darabot a gazos, bombatölcséres grundból, egészen a Breznó közig, amely akkor még lefutott az Alkotás utcára. Éppen oda kanyarodott föl 1956 novemberében egy orosz tank, anyánk rémülten rohant velünk a pincébe, azt hitte, az OLP elfoglalása után most rajtunk a sor. Szerencsénkre tévedett, egy lesántult vasszőrnyetet hagytak ott, később ennek belsejében szerztük első ismereteinket a 'korszerű' technikáról. A grundon nemsokára játszótér és park épült, szökőkúttal, halastóval, szoborral és jó nagy, szabad, füves térrel. Itt jobban gurult a labda, mint a gesztenyeparkban.

Azelőtt csak a Lakatos-réten rendezhettünk házak közötti nagyobb versenyeket, ez a 72-es számú ház agyagos partja fölött húzódott, vadsóska, bodzabokrok és akácfaék kerítették körbe. Szemközt a Fürj utca sarkán hasonlóan vadregényes gyümölcsös csábította a három ház ifjúságát némi kalandozásra, ha már a saját ker-

tünkben végeztünk a cseresznyeszürettel. A Fürj utca és a Jagelló út közötti kertek felénk eső végét szorgos munkások lepték el valamikor az ötvenes évek közepén, s máig éktelenkedő szocreál lakótelepet húztak föl a Néphadsereg katonái számára. Városi jellege csak az Alkotás utca túloldali házainak volt. Ott lakott Luka doktor úr, a körzeti orvos, oda települt az alagsori helyiségekbe a Közért, a Hús-Hentesáru, a Patyolat, meg a sarki Bisztró, ahol tíz forintból meleg ebédet kaptam még a hetvenes évek elején is.

A mi házunk az alapító okirat szerint 1943-ban épült, azelőtt tenispályák voltak a helyén. Szüleimet, akik napfényes szobát kerestek, Arató Erzsi néni hívta ide 1952-ben, mert tudta, hogy van még egy üres szoba, amelyet a tulajdonos a többi helyiségben elszállásolt orosz és magyar katonákra való tekintettel nem vett igénybe. A szobában fűtés nem volt, apám két vödörrel hordta az agyagot a Sas-hegyről, azzal tapasztotta össze egy régi cserépkályha alkatrészeit. A fürdőszobát hetente egyszer használhattuk, ilyenkor anyám mosófázékban vizet melegített, és megfürdetett minket. Később, amikor szüleim az orosz katonákat kifizették, a magyar tisztet pedig hazavitte az édesanyja, hihetetlen fényűzésnek tűnt, hogy az apám építette elektromos vízmelegítő jóvoltából akár naponta is megfürdöthetünk. 1970-ben egy általános tatarozás eltüntetete a háborús sérüléseket is. Talán még irigyelt kertvárosi lakásá is lehetett volna az egykori nyomortanya, ha nem erre vezet az út Pest felől a Balatonra. Ez még nem lett volna baj, hiszen 1960-tól kezdve mi is ott töltöttük az akkor még hosszú nyári szüneteket, csak hogy mi vonaton utaztunk. Apám soha nem vágyott autóra, és nem követte a legvidámabb barakk kicsit élni vágyó polgárait, élete végéig gyalog járt. Nem így kényelemszerető honfitársaink, akiknek Trabant- és autósordái egyre több zajt, port, bűzt és balesetet hoztak 'a mi kis városunk' közeli keresztetődésébe. A jelzőlámpák fölszerelése csak a közlekedési dugókat növelte. A szakemberek tudták, itt csak egy komolyabb beavatkozás segíthet, szét kell választani a városi forgalmat a balatonitól, (akkor még a Bécs irányából várható forgalomnövekedés nem volt szempont) és felüljáróra kell terelni. 1976-ban már csak a mi házunk állt a helyén, megváltozott az egész völgy képe.

A temető park előbb a Kongresszusi Központ, majd a Novotel szálló elől húzódott odébb, és hallottam már arról is,

hogyan a Csörsz utca felé még egy szalodát terveznek. A közeli park és a virágkertészet helyén soksávú üttesetek terpeszkednek, a levegőben irdatlan felüljáró fogja el a kilátást a Gellérthegy felé. A gépkocsi-forgalom elterelése, a Hegyalja út és az Alkotás utca tehermentesítése olyan jól sikerült, hogy ma már nyári éjszakákon is csak szorosra zárt ablakok mögött tudunk aludni, a nap 24 órájában pokoli zaj és bűz ömlik be minden résen. Mintha a kiszélesített, felül elvezetett utak még nagyobb forgalmat vonzotak volna ide. Ezért azután közvetlenül a házunk mellé, a volt játszótér helyére benzinkutat telepített az ÁFOR, volt is forgalma, nem kevés. A közeli házak tiltakozó lakóit az akkori Tanács figyelemre sem méltatta.

A kert kitarzott. A cseresznyefa kiszáradt ugyan, de a vadnarancs, a dió-, nyír- és platánfák virulnak, az orgona, a mályva, a mandula, az alma és a vadmeggy még mindig virágba borulnak tavasszal. A mi házuk volt az utolsó zöld folt a BAH csomópontban. Volt, mert nemrég az euroAWK hirdető cég három óriási táblát helyeztet el a kertben, közvetlenül a kerítés mellett, a Hegyalja út és a sarok felé. Az ügyelet bonyolító lakótársnak mondtam, hogy fölöslegesek ide a reklámtáblák. Neki sem hiányoznak, felelte, de a pénz, az jól jön majd a háznak, szinte fedezi is a közös költségeket, nem kell majd annyit befizetni. És a lakók nagy része idős, egyedülálló, nyugdíjas vagy munkanélküli. Beláttam, hogy nem tudok ugyanennyit fizetni azért, hogy ne tegyék ki a

táblákat. Akkor legalább a részletekre figyeljünk oda: növényekhez nem nyúlhatnak, a kerítés fölött öt centiméterrel kezdődhet a tábla, ízléstelen vagy politikai hirdetést nem tehetnek ki. Az EuroAWK képviselője szóban mindent vállalt, írásban csak az elhelyezés térbeli határait. Azt sem tartotta be. A táblák jó fél méterrel a kerítés fölött kezdődnek, az útba eső ágakat bizony levágták a fákról, és legelső reklámanyaguk önmagukat hirdette egy gyermek méretű fehérműből kilógó női hátsó képében. Hát így higgyen bárki az euroAWK szavának és aláírásának, bár gyanítom, a többi hirdető cég sem különb. Azóta a gusztustalan önreklámot autópályák váltották föl. Még jó, hogy a kert fái eltakarják előlünk a táblákat. Mi még a BAH csomópont utolsó zöld szigetét látjuk az ablakból.

Benzin a csatornában

Az állami vállalatok privatizációja utolérte a korábban szigorúan kézben tartott üzemanyagkimérést is, házi benzinkutunk piros–fehér ÁFOR színeit nem sokkal a múlt választások után már kék–fehér ARAL színek váltották föl. Eleinte úgy láttuk, csak a cégrét cserélték ki, de a múlt tavasszal legnagyobb örömről bezárt a benzinkút. A pillanatok alatt fölállított reklám-kerítésekről azután megtudtuk, korán örültünk, negyed év múlva sokkal nagyobb kivitelben ismét megnyitják majd. Közben élvezhetjük a teljes szétbontás és újraépítés minden zaját, szeméjét, forgalmát. E nagyszabású feladatot stílszerűen a Herkules Rt. vállalta, amely nem hiába reklámozta önmagát minden alszerénységet mellőzve, határidőre végzett, igaz, nemcsak a munkával, de a szomszéd házból egyik gyermekkori barátom édesanyjával is. Egy földmunkagép gázolta el az idős hölgyet, aki ötven éve itt élt már, s talán nehezen alkalmazkodott a gyorsan változó körülményekhez. De félre a gyásszal s a borús gondolatokkal, hiszen éjjel-nappal nyitvatartó konzervés autókalkatréz áruháza is nyitottak, úgyszólván két lépésre a kapunktól. Egyszer benéztem, csak a próba kedvéért, s azóta is ámulva látom, hogy megélnék belőle, pedig majdnem kétszeres áron kínálják ott mindazt, amit a városi házak nem túl olcsó magánboltjában, hús méterrel arrébb is megvehetnének autós embertársaink. Persze, amíg a gépbe töltnek, kényelmesebb ide belépni, mint átmenni az út túloldalára. Autó nélkül talán nem is lehet.

A kibővített, megszépült, 'barátságos' benzinkút forgalma alighanem megduplázódott, legalább is a tartályokat töltő kamionok sűrű előfordulásából ítélve. Először alkalommal, eléggé ijesztő módon, hatalmas kocsik és feszülő fecskendőkkal örködő tűzoltók sorfala között töltötték a földalatti tartályokba távoli olajkutak pár-

latát. Aznap este, hazafelé menet megcsapott a benzingőz illata, így nem lepett meg feleségem szenzációs észlelése: képzelem csak el, még a lakásban is benzinszag volt. A következő három hónapban többször is előfordult, hogy életem párja rémülten hívott fel telefonon: a fűdőszobai lefolyóból meleg benzingőz levegő áramlik föl hozzánk. Megkértem, hogy zárja el a gázlángokat és a gyufákat, azután érdeklődjön a szomszédoknál, öntöttek-e a lefolyóba mosóbenzint, festéket vagy hígítót. Erősen tagadták, sőt, náluk semmiféle kellemetlen szag nem türemkedett be a csatorna felől. Tudtam, hogy a mi fűdőszobai összefolyónk tisztító nyílása nyitva van, náluk valószínűleg zárva, tehát a szag távolabbi eredetű lesz. Feltűnt, hogy mindig az észleléseket megelőző órákban töltötték föl a benzinkút tartályait. Manapság már csak kettősfalú földalatti tartályokat engedélyeznek, benzingőz visszaszívóval, és bármilyen bizalmatlan voltam is a kivitelezőkkel szemben, mégsem hittem, hogy negyedév alatt kilyukadt volna a nagy mű. Másrészt meg el nem tudtam képzelni, honnét kerülhetett benzin a csatornába. Isten (és a feleségem) bocsássa meg nekem, még az is eszembe jutott, amit Jézus tanítványai gondoltak húsvét vasárnap hajnalban, a sírtól hozzájuk siető asszonyokról.

Míg nem közelgett a rejtély megfejtésének ideje egy hideg decemberi hétvégén. Aznap délután is szállítottak a kúthoz, és este kilenc órára már a betöltőnyílások környékét is rendbehozták a kékköpenyes legények. Félóra múlva életem párja izgatottan hívott ki a könyvtárból: „Most szagolj be a fűdőszobába!” Nem bántam meg a dolgot, az összefolyó rácsán keresztül határozottan meleg, tömény benzingőz áramlott föl. Fél perc múlva már a tűzoltók központi ügyeletével beszéltem telefonon. Azt hitte, ug-

ratom, egyébként sem hozzájuk tartozik, hívjam inkább a csatornázási műveket. A Fővárosi Csatornázási Művek ügyeletese nem volt bent, de rövidesen visszahívott, és a tűzoltóhoz hasonlóan, hitetlenkedő kérdéseket tett föl. Javasoltam, hogy tartanak helyszíni szemlét. Este tízkor megjelent egy szerkocsi nyolc emberrel és az ügyelet vezetőjével. Először beleszagoltak a gondosan őrzött összefolyóba, majd lementünk a benzinkúthoz, és megkérdeztük az intézmény vezetőjét, mit gondol a dologról. Kizártnak tartotta, hogy tőlük eredne a riasztó jelenség. Ami ezután következett, az némiképpen megingatta a hivatalok és hatóságok iránt érzett mély, általános és idült ellenszenvemet.

Szennyvizeink utcai hálózatáról röpké félóra alatt többet tudtam meg, mint az előző negyven évben összesen. Az ügyelet vezetője előzékenyen elmagyarázta, hogy az általunk fölöslegesnek ítélt vizek útja miként folytatódik a házból kivezető csatlakozás után. Sherlock Holmes módszerességével nyitatta föl a Jagelló és a Hegyalja út különféle aknafedőit, hol hegyi patakhhoz hasonló sebes folyású áradat zúgott alatt, hol gyanúsán benzinillatra emlékeztető párák hatoltak föl alig csordogáló sötét erekből. A művelet irányából csak egyetlen következtetés látszott beérni; szorult a hurok a benzinkút körül. Mire a járőrkövekkel kirakott fedett előtér aknájához értünk, a főnök már biztos volt a dolgában, mintavevő edényért küldte a szerkocsihoz egyik beosztottját. Mintegy végszóra, ekkor kanyarodott mellénk a Csatornázási Művek ügyeletes személygépkocsija, s kiszállt a kémiai laboratóriumot vezető hölgy. Ezer éve nem látott ismerősként üdvözölte a szerkocsi parancsnokát, majd a nyitott akna fölé hajolva csak ennyit mondott: 'Bevizem elemzésre a mintát, ámbár akinek ehhez nem elég a saját orra, az ne menjen vegyésznek.' Majd részletesen kifagatott, hany-

szor, milyen körülmények között fordult elő hasonló eset. Végül nagyon tapintatosan megemlítette, hogy a fürdőszobai összefolyó tisztítónyílását inkább csak tisztításkor szokták kinyitni, egyébiránt jobb azt ledugózni, mert még másféle illatokban is lehet részünk. Éppen keresgéltem a megfelelő szavakat, hogy köszönetet mondjak a látványosan összehangolt akcióért, amikor váratlan fordulatot vett a benzinkút dolgozóinak addig előkelő közönye.

Ki tudja honnan, egyszerre csak ott termett egy szép szál, jóképű fiatalember, talpig kék szerelésben, udvariasan bemutatkozott, és teljes egészében elvitte a balhét. A szájam tátva maradt attól az őszinte bűnbánattól, amellyel bocsánatot kért tőlem és különösen is szegény feleségemtől a többszöri ijedelemért, igen, ő a ludas, legalább is most biztosan, mert azt nem tudhatja, hogy máskor, amikor nem ő veszi át a szállítmányt, hogyan takarítják el a betöltőcsönköket tartó akna fenekéről az

elszivárgott benzint, de most éppen ő volt ott, és más lehetőség nem lévén, bizony felmosóruhával szedte vödörbe, azután mivel ez bizony homokos, földes, vizes benzin, hát hová önthette volna máshová, mint a lefolyóba. De ne aggódjunk, az egész nem lehetett több öt liternél, ami pillanatok alatt eloszlik egy ilyen nagy csatornában. Jött volna ő már előbb is, de hátul, az épületben volt elfoglalva, nézzük el neki, hogy csak most ért ide. Láttam, hogy még az edzett helyszínelőknek is torkukra forrt a szó ettől a hatalmasan gördülő önvédelmi vallomástól. Elsőként a vegyész kartársnő ocsúdott föl, és megkérdezte, hogy létezik-e valamiféle technológiai utasítás a benzinkút kezelésére, netán a felszínen elfolyó benzinre vonatkozóan is. A válasz ismét talpraesett volt; egy 1967-es utasítás van érvényben, amely a jelen helyzetről még nem rendelkezhet, mivel akkoriban egészen másfajta töltőfejeket építettek, legföljebb a talajba

szivárgott a veszteség. S már terelte is az egész társaságot a fejaknához, nézzük meg ezt a mostani rendszert, ez tényleg olyan acéltknő, amelyből csak kinyerni lehet a melléfolyt benzint. Hogy én is mondjak valamit, megkérdeztem, hogy az autósoktól átvett fáradt olajat hogyan tárolják az elszállításig. Azoknak van eredeti flakonjuk, válaszolta, de ennek a koszos benzinnel sem tároló edénye, sem elszállítója nincs. További ötleteimet (faforgáccsal fölitatni, homokba önteni) rutinosan hátrította, mondván, kis pont ő ahhoz, hogy új, költségigényes technológiákat javasoljon a munkaadójának. Szinte észre sem vettem, és megfordult a helyzet, már-már úgy tűnt, én akarom itt mindenféle lehetetlen módokon megoldani egy szegény, tehetetlen, hányatott sorsú benzinkutas problémáit, amikor az ügyelet vezetője jó érzékkel közbeszólt.

Nem nagyon érdekelte, hogy miként fogják ezután a benzint fölmosni, ő a Csatornázási Művek részéről egy dolgot kért, a jövőben ne kerüljön benzin a lefolyóba. Mert minden folyadéknak van egyensúlyi gőznyomása, még a víznek is, hát még a benzinnel, amely a víznél hígabb lévén mindig a felszínen marad, és még a szomszédos házakba is bejuthat a gőze, amint a jelen eset is mutatja. Igazán nem szeretné elképzelni, mi történnék, ha egy ilyen beeresztést követően valaki égő cigarettát dobna a csatornarácsra keresztül egy fél utcahosszat betérítő benzinfilmre. Jó esetben csak földalatti tűzijáték, lévén a csatornahálózat eléggé tágas és szellős rendszer. A mi talpraesett emberünk készségesen megígérte, hogy ez többé szóba sem jöhet, legalábbis amikor rajta fordul a dolog, de természetesen megemlíti a többieknek is, ámbár igazán el nem képzelheti, hogy mi lesz a megnyugtató megoldás, mert a tankautók csatlakoztatása ezután is csak így fog menni, de ne aggódjunk, tűzön-vízen keresztül is megoldják, ha most még nem is tudja, hogyan. Vízen keresztül inkább ne, vetette közbe a laborvezető, aki e beismerő vallomás után hajlamosnak látszott eltekinteni a minta vegyelemzésétől, de hozzátette, hogy az egész mulatozás költségeit (nyolc ember a szerkocsival, kettő a személyautóval, helyszínelés egy óra hosszat, útidő oda-vissza) valamire azért írni kell, hát majd kijönnek valamelyik hétköznap fölvenni a jegyzőkönyvet az esetről, addig is a nevével és a címével, ha lenne szíves. Volt szíves.

Hálálkodva köszöntem meg a gyors és hatékony közbelépést, elbúcsúztam alkalmi ismerőseimtől, és odafönt beszámoltam az ablakokból izgatottan figyelő családtagoknak a kaland részleteiről. A fürdőszobai összefolyó tisztító furatait parafadugókkal zártam el, és azóta sem nyitottam ki. Remélem, a legközelebb esedékes tisztítás nem esik egy napra a benzinkút tartályainak feltöltésével. Nem szeretnék csalódni a kékkötényes fiúkban.

D.J.

TARTALOM

Tanulmány

Gromon István: Politizáljon-e a keresztény ember? 2–5

Erőszakmentesség

Csapody Tamás: Lelkészség a hadseregben 6–8

Könyvismertetés

Hanna Wolff: Jézus, a férfi (VII., befejező rész) 9–11

Bulányi György új könyvei 16

Interjú

Schanda Beáta: „Ingyen kaptatok, ingyen adjátok...” (véradásról) . 12–13

Emlékezés

Merza József: Esti beszélgetés (Péché Lilla 1934–1984) 14

Beszámoló

Szegénység, gazdagság, gazdálkodás
(A 36. Magyar Pax Romana Kongresszusról) 15

Gyerekeknek Moha-mese

Szüneti tanácsok 17–18

Családi oldal

Király Ignác: Család és apostolkodás 19–22

Olvások fóruma

„Kedves Értelmem Vagy!” (Olvások leveleiből) 23

Elmélkedések

Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27

Ökológia

„Ne légy labda, amellyel mások játszanak!” 28

D.J.: Az utolsó zöld sziget 29–31

Közhelyek

Májusra: „Az idő pénz” 4

Júniusra: „A pénznek nincs szaga” 27

Hirdetések

Megjelent egy rendkívüli jelentőségű könyv:
Ulrich Duchrow: Lehetséges az igazságosság?
(Európa a világrendszerben, 1492–1992)

c. műve, amelyben a Szerző hatalmas szakirodalom felhasználásával, mélyreható politika-, gazdaság- és részben társadalomtörténeti elemzésekkel mutatja be a kapitalizmus kialakulását, alakváltozásait és mai helyzetét, azt, hogy az elmúlt 500 év során hogyan jutott oda Európa és a világ, ahova, és hogyan kellene s lehetne változtatni a kialakult viszonyokon. A „Csatlakozzunk Európához!” jelszavának korábban elgondolkodtat arról, mit jelent ez a csatlakozás „Európának”, mibe kerül nekünk és a világ többi részének.

A könyv megrendelhető az „Érted vagyok”,
ill. Simonyi Gyula (8003 Székesfehérvár, Pf.7.) címén.
Ára: 130,- Ft + postaköltség.

Új, kéthavonta megjelenő folyóirat indult

BIOFÓRUM

címmel. Célja az etikus termékek és szolgáltatások piacának megteremtése (bio-, reciklált- és kézműves termékek, természetgyógyász módszerek stb.). Egy szám ára 129,- Ft.

Előfizetés: Duna-Bioforum Alapítvány,
1032 Budapest, Bécsi út 211. VIII.45. Tel. és Fax: 187-07-86.

Evangélikus gyülekezet 60-100 kg-os harangot keres.
Cím: Szabados Regina, 7130 Tolna, Babits M. u. 102.

Rácz Attila mozgássérült barátunk (ld. ÉV, 1993. február)
munkát keres közgazdasági témakörben.
Tel.: 257-12-19/141

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

V/3. (25.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.

Bp.V., Szabadság tér 5-6.

Olvassunk a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel
támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,
és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg
az adóalapról levonható!

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén
küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjátok”
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró
írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a
szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hoz-
zájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közöl-
hetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ez-
úton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP Nyomdaipari Szolgáltató-
üzemében, Budapesten.

Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre
lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesít-
tés részén a név és cím olvashatóan, pontosan le-
gyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan
legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1994-re (postaköltséggel):

belföldre 300 Ft, 10 példánytól 252 Ft;

szociális előfizetés (nagycsaládosok, mozgássérül-
tek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és
állami gondozottak számára) 192 Ft (postaköltség-
gel együtt).

Itthon előfizetve: a szomszédos országokba 300 Ft;
egyéb külföldre 1500 Ft.

Nyugaton: 36 DM.

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai ke-
resztény iskolát támogatják.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for
communities and families, about gospel, charity,
third world, ecology, nonviolence, family life, edu-
cation, and radical renewal movement in the Hun-
garian Catholic Church.

Editor: GARAY András

— Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.

The materials published by „Érted vagyok” can be
republished free, without distortion of contents. The
editorial board hereby asks for complimentary copies
in case of republication.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő
ingyenes szolgáltatást. Köszönjük a bátorító kritikákat,
javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományok-
kat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.